

הישיבה המאתיים-ועשרים וחמש של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"ד חשוון תשל"ב (2 נובמבר 1971)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

בוריים בעניין ליקויי התזונה והטיפול בהם. 2. החלטת ועדת הכנסת על חלוקת הצעות לסדר-היום והצעות חוק פרטיות במושב השלישי של הכנסת השביעית, תשל"ב. 3. מסקנות ועדת הפנים בעניין התמוטטות בתים בכפר מגאר.

היו"ר צ. צימרמן:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו על שולחן הכנסת: 1. מסקנות ועדת השירותים הצי-

ב. שאלות ותשובות

במסגרת ה'חיוורים' אחרי ישראל מצד גורמים סובייטיים לא-רשמיים. כידוע, מנהל סוכנות טא"ס בארצות-הברית קיים בימים אלה מגעים עם עתונאים העובדים בשביל העתונות הישראלית. גורמים במשרד החוץ טרם עמדו על הכוונות המסתתרות מאחורי ה'חיוורים' הללו.

הידיעה הנ"ל נפסלה לפירסום ב"הצופה" על-ידי הצנזורה הצבאית. אותה ידיעה הופיעה למחרת בבוקר בעתון "הארץ" ולאחר מכן בשני עתוני הערב. אבקש לדעת:

1. מה היו הנימוקים לפסילת ידיעה זו שהיא מדינית ואינה קשורה לנושאי בטחון?
2. מדוע נפסלה הידיעה לפירסום ב"הצופה" והות-רה לפירסום בעתונים אחרים?
3. אילו צעדים עומד השר לנקוט כלפי האחראים למעשה זה?
4. אילו צעדים ינקוט השר כדי שמעשים כאלה לא יישנו בעתיד?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: לאור הנסיבות שקדמו להגשת הידיעה לפירסום היתה הידיעה בגדר ידיעה "סודית" בהתאם להוראותיהם של סעיף 23 לחוק דיני העונשין (בטחון) המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים), תשי"ז-1957, ושל צו שפורסם על-ידי הממשלה בלוקט הפירסומים 1287, תשכ"ז, עמ' 1874, המתייחס לדיונים והחלטות של ועדת השרים לענייני בטחון.

לשאלה 2: בעת שנפסלה הידיעה לפירסום בעתון "הצופה" היא גם לא הותרה לפירסום בעתון אחר כלשהו. הידיעה שהופיעה בעתון "הארץ" פורסמה מבלי שהוגשה לצנזורה.

לשאלות 3-4: לאור האמור לעיל אינני רואה מקום לנקוט צעדים כלשהם.

3. שיעורי התשלומים לחיילים בעלי משפחות בשירות חובה

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר הבטחון ביום י"א בתמוז תשל"א (4 ביולי 1971):

ב"הארץ" מיום ו' בתמוז תשל"א (29 ביוני 1971)

היו"ר צ. צימרמן:
הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר-היום: שאלות ותשובות.

1. גיוס צעירים בעלי עבר פלילי

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"א בסיון תשל"א (4 ביוני 1971):

גורמים שונים ובכללם אנשי חינוך וסעד הביעו לאחרונה ידיעה כי על מנת להקל על גוער השוליים להיקלט בחברה יש לנסות ולגייס בני גוער זה לצבא, גם אם הסתבכו בצעירותם עם החוק. עד כה לא היו גוהגים לגייס צעירים בעלי עבר פלילי. נמסר לי כי לאחרונה חל שינוי בעמדת רשויות הגיוס.

אבקש לדעת:

1. האם גוהגים כיום לגייס לשירות צבאי יוצאי-צבא בעלי עבר פלילי?
2. האם חל לאחרונה שינוי כל-שהוא בנוהגים שהיו קיימים לגבי גיוס צעירים כנ"ל? ואם חל שינוי — מה הוא?
3. אם לא חל שינוי — האם נבחנה השאלה מחדש ומה המסקנות שהגיעו אליהן לאחר הבחינה הנדונה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: כן.

לשאלות 2-3: לא חל שינוי עקרוני.

2. מקרה של פסילת ידיעה לפירסום בעתון "הצופה"

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"א בתמוז תשל"א (4 ביולי 1971):

ביום ד' בתמוז תשל"א (27 ביוני 1971) פירסם כתב "הצופה" מר שאול שיף ידיעה מדינית בנו הלשון:

"עתונאי סובייטי עשה באחרונה בישראל ושוחח עם גורמים ישראלים ששירתו בעבר בשירות ישראל במוסקבה — מסר לסופרנו בשיחה טלפונית עתונאי מחימן היושב ב'זנבה. העתונאי הסובייטי עזב בימים אלה את הארץ וככל הידוע לעתונאי השווייצרי לא גוער לשיחח עם ראש הממשלה או שרי החוץ והבטחון.

ביקורו של העתונאי הסובייטי בישראל נעשה כנראה

בגופם או ברכושם כתוצאה מפעולות האימונים של צה"ל?

4. נוכח ריבוי מקרי הפגיעות בתושבי הכפר הזה וברכושם כתוצאה מאימוני הצבא, האם מוכן בכוד השר לשקול העברת האימונים מאזור הזה לאזור אחר, שהאימונים בו לא יהיו מקור סכנה לחיי התושבים ולרכושם?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: האשה נפגעה ב-10 ביוני 1971 ולא ב-1 ביוני, כנזכר בשאלתה. באותו יום התאמנה בשטח הסמוך לכפרה יחידה שעסקה באימונים באש חיה.

לשאלה 2: חקירת המשטרה העלתה שהאשה אמ"נ נפגעה מכדור תועה כתוצאה מאימונים שהתקיימו בשטח האש באותו יום.

לשאלה 3: במקרה שנסיבות הפגיעה מטילות חשש בה חוקית למתן פיצוי, המדינה היא שמפצה את הנפגעים בגוף או ברכוש עקב פעולות צה"ל (מבחינת טיפול רפואי ומתן פיצויים כאחד).

לשאלה 4: לא. אולם ננקטים האמצעים האפשריים כדי שאנשים ובעלי-חיים לא ייפגעו כתוצאה מאימוני צה"ל.

5. ידיעות על משלוחי נשק מסין לאירגון "אל-פתח"

חבר-הכנסת ש. י. גרוס שאל את שר הבטחון ביום י"ט בתמוז תשל"א (12 ביולי 1971):

"הארץ" מיום י"ב בתמוז תשל"א (5 ביולי 1971) מוסר בשם העיתון הלבנוני "אל-נהאר", כי ממשלת סוריה החרימה משלוח גדול של נשק סיני שנועד ל"אל-פתח". המשלוח כלל 200 טנקים וכמות גדולה של נשק קל ותחמושת.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם הידיעות שבידינו מאשרות שאמנם נשלח נשק זה על-ידי סין לאירגון "אל-פתח"?

2. האם נמצאים טנקים ברשותם של אירגוני החבלה?

3. אם כן - מה מספרם המשוער?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. בידינו אין ידיעות המאשרות ידיעה זו.

6. סגירת שטח לאימונים צבאיים בסביבת טייבה

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום י"ט בתמוז תשל"א (12 ביולי 1971):

ב-27 ביוני 1971 הודיע ראש המועצה המקומית טייבה (במשולש) בגילוי-דעת לתושבים, שאזור מסוים מאדמות הכפר הנמצא מזרחה לכפר וששטחו מגיע לקרוב ל-3,000 דונם נסגר לפי צו צבאי והגישו אליו אסורה, הואיל וייערבו בו אימונים צבאיים.

בשטח זה הגובל עם הכפר קיימים מטעי זיתים, שטחי אדמה לגידולי ירקות וכו', ובעלי האדמות מתפרנסים מעבודתם באדמות אלה. איסור כניסתם לשטח הזה פוגע קשה בהם ובמחיתם.

הנני לשאול את כבודו:

1. האם הכריזו באחרונה שלטונות הצבא על סגירת שטח חדש מאדמות הכפר טייבה לצרכי אימונים?

מעלה נתן דוגמין את בעיית שכרם של חיילים נשואים ובעלי משפחה בשירות חובה.

מתוך הכתבה מסתבר שעל-פי החוק, התשלומים הניתנים לחייל בשירות סדיר כתוספת משפחתית הם גמורים (נשוי-250 לירות, אב לילד-291.45 לירות, אב לשני ילדים - 317 לירות, והאם בתנאי שהאשה אינה עובדת; אם היא עובדת, הוא מקבל רק 24-28 לירות לחודש).

אבקש לדעת:

1. מה הוא מספר החיילים בעלי משפחות בשירות חובה?

2. מדוע לא יישקל העניין מחדש ויתוקן שיעור שכרם של חיילים בעלי משפחות, שיאפשר להם לשרת בצה"ל ללא דאגת פרנסה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-2: דובר צה"ל הפנה תשומת-לבו של מר דונביץ לכך שהפרטים שבכתבתו אינם מדויקים.

הפרטים הנכונים הם:

א. שיעור התשלום לאשת חייל שאינה עובדת הוא 333.35 ל"י, ולא 250 ל"י.

ב. התשלום לאשת חייל, אם לילד אחד, הוא 351.57 ל"י, ולא 291.45 ל"י.

ג. אם לשני ילדים מקבלת 361.57 ל"י, ולא 317 ל"י.

ד. התשלום לאשת חייל, אם לילד, אינו מותנה כלל בעובדה אם היא עובדת או אם יש לה מקורות הכנסה אחרים.

בסך-הכל משרתים שירות חובה בצה"ל כמה מאות חיילים בעלי משפחות.

4. מקרה של מגיעת כדור באשה בשעת אימוני הצבא בסביבת הכפר מועוניה

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום י"א בתמוז תשל"א (4 ביולי 1971):

ב-1 ביוני 1971, קרוב לשעה 8 בבוקר, נפגעה בראשה הגברת פאטמה יאסין מחאמיד, מהכפר מועוניה שליד אום-אל-פחם, מכדור טועה שנורה על-ידי חיילים שהיו באימונים צבאיים בקרבת מקום. האשה נפגעה בעת שעסקה במלאכת ביתה בתוך ביתה, נלקחה לבית-החולים ושם הוצא הכדור מראשה. הגברת פאטמה יאסין נמצאת עדיין בטיפול רפואי.

רבים הם המקרים שנפגעים תושבי הכפר הזה, כשהם מהלכים בתוך כפרם, כתוצאה מאימוני הצבא בסביבה. על בתיים לא-מעטים יש סימני פגיעות מכדורים ונשק אחר. כן פוגעים האימונים גם בעדרי הצאן של תושבי הכפר, בעת היותם במרעה בסביבה.

אבקש לדעת:

1. הידוע לכבודו מקרה פגיעתה של פאטמה יאסין מחאמיד כתוצאה מאימוני הצבא בסביבת הכפר מועוניה ב-1 ביוני 1971?

2. אם כן - האם התקיימה חקירה בנסיבות המקרה ומה העלו תוצאותיה?

3. מה הן התחייבויות צה"ל כלפי אנשים הנפגעים

לי לשוחח עם חיילים המשרתים שם. בין השאר התרשם-תי כי מדי השירות אינם מתאימים בכל לתנאי החום בבקעה.

אבקש לדעת:

1. האם מספק צה"ל מكنסיים קצרים לחיילים בחודשי הקיץ, או באזורים חמים?
2. אם לא — האם מוכן שר הבטחון לשקול אפשרות לספק מكنסיים קצרים לחיילים המשרתים באזורים החמים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-2: התשובה שלילית. לבישת מكنסיים ארוכים נמצאה הכרחית מבחינה רפואית.

9. מרטים על הפרות הפסקת-האש על-ידי המצרים

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בתמוז תשל"א (18 ביולי 1971):

אבקש לדעת:

1. כמה מקרים של הפרת הפסקת-האש על-ידי המצרים בצורה של גיחות או טיסות מטוסים מעל לשטחנו באזור התעלה היו בחודשים אפריל, מאי, יוני ומחצית יולי?
2. באילו מקרים נורתה על-ידינו אש נגד מטוסים?
3. האם בכל המקרים, או בחלקם, הוגשו תלונות למנגנון הפיקוח על הפסקת-האש של האו"ם?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: באפריל — 5; במאי — מקרה אחד; ביוני — 3; במחצית יולי — 4. בסך-הכל — 13 הפרות. לשאלה 2: ב-9 מתוך 13 המקרים. לשאלה 3: כן.

10. ידיעות על גידול הצי של סעודיה

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בתמוז תשל"א (18 ביולי 1971):

בעתונות הופיעו ידיעות שלפיהן מתגברת סעודיה את ציה בים סוף "נוכח האיום הישראלי".

אבקש לדעת:

1. האם יזכרת פעילות ימית מוגברת של הצי הסעודי בחודשים האחרונים?
2. אם כן — במה מתבטאת פעילות מוגברת זו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-2: התשובה שלילית.

11. ידיעה על מתן שירותים בישראל לחיל-האוויר האמריקני

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום ד' באב תשל"א (26 ביולי 1971):

ב"ידיעות אחרונות" מיום 19 ביולי 1971 התפרסמה ידיעה האומרת כי וושינגטון וירושלים הגיעו להסכמה בדבר שירותים שיינתנו למטוסי ביון אמריקאיים בישראל.

אבקש לדעת:

1. האם יש אמת בידיעות אלה?
2. אם נכונה הידיעה כולה או מקצתה — איזה גוף דן בעריכת הסכם זה ואישר אותו?

2. אם כן — מתי והיכן פורסם הצו?

3. אם נכונה הידיעה ששטח זה נסגר לצרכי אימונים, מדוע נבחר מקום הגובל באזור מאוכלס? והאם אי-אפשר היה להימנע מצעד כזה העלול לסכן חיי התושבים המסתובבים באזור ושיש בו נזק חמרי רב לבעלי האדמות בשטח שנסגר?

4. האם מוכן כבוד השר נוכח הקשיים והסכנות הנגרמים לתושבי טייבה לשקול ביטול הצו והתרת כניס-תם של בעלי האדמות לאדמתם?

5. האם סגירת השטח היא זמנית? ואם כן — עד מתי?

6. האם ישלם משרד הבטחון פיצויים לבעלי האד-מות על הנזקים שייגרמו להם כתוצאה מאיסור הכניסה לאדמותיהם לשם עיבודם וטיפול בגידולים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: לגבי האזור האמור פורסמו שני צווי סגירה, צו לכל אחד משני חלקי השטח: חלקו האחד, שממערב לקו הירוק, נסגר לפי צו מס' 160 שהוצא ב-4 ביוני 1971; חלקו השני, בשטח יהודה ושומרון, נסגר לפי צו מס' 474, שהוצא ב-2 במאי 1971.

לשאלה 3: השטחים האמורים אינם מעובדים. ננקטו אמצעים כדי למנוע פגיעה בתושבים הנמצאים בשטחים הגובלים עם השטחים הסגורים.

לשאלה 4: לא.

לשאלה 5: השטח כולו נסגר למשך פרקי זמן מוגבלים בין ה-13 ביוני 1971 לבין ה-30 בספטמבר 1971.

לשאלה 6: משרד הבטחון נוהג לשלם פיצויים על נזקים אם נגרמים כאלה לחקלאים עקב סגירת שטחיהם על-ידי צה"ל. במקרה זה לא ידוע למשרד הבטחון על תביעת פיצויים של תושבי טייבה עקב סגירת השטח באזורם.

7. נתונים על פעולות המחבלים בצפון הארץ

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום י"ט בתמוז תשל"א (12 ביולי 1971):

נוכח הגברת הפעולות של אירגוני הרצח הערביים בגבול לבנון — אבקש את כבודו להשיבני:

1. מה מספר המחבלים שנהרגו לאחרונה בחזית הצפון?
2. האם יכול כבוד השר לפרט מהיכן חדרו מחב-לים אלה?
3. מה מספר הנפגעים הישראלים בחדירות אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. בתקופה שבין 1 באפריל ועד 31 באוקטובר שנה זו — 37.

2. מסוריה ומלבנון.

3. נהרגו 2 חיילים ו-2 תושבות הכפר מסעדה ונפצעו 9 אנשים, מהם 7 חיילים.

8. מדים מתאימים לשירות צבאי באזורים חמים

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בתמוז תשל"א (18 ביולי 1971):

בעת סיור שערכתי לאחרונה בבקעת הירדן הזדמן

שר-הבטחון מ. דיין:

1-2. לא אוכל להוסיף לנאמר בתשובתה של ראש הממשלה לשאלתה של חבר-הכנסת שלמה לורנץ באותו עניין.

12. נתונים על המחבלים שנמלטו מירדן לישראל

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ד' באב תשל"א (26 ביולי 1971):

ינאיל נא השר להשיבני:

1. בעקבות ההתרחשויות בירדן — כמה מחבלים ומאילו אירגוני חבלה נמלטו לישראל וביקשו בה מקלט?
2. מה מספר המחבלים הנתונים כיום במאסר בישראל?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: כמאה.

לשאלה 2: 3687.

היו"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

אודה לכבוד השר אם יאמר לכנסת: מה היתה ההשפעה הפסיכולוגית של מדיניות הממשלה — אם היתה השפעה כזאת — לגבי קבלת הפנים לנמלטים מצבא ירדן?

שר-הבטחון מ. דיין:

עד כמה שאני יודע, על אלה שהדבר השפיע — ההשפעה היתה חיובית.

13. מניעת פגיעה בנוף על-ידי מחצבה**בקרבת בריכות-שלמה**

חבר-הכנסת ע. פיינרמן שאל את שר הבטחון ביום ד' באב תשל"א (26 ביולי 1971):

לפי דברי החברה להגנת הטבע קיבל הקבלן הירוק שלמי הלל פפרמן רשיון לעריכת סקר גיאולוגי לשם פתיחת מחצבה על שטח של 450 דונם ליד בריכות-שלמה. הובא לידיעתי שיש בכוננת פפרמן להפיק כ-300,000 מ"ק אבן לשנה ממחצבה זו. בשטח כבר החלו להפיק אבן.

החברה להגנת הטבע פנתה לתת-אלוף ורדי, מושל אזור יהודה ושומרון, בדרישה למנוע פתיחת מחצבה במקום זה בגלל הסכנה לנוף ולאתרים היסטוריים. הנ"ל סירב להיענות לבקשתם. החברה להגנת הטבע ביקשה להפגין במקום. כ-80 איש שיצאו הבוקר לשטח נעצרו ביציאה מירושלים על-ידי מחסום צבאי.

אבקש לדעת:

1. האם ידיעות המנויות לעיל נכונות, ואם לאו — מה הן העובדות לאמיתן?
2. אם כן — מי הוא המוסמך להוציא רשיון לכריית אבן בשטחי יהודה ושומרון?
3. מה היו השיקולים להוצאת רשיון לעריכת סקר לשם פתיחת מחצבה במקום זה דווקא, בהתחשב בפגיעה הצפויה לנוף ולאתרים ההיסטוריים המצויים בשטח זה?
4. מה בדעת השר לעשות בעקבות העובדה שהחלה כריית אבן במקום במוסד שהוצא רשיון לסקר בלבד?
5. האם נעשו סידורים למנוע פגיעה בנוף, ומה הם?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: ידיעות אינן מדוייקות.

לשאלות 2-3: בשעתה אושרה הקמת מחצבה באזור בית-לחם. לאחר שאותר המיקום המדוייק של המחצבה היה זה מפקד אזור יהודה ושומרון שביקש את חוות-דעת רשות שמורות הטבע לגבי אפשרות הפגיעה אשר עלולה לנבוע ממיקום זה. בעקבות בדיקה זו הביא מפקד האזור, שהוא הרשות הפורמלית המוסמכת להוציא רשיונות כאלה, בתיאום עם נציגי משרד המסחר והתע"ש, משרד הפיתוח ורשות שמורות הטבע, הצעה מתואמת לפני ועדת המנכ"לים.

בישיבתה מיום 22 ביולי אישרה ועדת המנכ"לים את הקמת המחצבה, וכן את המלצות מפקדת האזור. לצורך מניעת פגיעה בנוף בקרבת בית-לחם ובריכות-שלמה נקבע שלא יוצא האישור אלא לאחר עמידה בתנאים הרשומים מטה:

(א) תחום השטח המיועד לחציבה יוגבל באופן שיהיה מרחק בטיחות מתאים מבריכות-שלמה ומגבולות מקומות הישוב הקרובים, ארטאס ודהישה.

(ב) הרשיון לחציבה יינתן אך ורק לשטח החציבה בפועל. שטח זה יסומן פיסית על-ידי "מחצבות ירושלים", והוא משתרע על 45 דונם בלבד, בקירוב.

(ג) "מחצבות ירושלים" יחצבו אבן בדרך המקובלת. לגבי הפקת חצץ תוגבל החברה בעוצמת הפיצוצים, דבר שייקבע בתנאי הרשיון, באופן שלא תהיה פגיעה בבריכות-שלמה ושלא תהיה פגיעה בבטיחות ומהלך החיים התקין בארטאס ובמחנה הפליטים הגובל בשטח המחצבה.

(ד) החברה תחוייב להתקין מיתקנים שיקטינו עד למינימום את השפעת האבק הנגרם כתוצאה מהגריסה ומן הפיצוצים. מיתקנים אלו יוקמו על-ידי החברה.

(ה) חווה התכרת הקרקע וזכיון להפעלת המחצבה יינתנו לתקופה של חמש שנים. בתום תקופת החכירה יהיה כל צד חפשי להאריך או להפסיק את חווה החכירה. רשיון החציבה יאריך מדי שנה. לפי ההערכה מצויה באזור רזרבת אבן המתאימה לחציבה לעשר שנים, בקירוב. בעת חתימת החווה ייאמר למשקיעים במפורש שאין כל כוונה לאשר להם את הגדלת שטח החציבה.

(ו) יוכנס סעיף בחווה החכירה וברשיון המאפשר ביטול שניהם גם יחד אם יופר אחד התנאים דלעיל. וכמו-כן תחוייב חברת "מחצבות ירושלים" להמציא ערבות בנקאית תמורת קבלת רשיון אשר תשמש ערובה לבצוע התנאים שבחווה וברשיון.

לשאלות 4-5: דומני כי ננקטו מלא הצעדים המבטיחים מניעת פגיעה בנוף או באוכלוסיה ואינו סביר כי יש צורך בפעולה נוספת כלשהי.

14. הסעת חיילים בחופשתם מסיני למרכז הארץ

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר הבטחון ביום ד' באב תשל"א (26 ביולי 1971):

מפי חיילי יחידת חיל הרדיון המשרתת בסיני, שביקרה ביום 19 ביולי 1971 בכנסת, נודע לי כי ניתנה הוראה לקצץ בחופשתם בגלל ההוצאה הכספית הכרוכה בהסעתם חינם למרכז הארץ.

אבקש לדעת:

1. האם ידיעה זו נכונה?

חוברת ב', ישיבה רכ"ה

— שאלות ותשובות (קורפו, דיין, י. תמיר, בן-מאיר, צימרמן) —

בעתונים "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" מימים י"א באב תשל"א התפרסמו ידיעות על איסור הדיג במימי אל-עריש ועל תפיסתן ועצירתן של ספינות ישראליות שעסקו בדיג במימי אל-עריש.

אבקש לדעת:

1. האם נכונות ידיעות אלו?
2. אם כן — מאיזה תאריך הוראות אלה הן בתוקף?

3. האם נכון הדבר שלפני מלחמת ששת הימים עסקו ספינות ישראליות בדיג במים אשר כיום הם אסורים לדיג?

4. האם בדק משרדך את ההשלכות הכלכליות לענף הדיג הנובעות מאיסורי הדיג באזורים שונים?
5. האם יורה כבוד השר על שינויים בהוראות הקיימות, בהתחשב בצרכים של ענף הדיג?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: תחום האיסור נקבע מערבית לאל-עריש, וממנו מזרחה הדיג מותר. ספינות הדיג נעצרו כשעברו את התחום המותר.

לשאלה 2: ההוראות הבטחוניות האלה לספינות דיג ישראליות בים התיכון הן בתוקף מיום 31 מאי 1971.
לשאלה 4: עד כמה שידוע לי — לא.
לשאלה 5: כן.

גבולות התיכון נבדקים מדי פעם בהתחשב במצב הבטחוני, במגמה להיענות ככל האפשר למשאלות הדייגים.

18. מינוי פליטים ממחנות בצמון סיני ושיכוןם

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ח' בתשרי תשל"ב (27 בספטמבר 1971):

יואל נא כבודו להשיביני:

1. מה היו תוצאות הפעולה במחנות הפליטים בצמון סיני?

2. כמה מפונים ומשוכנים מחדש היו מעורבים בפעולה?

3. כיצד השפיעו השינויים מן הבחינה הכלכלית, הבטחונית והסביבתית?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1 ו-3: בשלב זה בוצע רק שלב ראשון מתוך התכנית לפריצת דרכים במחנות. הדבר נעשה במחנות ג'בליה, שאטי ורפיה. כבר היום ניתן לומר שיש לפעולה זו השפעה רבה ביותר על יכולת כוחות הבטחון לקיים פעולות השיטור בתחומי המחנות.

לשאלה 2: פונו כ-1900 משפחות, מהן כ-250 לאל-עריש, 30 עברו ליהודה ושומרון ויתרן נקלטו בקרבת מקום מגוריהם הקודם.

הו"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

האם יהיה המשך לפעולה זאת שאדוני מכנה אותה מוצלחת?

2. מה הוא החשכון הכספי המושג בכך?

3. האם נמצא חשכון זה כדאי לעומת הפגיעה בחיילים עקב הקיצוץ בחופשותיהם?

4. כיצד מתיישבת עובדה זו עם האינפורמציה שנמסרה על-ידי המטה הכללי לחברי הכנסת, כי רעיון הסעת החיילים חינוג בכל הארץ נדחה לא בשל בעיות תקציביות, אלא בשל העובדה כי החיילים מעדיפים את הנסיעה בטרמפים על פני הנסיעה בתחבורה סדירה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-4: הידיעה אינה נכונה.

15. פעולת אירגון חבלה קומוניסטי

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום י' באלול תשל"א (31 באוגוסט 1971):

בטאון המפלגה הקומוניסטית בלבנון "אל-אכבר" הודיע כי חברי אירגון חבלה קומוניסטי ששמו "כוחות אל-אנסאר" תקפו ב-1 ביולי משמר צה"ל באזור מרג' ליות. ההתקפה באה מהלבנון והמתקפים נסוגו לגבול הלבנון.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם כן — מה ידוע לשר הבטחון על האירגון החבלי הקומוניסטי הזה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: ב-1 ביולי 71 נורתה אש מנשק קל ופצצת בזוקה לעבר סיור צה"ל באזור מרג' ליות. האירגון הקומוניסטי "אל-אנסאר" היה הגוף החבלי היחיד שייחס לעצמו את ביצוע הפעולה (בהודעה שפורסמה ב"אל-נחאר" הלבנוני ב-3 ביולי 1971). זה המידע היחיד שבידי בנדרן.

לשאלה 2: ככל הידוע, "אל-אנסאר" הוא אירגון קטן, המונה מספר עשרות של מחבלים ופועל בלבנון. מנהיגו הוא קומוניסט ירדני בשם פאיק וראד.

16. מרטים על פעולות המחבלים ברצועת עזה

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום ח' בתשרי תשל"ב (27 בספטמבר 1971):

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה מחבלים נהרגו ברצועת עזה החל מהשבוע האחרון ביולי ועד היום?

2. כמה מחבלים נתפסו בתקופה זו?

3. כמה מחבלים הסגירו את עצמם בעקבות הכרזת שפורסם והופץ ברצועת ביום י"א באב תשל"א, ומה עלה בגורלם?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: בתקופה שבין 24 ביולי 1971 לבין 31 באוקטובר 1971 — 37.

לשאלה 2: בתקופה האמורה נעצרו 361 חשודי פעילות חבלנית עוינת.

לשאלה 3: אף אחד לא.

17. תחום אסור לדיג באזור אל-עריש

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום ח' בתשרי תשל"ב (27 בספטמבר 1971):

21. דברי שר הבטחון בסיום קורס קציני פיקוד ומטה

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ח' בתשרי תשל"ב (27 בספטמבר 1971):

"מעריב" של יום 20 באוגוסט 1971 מביא את דברי שר הבטחון, שנאמרו בהרצאה בסיום קורס קציני פיקוד ומטה של צה"ל. בהרצאתו קבע שר הבטחון כי "עלינו לראות את עצמנו גם בשטחים המוחזקים כממשלת קבע, לתכנן ולבצע את כל הניתן ולא להשאיר אופציות פתוחות ליום השלום".

אבקש לדעת:

1. האם הדברים המובאים לעיל נאמרו על-ידי שר הבטחון?
2. האם הדברים דלעיל היו בגדר דעה פרטית או שדברי שר הבטחון נאמרו על דעת הממשלה כולה?
3. האם הביא שר הבטחון לממשלה או לשרים הנוגעים בדבר הצעות כלשהן לעשייה חד-צדדית ופעולה מיידית? אם הובאו הצעות — מה היו?

שר הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: דעתי הפרטית.

לשאלה 3: אני מביא מדי פעם הצעות לממשלה, אולם אני סבור שעלי למסור עליהן בתשובה לשאלתה בכנסת.

היו"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
להבנת דעתו הפרטית של השר — מה ההבדל בין הממשל הצבאי הקיים ובין ממשלת קבע?

שר הבטחון מ. דיין:

איינו חושב שזה נושא לשאלתה. בכל זאת, אם תנסח זאת בכתב ואם אחשוב שזה נושא לשאלתה, אשיב עליה.

22. ידיעה על הצעה להפגיש את שר הבטחון עם עורך העתון "אל-אחרם"

חבר הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום ט' בחשון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

בידיעה ב"הארץ" מיום 12 באוקטובר 1971, המס' חמכת על פירסום בשבועון הצרפתי "נובל אובסרוור", נאמר כי כבוד השר הציע לעורך "אל-אחרם", מר חסנין הייכל, להיפגש עמו.

אבקש לדעת:

מה אמת בידיעה זו?

שר הבטחון מ. דיין:

לפני שנה בקירוב נמסר לי על רצונו של אחד מבעלי אמצעי התקשורת בארץ מערבית לקיים ראיון בו-זמני עם עורך העתון הקהירי "אל-אחרם", חסנין הייכל, ועמי. לצורך זה הועלתה האפשרות להפגיש את שנינו. לאחר מכן הודיע לי המזמין על סירובו של עורך "אל-אחרם" להיענות להצעה.

שר הבטחון מ. דיין: לא עכשיו.

19. נקיטת צעדים נגד סרבני גיוס

חבר הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום ח' בתשרי תשל"ב (27 בספטמבר 1971):

בעתונים "ידיעות אחרונות" ו"מעריב" מיום י"ג באב תשל"א (4 באוגוסט 1971) הופיעה ידיעה האומרת שצעירים החזירו את צווי הגיוס לצה"ל והודיעו שהם מסרבים לשרת בהתאם לחוק.

אבקש לדעת:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. האם ננקטו צעדים משפטיים, בהתאם לחוק, נגד ארבעת הצעירים, ואם כן — מה הם?

3. האם עיריית יעקבי, ראובן לסמן ודב גל קיבלו צווי גיוס, והאם הם משרתים כיום בצה"ל?

שר הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: צווי הגיוס הוחזרו לצעירים תוך הבהרה שפנייתם חייבן לגופה והיא אינה מבטלת את צווי הגיוס שבידם. נגד אותם שלא התייצבו ננקטו צעדים משפטיים בהתאם לחוק, כלהלן:

גיוסו של ראובן לסמן נקבע ל-15 באוגוסט 1971. הוא הובא לגיוס ב-5 בספטמבר 1971, נדון בו ביום ל-21 ימי מחבוש על אי-התייצבות במועד הגיוס על-פי צו הפוקד. ביום 5 באוקטובר 1971 נשלח לאימון בסיסי.

גיוסו של דב גל נקבע ל-15 באוגוסט 1971. הוא התייצב לגיוס ב-16 באוגוסט 1971. לאחר שסירב לעבור הליכי חיול הועמד לדין ונדון ל-35 ימי מחבוש על תנאי. ביום 5 באוקטובר 1971 נשלח לאימון בסיסי לאחר שחוויל.

לשאלה 3: ראובן לסמן ודב גל משרתים כיום בצה"ל. עיריית יעקבי קיבלה צו גיוס אולם מועדו טרם הגיע.

20. מעולות בטחוניות ברצועת עזה

חבר הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום ח' בתשרי תשל"ב (27 בספטמבר 1971):

במסגרת הפעולות הבטחוניות שבוצעו במחנות הפ-ליטים ברצועת עזה, אבקש לדעת:

1. כמה קילומטרים של דרכים וכבישים נפרצו או נסללו?

2. כמה משפחות הועברו מהמחנות ולאן?

3. כמה בתים או מבנים אחרים הוסרו מהמקום?

שר הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: נפרצו דרכים באורך של 15 ק"מ.

לשאלה 2: ראה תשובתי שניתנה היום לשאלתה של חבר הכנסת יוסף תמיר בעניין זה.

לשאלה 3: 1857, מהם כ-100 מבנים ריקים ו-75 מבני תנויות.

חוברת ב', ישיבה רכ"ה

— שאלות ותשובות (צימרמן, ש. כהן, דיין, ארבל-אלמולינו, אבנרי) —

24. ידיעה על העסקת חיילים בהגשת שירותים במסיבה פרטית של אלוף בצה"ל

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ט' בחשוון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

נמסר לי, כי במסיבה שנתקיימה בביתו של אלוף בצה"ל הגישו חיילים את הכיבוד לאורחי המסיבה. אבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל, אשר נתפרסמה גם ברבים, נבדקה?
2. אם נבדקה — מה העלתה הבדיקה?
3. אם הידיעה דלעיל נכונה — האם הוסקו מסקנות כלשהן למגיעת הישגות התופעה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-3: לא אוכל להוסיף לנאמר בתשובתי שניתנה זה עתה לשאלתה של חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמולינו בעניין זה.

הי"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אודי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, כיוון שהמקרה המסויים שדון בשאלת תות אלה נבע כנראה מאי-בהירות או אי-ודאות לבני הסוגיה כולה, מצד הקצינים עצמם, האם לא סבור השר שיש צורך להבהיר בפירוש מה המגבלות של שירותי חיילים במסיבות אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

המקרה המיוחד של חבר-הכנסת אבנרי הוא, שאו שלא שמע או שהוא מתעלם מתשובת הרמטכ"ל לשאלה הראשונה של חברת-הכנסת ארבל-אלמולינו. היא שאלה: "האם האמור בכתבה תואם את המציאות?" התשובה היא: לא.

25. ידיעה בעתונות על מגם במטוסי "פאנטום"

"פאנטום"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ט' בחשוון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

"הארץ" של יום 3 באוגוסט 1971 מביא קטע שנתפרסם בגליון של השבועון "דר שפיגל" מתחילת אוגוסט. כפי שנמסר בידיעה, התרסקו עד כה כ-80 מטוסי "פאנטום" בחיל האוויר ובחיל הים של ארצות הברית. את סיבת התאונות רואים בכך שבתמרונים פת-אומיים כמו בטיסה חלולה או בסיבובים חדים יורדת מהירות הטיסה עד לדרגה קריטית. לדברי השבועון לא הצליחו בוני המטוס לתקן את הפגם, הידוע זה כשבע שנים.

אבקש לדעת:

1. האם יש לישראל ידיעה על תקלה מהסוג הנ"ל במטוסי "פאנטום"?
2. האם נבדקה אי-פעם על-ידי ישראל טענה כנ"ל? אם נבדקה — מה העלתה הבדיקה?

שר-הבטחון מ. דיין:

התשובה לשאלות 1-2 היא שלילית.

הי"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

האם בירר כבוד השר אפשרות נוספת לפגישה, ומה היו הסיבות לסירוב הקודם?

שר-הבטחון מ. דיין:

אני חושב שהסיבה היתה שהוא לא רוצה להיפגש אתי.

26. ידיעה על העסקת חיילים בהגשת שירותים לקצינים בכירים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר הבטחון ביום ט' בחשוון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

בבטאון מפלגת העבודה הישראלית "אות", גליון 25, מ-14 באוקטובר 1971, פורסמה כתבה "אתה שם התנדבת" וממנה משתמע שבמסיבה פרטית שנערכה בביתו של אחד מאלופי צה"ל הגישו את הכיבוד חיילים בשירות חובה.

נוכח ההדים והתגובות השליליות שעוררה כתבה זו בציבור — אבקש לדעת:

1. האם האמור בכתבה תואם את המציאות?
2. אם כן — האם העסקת חיילים בתפקיד כמגינים במסיבות פרטיות של קציני צה"ל בכירים מותרת או אסורה?
3. אם כן — למי הסמכות לתת הוראה כזאת לחיילים?
4. אם לא — מה בדעת כבוד השר לעשות כדי למנוע תופעות כאלה בעתיד?

שר-הבטחון מ. דיין:

להלן תשובת הרמטכ"ל בדיון:

לשאלה 1: לא.

לשאלות 2-3: לאור התשובה לשאלה 1 אין מקום להשיב על שאלות אלה.

לשאלה 4: לאחרונה שוב הוזכר למפקדים, שלא להשתמש בחיילים לשירותים שאינם בתחום תפקידם.

הסתבר כתוצאה מבדיקה, כי החל מ-1 ינואר 1971 ועד סוף אוקטובר 1971 נערכו 11 מסיבות צבאיות בבתי-הם של הרמטכ"ל והאלופים בשירות פעיל (לרגל פרישת קצינים או לציון ימים מיוחדים, כגון יום מלחמת ששת הימים, יום "קדש" וכו'). בכל אלה לא היתה הגשה על-ידי חיילים. בשני מקרים הביאו חיילים לבתי קצינים, שבהם נערכו המסיבות הצבאיות, כסאות, ספסלים ואת המזון. אך, כאמור, לא עסקו בהגשה.

לשאלתו המיוחדת של שר הבטחון: "באילו מקרים מועסקים חיילים בהגשת שירותים לקצינים?" — ידוע שנהגים צבאיים מסוימים למשפחות הקצינים. הדבר נהוג מאז ומתמיד. ההצדקה לכך היא תנאי העבודה המיוחדים של קצינים בצה"ל, בכלל זה שעות עבודה ארוכות והיעדרות ממושכת מן הבית. יש לציון כי בני המשפחה אינם רשאים לנוח בעצמם ברכב צבאי.

תאונות דרכים, כאשר אדם מובא ללא רוח חיים, יש מה ללמוד מן הסיבה למוות.

27. ביצוע המלצות בעניין פינויים של נפגעי תאונות דרכים

חבר הכנסת ז. המר שאל את שר הבריאות ביום י"א בתמוז תשל"א (4 ביולי 1971):

בעתונות נמסר על שורת המלצות לשינויים מרחיקי לכת בדרכי הפינוי של נפגעי תאונות דרכים - המלצות הכלולות בדו"ח הוועדה הבין-משרדית שמינה לצורך זה כבוד השר.

אבקש לדעת:

1. מה הם עיקרי ההמלצות?
2. לרגל הגידול הרב של תאונות קטלניות - מה יפעל השר לביצוע דחוף של ההמלצות?

שר הבריאות ז. שם-טוב:

הוועדה מונתה ביום 27 בינואר 1971 והגישה את המלצותיה ביום 1 ביולי 1971. בראשה עמד פרופ' ש. א. יוסמן, מנהל המחלקה האורטופדית בבית-החולים איכילוב בתל-אביב, ועם חבריה נמנו אנשי מגן דוד אדום, צה"ל, המשטרה, נציגי משרד התחבורה והאוצר.

להלן סיכום המלצות הוועדה: שיפור אמצעי התקן שורת בכבישים; שיכלול אמצעי הקשר בין האמבולנסים למרכז מגן דוד אדום ובתי-החולים בשטחים עירוניים; אפשרות חיוג ישיר, ללא אסימונים, מתחנות הדלק לתחנת מגן דוד אדום הקרובה או לבית-החולים הקרוב. הוועדה ממליצה לשנות את החוק הקיים, המחייב כל אורח לפנות ולהעביר פצוע פצוע לבית-חולים. הוועדה מציעה להסתפק בהזנת הנפגע לצדי הדרך ולהזעיק אמבולנס-טיפול, שצוותו יהיה מורכב מרופא, מלווה ונהג, אשר יושיטו לפצוע עזרה ראשונה במקום התאונה. יחד עם זאת מציעה הוועדה להגביר את פעולות ההדרכה במתן עזרה ראשונה לציבור הרחב, לנהגים, לנהגי אמבולנסים ולמלווים אמבולנסים. הוועדה ממליצה להגביר את השימוש בהליקופטרים לצורך פינוי נפגעי תאונות ולהכשיר משטחי נחיתה ליד בתי-החולים. כדי לבחון את יעילות המלצותיה מציעה הוועדה להכין דגם הפעלה באחד מאזורי הארץ, אשר בו תילמדנה שיטות הפינוי החדשות.

במקביל לוועדה האמורה מינה מנכ"ל משרד הבריאות ועדה מקצועית של רופאים שתפקידה היה לקבוע נוהלים בחדרי המיון ובבתי-החולים לטיפול בנפגעי תאונות דרכים. בראש הוועדה עמד פרופ' מ. חן מבית-החולים איכילוב. הוועדה, שהגישה את המלצותיה לא מכבר, ביססה את ההחלטותיה על הנוהל הקיים בצה"ל. הוועדה ממליצה לרכז את הצעותיה בחוברת שתשמש מורה-דרך לרופא המטפל. כמו-כן רצוי שכל בית-חולים יארגן יחידה לטיפול אינטנסיבי, שתוכל להמשיך לטפל בחולים מרובי פגיעות תקופה ממושכת (עד שבועיים). לדעת הוועדה, על משרד הבריאות להקים ועדה מתמדת קטנה, שתחקור כל מקרה מוות אחרי תאונת דרכים. הוועדה צריכה לבדוק את האבחנה והטיפול בחולה תחת ביקורת של הוצאות הפתולוגיות.

משרד הבריאות יפעל במהירות לביצוע ההמלצות. המלצות הוועדות הועברו לכל המשרדים והגורמים הנוגעים בדבר.

26. שמועות על נתיחת גופותיהם של חללי הרצח במגדל-העמק

חבר הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבריאות ביום י"א בתמוז תשל"א (4 ביולי 1971):

בציבור התפשטו שמועות שלחלי הרצח במגדל-העמק מיום כ' בסיון תשל"א (13 ביוני 1971) נעשתה נתיחה לאחר המוות בניגוד לדפוס של בני המשפחה ולבקשותיהם התקיפות למניעת הדבר. אבקש לדעת:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. אם כן - מה ההצדקה לביצוע מעשה כזה לאחר שסיבות המוות היו ברורות וידועות לכל?
3. אם בוצע הדבר בניגוד לחוק ולהוראות - אילו צעדים נקט השר להענשת האנשים האחראים למעשה זה, אשר נעשה תוך התעלמות גמורה מרצונה של המשפחה?
4. אילו צעדים ינקוט השר כדי להבטיח שמעשים כאלה לא יישנו בעתיד?

שר הבריאות ז. שם-טוב:

כללית רצוני להעיר, כי לא ברור לי אם נכון מצד חבר הכנסת הנכבד להגיש שאלות על סמך שמועות המתהלכות בציבור ו/או בעתונות. לעצם השאלות:

1. לא נעשתה נתיחה שלאחר המוות.
 2. אף כי פטור הייתי מלהשיב לשאלה 2, מאחר שלא נעשתה נתיחה שלאחר המוות, הרי רצוני להבהיר כי לא אחת מגיעים לבית-החולים נפגעי תאונה או נשק חם בעודם בחיים ולמרות הטיפול הם נפטרים. דבר זה מביא למחשבה שאילו ניתן הטיפול בסדר עדיפות שונה, ייתכן שאפשר היה להציל את חיי הנפגעים אפילו במקרים קיצוניים. לדוגמה: נפגע במערכות רבות מקבל טיפול לפי סדר עדיפות שנקבע, לפי המערכת הנראית פגועה ביותר, בעוד שבמערכת אחרת, נסתרת, הפגיעה הרבה יותר קשה. העדר מתן טיפול ראשוני במערכת שפגועת יותר מכולן חורץ את גורלו של הנפגע.
- נתיחה לשם לימוד הריסוק של המערכות השונות מקנה ידע שעומד לנו במקרים רבים להצלת נפגעים ולקיום נפש בישראל. עבודתו של מנהל המכון לרפואה משפטית הוכיחו זאת מעל לכל ספק.

- 3-4. התשובה לשאלה 1 מבטלת את הצורך לענות על שאלות 3 ו-4.

אוסף עוד כי במקרים דומים לאלה פועלת המשטרה לפי צו של שופט המחליט אם יש לעשות נתיחה שלאחר המוות.

הי"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

לפי מה שהבנתי מדברי השר, האם יהיה נכון להגיד שכאשר אדם נהרג בתאונה ובהגיעו לבית-החולים כבר אינו בחיים וסיבת המוות ברורה, אין עושים נתיחה לאחר המוות?

שר הבריאות ז. שם-טוב:

ניסיתי להסביר בדיוק להיפך. דווקא במקרים של

חוברת ב', ישיבה רכ"ה

— שאילתות ותשובות (לורנץ, שם-טוב, צימרמן, ש. כהן) —

אלה יוחזרו תוך שלושה חודשים. עקב שילחוב יצרים מצד גורמים בלתי-אחראיים, שלא היה להם קשר לנפטרת או לבני משפחתה, החזיר בית-החולים חלקים אלה לפני השלמת הבדיקות, דבר שהוא מצער ביותר.

4. בחוק האנטומיה והפתולוגיה, תשי"ג-1953, אין הוראה שמותר להוציא איברים אך ורק לשם הש- תלה, כפי שטוען השואל הנכבד. מעצם הוראת החוק, המרשה את הניתוח לשם קביעת סיבת המוות, נובע שמותר להוציא איברים לצורך הקביעה הזאת.

משרדי דואג ודאג גם להבא שהנתיחות ייעשו תוך הקפדה על קיום הוראות החוק.

היו"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלמה לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

השר לא השיב לי על השאלה מס' 5. האם יכול כבוד השר להבטיח שלהבא לא ייעשו נתיחות שלאחר המוות כאשר המשפחה מתנגדת לכך?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

אני רואה ששאלה מס' 5 הוספה בכתב-יד ולא שמתי לב אליה. קיימת הנחיה בכל בתי-החולים הממ- שלתיים להתחשב ברצונה של המשפחה, במידה שזה אפשרי.

29. דרכי שמירה על סמים מסוכנים

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבריאות ביום ד' באב תשל"א (26 ביולי 1971):

ב"מעריב" מיום 20 ביולי 1971 התפרסמה ידיעה כי בפריצה במחסן תרופות ברמת-גן נגנבו אלפי גלולות פרונוקטל. גלולות אלה מותרות לשימוש רק על-פי מרשם רופא ומוכרות כסמים מסוכנים (הן משמשות כתחליף לסמים מסוג המורפיום לנרקומנים בדרגה גבוהה).

אבקש לדעת:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. מה הם סידורי הבטיחות לשמירת סמים מסו- כנים מסוג זה?
3. מה מתכוון כבוד השר לעשות לשיפור דרכי השמירה על סמים מסוכנים?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. הידיעה נכונה בעיקרה. התכשיר פרונוקטל הוא שם מסחרי לתכשיר המכיל סקוברביטל. הוא משמש כסם שינה ואינו נכלל ברשימת הסמים המסוכנים בהת- אם לחוק, אך נרקומנים נעזרים על-ידו בזמן של מחסור בסם או מערבבים אותו עם סם משכר.

2. משרד הבריאות דורש התקנת דלתות ברזל במחסני תרופות על מנת למנוע אפשרות של פריצות. לפי מיטב ידיעתנו, בתי-החברושת לתרופות, כמו גם בתי-החברושת אחרים, קשורים עם חברות שמירה מאחר שהם עצמם מעוניינים למנוע כל אפשרות של פריצות.
3. אין אנו יכולים להוסיף על דרכי השמירה. אין זו בעיה של משרד הבריאות, אלא של המשטרה.

28. נסיבות נתיחה שלאחר המוות בגופתה של תושבת בית-שמש

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הבריאות ביום י"ט בתמוז תשל"א (12 ביולי 1971):

"המודיע" מיום ח' בתמוז תשל"א (1 ביולי 1971) מוסר בשם "הוועדה הציבורית להגנת כבוד האדם", כי בגופתה של גברת הנרייטה לוגאסי מבית-שמש, שנפ- טרה בבית-החולים "הדסה" בירושלים ביום 6 ביוני 1971, נעשה נתיחה שלאחר המוות, למרות הבטחה מפורשת מצד בית-החולים שהגופה לא תנותח.

כן נמסר לי על-ידי הוועדה הנ"ל, כי מתוך גופתה של הנפטרת הוצאו איברים שונים. הדבר צויין — תוך פירוט האיברים החסרים — ב"טופס העברת נפטר" שנמסר על-ידי בית-החולים לחברה קדישא "חסד ואמת" בבית-שמש, יחד עם הגופה. בטופס מודפס כי האיברים יוחזרו "תוך 3 שעות/ימים" (המלה המיותרת לא נמחקת).

לפניוהיה של החברה קדישא "הדסה", בהן דרשה להחזיר לה את האיברים החסרים ללא דיחוי, ענתה "הדסה" כי האיברים יוחזרו לאחר שלושה חודשים (העתקים של חליפת המכתבים נמצאים בידי הוועדה הנ"ל). האיברים הוחזרו רק לאחר שרב העיר בית- שמש הזהיר את הנחלת "הדסה" כי ציבור גדול מתושבי העיירה מתכוון להפגין ליד בית-החולים.

רצוני לשאול את כבודו:

1. מה היתה הסיבה לנתיחה בגופתה של הנרייטה לוגאסי?
2. האם חתמו שלושה רופאים על התעודה המא- שרת את ביצוע הנתיחה, כפי שנדרש על-ידי החוק?
3. מדוע הוצאו האיברים מתוך הגופה ולא הוח- זרו יחד עם הגופה?
4. מאחר שחוק האנטומיה והפתולוגיה מרשה בתנאים מסוימים אך ורק לנתח גופה או להוציא איב- רים לשם השתלה, אבל אין הוא מרשה להוציא איברים ולהשהותם בבית-חולים ללא הסכמה — האם מוכן כבוד השר להורות לכל בתי-החולים בארץ שאין להוציא איברים מתוך נפטרים ולהשהותם בבית-החולים, מפני שהדבר מנוגד לחוק?
5. האם יכול כבוד השר להבטיח שלהבא לא ייעשו נתיחות שלאחר המוות כשהמשפחה מתנגדת לכך?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. הנפטרת סבלה ממחלת כליות ונפטרה מסיבוך נדיר לאחר תקופת אישפוז קצרה. הנתיחה נעשתה כדי לנסות ולהסביר את סיבת המוות שלא היתה מובנת. תוצאות הנתיחה סיפקו לרופאים מידע חשוב העשוי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

2. שלושה רופאים חתמו על התעודה המאשרת את ביצוע הנתיחה, כנדרש על-ידי החוק. לא ניתנה שום הבטחה מצד בית-החולים למשפחה שהגופה לא תנותח, והמשפחה אף לא דרשה זאת.

3. חלקים קטנים של כמה איברים נלקחו מן הגופה לשם ביצוע בדיקות הנמשכות זמן רב. בניגוד לנאמר בשאילתה נרשם ב"טופס העברת נפטר" שחלקים

— שאלות ותשובות (צימרמן, ש. כהן, שם-טוב); חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 6) (צימרמן, דיין, מילמן) —

היו"ר צ. צימרמן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

האם משרד הבריאות עוקב אחר התגודות של תרופות מסוג זה כדי שלא יגיעו למוכרי סמים משכ-רים, למשל?

שר הבריאות ו. שם-טוב:

כן, בהחלט, יש מעקב מצדנו. אך עלי לציין בצער, שלאחרונה קרו הרבה מקרים לא רק של פריצות למח"סני תרופות, אלא גם של התקפות על רופאים בשעות הלילה על-ידי נרקומנים. אנחנו מודאגים מאוד מתופעות אלה, אבל כפי שאמרתי, כל עניין השמירה אינו בשטח טיפולו של משרד הבריאות.

ג. חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות)

(תיקון מס' 6), תשל"א—1971 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר צ. צימרמן:

אנו פותחים בדיון. ראשון הנואמים יהיה חבר הכנסת מילמן, ואחריו — חבר הכנסת שלום כהן.

דב מילמן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מובן שאנחנו מצדדים בהצעת חוק זו, אך תמוה בעינינו למה הצעות חוק מסוג זה, הבאות לתקן מעוות ולחסל אפליה לרעה של מקבלי גימלאות בצה"ל לעומת מקבלי הגימלאות בין עובדי המדינה, מתאחרות. הפעם, בשנה ורבע בערך. החוק, אשר מדבר על קיצבה של אלמנה של מי שקיבל קיצבה של צה"ל, העובדת בקופה ציבורית, הגביל את הקיצבה. מדי פעם תוקנו הגבלות אלה, וה' תיקון הנוכחי באמת בא לסלק לגמרי את ההגבלה, ואנחנו חייבים לברך את שר הבטחון על התיקון הזה. לדינו לא היה צורך בהגבלה מלכתחילה, ולא היה צורך לעשות את ההפרדה בין אלה המועסקים על-ידי מוסד פרטי לבין אלה המועסקים על-ידי קופה ציבורית. התוצאה המעשית של ההגבלה הזאת היתה שקציני צה"ל בגימלאות, שנסיונם רב בשטחי תעסוקה שונים, גם שטחי תעסוקה הקרויים "אזרחיים", נמנעו מלעבוד בקופות ציבור, ונדמה לי שהציבור היה יוצא מקופה מזה.

התיקון הנוכחי מתקן, כאמור, את המעוות לגבי אלמנות. ודאי שהיה יותר טוב לולא איהר, אבל גם אם בא באיחור יש לברך עליו.

החלק השני, כפי שאמר שר הבטחון, מדבר על היוון. זהו סעיף 27 לחוק. תקנות ההיוון הפלו בין שאירי מקבלי הקיצבות שהיוונו את קיצבתם — חלק מה' קיצבה — עד לתאריך מסויים לבין אלה שעשו זאת לאחר תאריך זה. הצעת התיקון הנוכחית באה לתקן הפליה זו, אך שוב באים התיקונים לאחר שכבר תוקנו המעוותים לגבי עובדי המדינה.

כאן נשאלת השאלה: למה לא לעשות את המ' לאכה כולה ולהשוות את התנאים של כל מקבלי הקיצ'בה, של עובדי המדינה ושל אלה מתוך שירות הקבע של צה"ל? לדעתי, אדוני שר הבטחון, נעשתה כאן חצי מלאכה ונשאר עוד קטע אחד של הפליה, שהייתי מציע לתקנו. אני מתכוון לכך, שלפי חוק שירות המדינה (גימלאות) (הוראות מעבר), אשר נתקבל בכנסת ביום 30 במארס 1971, נקבע שעל אף ההיוון שאדם עשה

היו"ר צ. צימרמן:

אנחנו עוברים לסעיף ה' של סדר-היום: חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 6), תשל"א—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 6), תשל"א—1971, כוללת שני תיקונים הבאים להיטיב עם שאירים של פנסיונר של שירות הקבע.

אלמנה של חייל בשירות קבע, המועסקת בשירות המדינה או בשירות צה"ל או בשירות מוסד אחר שהוכר על-ידי הממשלה כקופה ציבורית, מפחיתים לה כיום את הקיצבה שהיא זכאית לה לפי החוק. אם אותה אלמנה עובדת במפעל פרטי או במוסד ציבורי שלא הוכר כקופה ציבורית, הרי היא מוסיפה לקבל את מש' כורתה ממקום עבודתה וגם את מלוא הקיצבה המגיעה לה לפי החוק. מצב זה יש בו משום אפליה בין אלמנה המועסקת בשירות המדינה או בשירות גוף שהוכרז כ"קופה ציבורית" לבין אלמנה העובדת במפעל פרטי, ועל כן מוצע לבטלו.

התיקון השני נוגע לענייני היוון. בתיקון לחוק משנת 1968 נקבע העקרון שהיוון של חלק מקיצבת פרישה — עד 25% — לא יגרום להפחתת קיצבת הש' אירים, כלומר אם מת הפנסיונר, לאחר שהיוון חלק מקיצבתו הניתן להיוון, תחושב קיצבת שאיריו על בסיס מלוא הקיצבה כאילו לא היוון כל חלק ממנה. לכלל זה קיים יוצא מן הכלל, שאותו מבקשים אנו עתה לבטל. בתיקון משנת 1968 הוסף הסייג כי מי שהיוון קיצבתו לפני תחילת תקנות ההיוון החדשות ונפטר, יקבלו הש' אירים את הקיצבה כפי שהופחתה מחמת ההיוון. מוצע עתה לבטל את הסייג הזה ולהקנות את הזכות למלוא הקיצבה גם לשאיריהם של אותם פנסיונרים אשר היוונו את קיצבתם לפי החוק, גם אם ההיוון נעשה לפני התק'נת תקנות ההיוון החדשות.

שני תיקונים אלה באים בעקבות תיקונים דומים שהוכנסו על-ידי הכנסת בחוק שירות המדינה (גימלאות) לגבי עובדי המדינה.

אני מציע להעביר הצעת חוק זו לוועדת העבודה של הכנסת.

חוברת ב', ישיבה רכ"ה

— חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 6) (מילמן, צימרמן, ש. כהן, דיין); חוק לתיקון פקודת המכס (תיקון מס' 3) (צימרמן, דינשטיין) —

טוב שחוק זה מובא היום לכנסת, כדי שיהיה ברור כי בכל הנוגע לזכויות החיילים ומשפחותיהם, בכל הנוגע לצרכי הבטחון האמיתיים, לא יעלה בדעת איש אחראי בכנסת ומחוצה לה להציע קיצוצים. אבל בקשר להוצאות מיותרות או ביזבוזים, ויש כאלה — אזכיר רק את הרעש שקם סביב "מצודת כפיר" הראוותנית, שלמ"רות התנפנות ודברי ההגנה על שבועון "העולם הזה" ועורכו תישאר סמל של שיקול מוטעה בהוצאות כספים בשם הבטחון כביכול —, בכל הנוגע לביזבוזים ולהוצאות מיותרות לא רק זכותנו אלא חובתנו לבחון כל סעיף ולדרוש קיצוצים וחסכון.

אבל באשר לזכויות ולצרכים האמיתיים חובתנו וגאווה שאין אנו מתנגדים להם.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני רוצה להודות לחבר הכנסת מילמן על דבריו, ולהודות שאני אינני בקי בנושא הזה. לכן אני מבקש שלא לעכב את העברתה של הצעת התיקון לחוק לוועדה.

ואשר להצעתו של חבר הכנסת מילמן לתיקון נוסף — הרי הוא אומר שהוא יגיש הצעה כזאת, או אולי, אם יהיה מקום לכך, יציע לכלול עניין זה עכשיו בדיוני ועדת העבודה במסגרת התיקון לחוק המוגש על ידינו. מכל מקום, בהצעתי להביא תיקונים אלה אין משום התנגדות או הסתייגות לתיקונים נוספים, אם אמנם יש מקום להם.

אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת העבודה.

דב מילמן (גח"ל):

אני מסכים. עד אתמול גם אני לא ידעתי.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת. לפנינו הצעה אחת, של שר הבטחון, להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה. נצביע על ההצעה הזאת.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה נתקבלה.

בחלק מקיצבתו, הרי שלאחר שתיים-עשרה שנה או לאחר הגיונו לגיל שבעים — הכל לפי התאריך המאוחר יותר — יתחיל לקבל, על אף ההיוון, את מלוא קיצבתו. לגבי צה"ל ומקבלי קיצבות של צה"ל תקנה כזאת איננה קיימת. יוצא איפוא שקצין צה"ל מקופח לעומת עובד ציבור שיצא לגימלאות.

לכן, וזאת הסיבה העיקרית שבגללה קמתי לדבר על הצעת חוק זו, רצוני לציין ולומר לשר הבטחון, שעדיין השארתם אפליה כלפי קציני צה"ל בגימלאות לעומת עובדי ציבור אחרים בגימלאות. אני מציע לתקן גם אפליה זו, ואני מתכוון להציע הצעת חוק בנדון.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין צל של ספק בכך שהתיקון הזה חיובי ושהוא בעתו. אמנם הוא בא קצת מאוחר, אבל, כאשר מדובר בתיקון מעוות או בחיסול אפליה, בוודאי שמוטב מאוחר מאשר כלל לא. ובייחוד כאשר מדובר במשפחותיהם של חיילים.

אני חייב להוסיף כמה מלים על הרקע המוסרי והציבורי של חוק זה במובנו הרחב יותר. הנה דוגמה חותכת שהכנסת, בשם העם כולו, שוקדת להעניק לאנשי צה"ל ולקשורים בהם את הגמול שיש ביכולתה של המדינה להעניק. זהו ביטוי ליחס עמוק של הכרת תודת הרבים לאלה הנושאים בעול הכבד והתובעני ביותר בישראל. כך נאה, וכך גם צריך להיות.

אבל אל למסד הבטחוני לנצל יחס זה, הגובל עם יחס של חרדת קודש, כדי להשיג מטרות טכסיות או פוליטיות שלא זו הוירה להילחם למענו. הדיון הזה איננו המסגרת המתאימה לוויכוח על הצורך בקיצוץ בתקציב הבטחון. אולם הוא בהחלט מתאים כדי להתריע על הצהרתו של שר הבטחון על הפער שיש בין משכורותיהם של טייסי "אל על" לבין שכרם של טייסי חיל האוויר. כולנו יודעים שיש פער. אבל מה הצידוק לנוסף בפער הזה כדי להצדיק התנגדות לקיצוץ בתקציב הבטחון? וכי מישווה הציע לקצץ בשכרם של טייסי צה"ל? ובכלל האם טייסי צה"ל התגייסו לחיל הזה בשביל משכורת גבוהה?

שמעתי הסתייגות מצעד זה של שר הבטחון מפי טייס קרבי, והיום גם מתפרסמת ב"מעריב" תרעומת של אשת טייס "אל על" שהיה בעבר טייס צה"ל.

ד. חוק לתיקון פקודת המכס (תיקון מס' 3), תשל"א—1971 *

(קריאה ראשונה)

לייעל את עבודת המכס בשדה התעופה של לוד, ולהקל על זרימת הנכנסים לארץ, תוך מניעת השהיות ועיכובים מיוחדים.

בשנים האחרונות גובר והולך זרם הנכנסים לארץ, במיוחד אלה הבאים בדרך האוויר. יחד עם זה גוברת התדירות של המטוסים המגיעים לארץ, והיא גדלה והולכת. על כל אלה נוספו מטוסי הענק המביאים מאות נוסעים בבת אחת.

הי"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים לסעיף כ"ג של סדר-היום: חוק לתיקון פקודת המכס (תיקון מס' 3), תשל"א—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק לתיקון פקודת המכס שאני מביא לאישור הבית, מגמתה

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 960).

עבריינים פוטנציאליים, בגלל אי-הודאות שהיא יוצרת שמא תיערך בדיקה גם בחפציהם של אלה שיעברו דרך המסלול הירוק.

באופן מקביל לתיקון בדבר מעבר הנוסעים על מטענם בגמל התעופה לוח, אנו מציעים תיקון לפקודת המכס בנוגע לחבילות שי המגיעות באמצעות הדואר. כיום משתחררות החבילות בדואר על סמך ההצהרה המצורפת אליהן. כמו לגבי הנוסעים נערכת גם כאן בדיקה מדגמית בלבד. במקרה של הצהרה לא-נכונה עומדת לפני המכס הברירה בין העמדה לדון לבין חילוט המשלוח. הברירה הראשונה יקרה ולא עומדת לדון בכל פרופורציה להיקף העבירה. קיים גם קושי בהוכחת האשמה של הגומען בעבירה שנעשתה בחוץ-לארץ על-ידי השולח. במקרים של עבירות הרי שלרוב מותרות החבילה לטובת המדינה. מבחינה זו אנו מציעים גם במקרה זה להסמיך את מנהל המכס להטיל קנס מוגבל, אם מקבל החבילה מעוניין בקבלת החבילה ורוצה למנוע את חילוטו, היינו החרמתה.

מספר חבילות השי שהגיעו לארץ מראה עלייה מתמדת, אם כי מתונה. בשנת 1967/68 הגיע מספרן ל-327,000; ב-1968/69 — 329,000; ב-1969/70 — 350,000; ב-1970/71 — 362,000, והתחזית לשנת 1971/72 היא 375,000 חבילות שי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לסיכום אני רוצה להדגיש כי ההצעה שאני מביא היום, מגמה אחת שלטת בה. כוונתה להתאים את הליכי העבודה של המכס בגמל התעופה ובדואר חבילות למציאות החדשה של הגידול בשימוש במטוסים הן לצרכי נסיעה והן לצרכי משלוח חבילות. האמצעים החוקיים החדשים פועלים הן לטובת הציבור והן לטובת המינהל הציבורי. השיטה המוצעת מופעלת, כאמור, הלכה למעשה במספר מדינות אירופה, והנסיון שצברו עד כה מניח בהחלט את הדעת. על כן אבקש עתה מן הבית לדון בהצעת החוק, ולאחר מכן להצביע בעד העברתה לוועדת הכספים לשם הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים לדיון. ראשון המתווכחים — חבר הכנסת אנקוריון, ואחריו חבר הכנסת בדר.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש. השיטה המוצעת על-ידי הצעת החוק הזאת, להקל את הליכי בדיקת המכס בעת שמגיעים המטוסים, היא ללא ספק שיטה רצויה. אני רק מתפלל שבדברי ההסבר מדברים על כך בקשר להפחתת עלות מטוסי הענק, אם כי סגן שר האוצר דיבר לא רק על מטוסי הענק. גם בלעדיהם תנועת המטוסים אצלנו היא גדולה מאוד. כל מי שמזדמן לגמל התעופה לוח, מי שבא לשם כדי לקבל אנשים המגיעים מחוץ-לארץ או מי שמגיע לשם בעצמו במטוס, ידע שסבל רב ועינויים רבים כרוכים בפרוצדורה של השיחורור מהמכס. יש לזכור שבשנים האחרונות קיימות גם מגבלות ובדיקות בטחוניות שמכבידות מאוד על הנוסע, אבל כולנו יודעים שבלעדיהן לא ייתכן. לכן כל הסידורים שבאים להקל, לזרז ולפשט את ההליכים לגבי השיחורור מהמכס הם רצויים.

תנועת הנוסעים הנכנסים לישראל גדלה ביותר מפיי-שניים מאז מלחמת ששת-הימים. בשנת 1967 הגיע מספר הנכנסים דרך גמל התעופה לוח ל-304,000; בשנת 1968 — 448,000; בשנת 1969 — 502,000; בשנת 1970 — 534,000. השנה התחזית נעה סביב 700,000, ובשנה הבאה צופים למספר הקרוב למיליון נכנסים לארץ.

הרשויות המוסמכות בגמל התעופה הבין-לאומי של המדינה מנסות, כל אחת בדרכה, להקל את כניסת הבאים לארץ. הצעת החוק שבה אנו דנים היום באה לפתור את בעיית המעבר במכס.

השיטה הנהוגה עתה במספר מדינות אירופה קרויה שיטת המסלול הירוק והמסלול האדום. שיטה זו פועלת לפי העקרון של ההצהרה העצמית; דהיינו, מי ששבור שאין בידו מה להצהיר בוחר במסלול הירוק ויוצא את בית-הגנתיכות בלא עיכוב, יחד עם כל מטענו. לעומת זה, מי שיש ברשותו טובין שהוא חייב להצהיר עליהם בוחר במסלול האדום.

הצעת החוק נותנת תוקף חוקי לשיטה הדו-מסלולית שתיתארכי. סעיף 30א', שאנו מציעים להוסיף לפקודת המכס, יאפשר להתקין תקנות הרואות במעבר במסלול האדום הצהרה של העובר בו שיש אתו או במטען הלוואי שלו טובין החייבים בתשלום מסים, או טובין אסורים ביבוא, או שיבואם מוגבל או מוסדר. מעבר במסלול לירוק יהווה הצהרה שאין ברשות העוברים בו טובין חבי מכס או שיבואם מוגבל.

הצעת החוק גם קובעת סנקציות נגד העוברים על הוראות הפקודה או התקנות שהותקנו מכוחה לעניין ההצהרה. ברוח הייעול והפישוט של התיקון שאני מביא לאישור מוצע לתת סמכות למנהל המכס להטיל קנס כופר במקרים של נסיון להברחה שלא בסכומים גדולים. קנסות אלו ימנעו העמסת-יתר על בתי-המשפט של משפטי זוטא, אשר כרוכים בהוצאות מרובות לשני הצדדים ואשר האפקט המרמית שלהם יהיה קטן ביותר בגלל מרחק הזמן שבין ביצוע העבירה לבין יום גזר הדין, בגלל העומס הכבד הקיים בלאו הכי על מערכת בתי-המשפט.

הצעת החוק גם דואגת לקיום מערכת בטחונות נגד האפשרות שמישהו יראה את עצמו מקופה על-ידי החלטת מנהל להטיל עליו קנס.

בהפעלת השיטה של אדום-ירוק המוצעת בזאת נדאג שלא לשים מכשול לפני עיוור. המכס דאג להכין במספר שפות חוברות הסברה, אשר יחולקו על-ידי חברות התעופה השונות בין נוסעיהן עוד בתחנת המוצא שלהן בחוץ-לארץ. חוברות אלה תכלולנה הסברים בדבר הזכויות והחובות של הנכנסים לארץ, במגמה לאפשר להם לבחור במסלול הנכון בהגיעם לגמל התעופה, דהיינו להצהיר הצהרת-אמת. גם בגמל התעופה הותקנו סידורי רום מיוחדים. יוצבו שלטים הצבועים באדום וירוק, כשעל כל שלט מצויינת במספר שפות מהותו. בקצה המסלול האדום יעמוד בנק לרשות אלה החייבים בתשלום מסים או הרוצים להחליף מטבע-חוץ שברשותם. גם להולכים במסלול הירוק תהיה גישה לבנק. הסדר זה איפשר למכס בלוח לסגור את הקופה ולחסוך בכוח-אדם העוסק בגביית מסים. מבין הבוחרים במסלול הירוק יהיו כאלה שחפציהם ייבדקו, אלה ייבחרו לפי שיטה מדגמית. מטרת בדיקה זו היא להרתיע מראש

מי שמארגן משלוח חבילות כאלו כדי להשתמש ממכס. אבל סוף כל סוף העבריון איננו המקרה הטיפוסי. האיש הטיפוסי הוא מי שמקבל חבילות דואר bona fide, בתום-לב. ושם אמנם זה צריך להיות מלווה הצהרות. אבל גם פה העוקץ הוא בזה שמי ששלח את החבילה שולח אותה מחוץ-לארץ, ולפעמים הוא יכול לא לדעת על מה חל ועל מה לא חל מכס. כמובן, אם מישוהו דרש לכך, מה שאפשר לצפות ממנו הוא שהצהרתו תהיה אמיתית ותאמר מה בדיוק נמצא בחבילה. על כל פנים חלים לגבי משפט הדברים שנאמר קודם לכן, שזה כרוך לפעמים בעניין דין והחילוט יכול לגרום לעוול. יש מקרים שאנשים מצפים לתרופות שהם זקוקים להן מאוד, והנה בא החוק וגורם לכך שהחבילה תחולט. מכיוון שכך חושב אני שההצעה המוצעת כאן לגבי האפשרות הנוספת של כפל מכס, שהוא גם כן כופר, היא הצעה טובה.

אני מחייב את ההצעה ואת העברתה לוועדה.

הי"ד צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר.

יוחנן בדר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. נמאס לי כבר לראות תמיד הצעות חוק שמבחינת הכוונה מיועדות הן למטרה מצומצמת, אך לפי הניסוח יש להן כוונה רחבה הרבה יותר. לדוגמה ניקח את סעיף 1 בהצעת חוק זו, אשר לשם הקיצור נקרא לו "סעיף ג'מבו" או "סעיף היציאה הירוקה". פתאום קורא אני בסעיף זה שההוראה חלה גם על מי שנכנס ארצה דרך אותו שער ירוק, וגם על מי שיוצא מכאן דרך אותו שער. כתוב בסעיף 1: "לסוגים של נכנסים לישראל או יוצאים ממנה". מה עושות כאן המלים "או יוצאים ממנה"? הכוונה רחבה הרבה יותר, ואם היא רחבה יותר, צריך לדעת מה היא.

לגבי כל הסעיף הזה וגם לגבי סעיף 2, שנקרא לו "סעיף חבילות", מוכרח אני לשאול על האמצאות המשפטיות. במיתולוגיה היוונית היה זה פרטיאוס שהיה יכול לשנות כל הזמן את צורתו החיצונית. כאן יש קנס. אם משלמים אותו, הוא הופך לכופר. יש כאן צו ענישה בקנס. אם מערערים, הוא הופך לכתב אישום. אני חושב שזה דבר בלתי-בריא. במושך כל השנים שמרנו בחוק שלנו על הכלל שהמלה "קנס" שמורה לפסק דין של בית-המשפט. רק בית-המשפט יכול להטיל קנס, אולם כאן אומרים שזה יהיה קנס שיטלי אותו פקיד מכס, אבל לא יהיו לו תוצאות של קנס, אלא תוצאות של כופר. אם כך הדבר, לשם מה המלה "קנס"? אני בודאי מסכים שצריך למצוא דרך של הטלת מכס, ולפעמים, במקרים מסויימים, מכס כפול, אבל שפה זו פסולה. אם אדם שילם, הרי שאחר כך יתחיל ויכוח בעיתון פלוני: אומרים כי מה שפקיד ציבור קיבל הוא קנס, והוא אומר שאין זה קנס אלא כופר. מסוכן מאוד לשחק במלים בצורה כזאת.

הדבר המוזר ביותר הוא עניין החבילות. אני קיבלתי חבילה מאמריקה. פתחו אותה ומצאו בה דבר-מה נוסף למה שכתוב בהצהרת השולח. התוצאה היא שאני אשלם קנס. זה שבאמריקה לא ישלם קנס, אלא אני אשלם אותו. עשוי אומרים כי אין זה קנס או שזה לא ייחשב לקנס. זה ישולם בתור כופר. למקרה זה אני מתנגד שזה

מדובר פה על מסלולים. אמנם זה עדיין לא נזכר בחוק, ולעניין זה עוד צריכות לבוא תקנות. ברור שה-חוק הוא רק חוק-מסגרת בנקודה זו, וכל הדברים ייקבעו בתקנות. לדעתי רצוי היה שתקנות מסוג זה תקבלנה אישורה של ועדה של הכנסת, ומובן שזאת צריכה להיות ועדת הכספים. לכן נראה לי שבסעיף 30' צריך היה לקבוע שתקנות מסוג זה תקבלנה את אישורה של ועדת הכספים של הכנסת.

אשר להצעה בדבר המידע בנוגע לפרוצדורה הזאת הרי כמובן שאין לצפות מנוסע שמגיע לארץ שיתחיל לקרוא "ספרות" כשהוא יורד מהמטוס. אפשר לדרוש שהחוברות, שדובר עליהן סגן הרואה, והאינפורמציה בכתב ימסרו לנוסעים במטוסים, כך שבנוסף על האינפורמציה שהם מקבלים בשעה שהם מגיעים לארץ יוכלו לדעת בעוד מועד מה פירוש הפרוצדורה הזאת.

אשר לעניין שיטת הקנס המינהלי במקום משפט, מאחר שהצעת החוק מגבילה את זה למקרים של מס עד 500 לירות, גם הצעה זו נראית לי רצויה, כיוון שיש בה פישוט הליכים. היא רצויה מאוד, שעל-ידי כך חוסכת משפטים עם כל הצורך בגביית עדויות, חקירות, ועצם עריכת המשפט. היא רצויה גם לעבריון המכס, שבאופן מקביל תמנע ממנו צרות רבות, חקירות ומשפטים, והוא יכול לגמור את העניין בקנס, שלאחר שישולם, הרי כאילו כופר ואין רואים בזה הרשעה לשום דבר ועניין, כפי שאומרת הצעת החוק.

מובן ששיעור הקנס הוא מטריאלי לעניין זה. כי אילו היה מדובר על עבירות כבדות יותר, עם מס גבוה יותר, שיטה זו לא היתה יכולה להיות רצויה. אבל זה לא מוצע.

רציתי להעיר על הליך העירעור שהצעת החוק מציעה. בדברי ההסבר נאמר שכאשר יוגש עירעור לבית-משפט השלום, נטל ההוכחה יהיה על המדינה. זה נאמר בדברי ההסבר, לא בהצעת החוק. אנחנו מדברים על עירעור על החלטת מנהל המכס. בהחלטה הזאת יש כבר העונש, הקנס. אם עבריון המכס רוצה לערער, הוא יכול לעשות זאת, ויראו את החלטת המנהל ככתב אישום; והתביעה צריכה להוכיח מה שצריך להוכיח. מאחר שזאת כוונת הממשלה בהצעת החוק, כי נטל ההוכחה יהיה על המדינה, מוטב שהדברים האלה יאמרו בצורה ברורה בחוק כי חובת ההוכחה היא כרגיל בכל משפט פלילי.

ובאותו הקשר, הערה נוספת לגבי העירעור. נאמר שאפשר לערער על ההחלטה לפני בית-משפט השלום. האם העירעור הזה הוא סופי, כלומר שזאת אינסטנציה משפטית אחת, ובבית-משפט השלום העניין נגמר? או מכיוון שזאת האינסטנציה המשפטית הנמוכה ביותר, בית-משפט השלום, האם פירוש הדבר שיש עליו עירעור לבית-המשפט המחוזי, עם אפשרות של עירעור נוסף, במקרים מסויימים, לבית-המשפט העליון? על כל פנים, גם זה צריך להיאמר בחוק המפורש.

אני חושב שגם ההצעה המובאת בסעיף 231ג', לגבי חבילות דואר, היא טובה. גם פה, במקום שתי האפשרויות הקיימות היום, זאת אומרת חילוט או משפט, תיתן הבדירה של הכופר. כמובן אפשר לנצל לרעה את האמצעי הזה של חבילות הדואר. אנחנו יודעים שבפועל יש מקרים כאלה ויש גם משפטים נגד

— חוק לתיקון פקודת המכס (תיקון מס' 3) (בדר, קרגמן, צימרמן, דינשטיין); הצעות לסדר-היום (צימרמן) —

אשר לעקרון החוק: הבינוני שחברי הכנסת שדי-ברו כאן, גם חברי-הכנסת אנקוריון וגם חברי-הכנסת בדר, לא עירערו על עצם הצורך בהפעלת החוק. לחברי-הכנסת אנקוריון אני רוצה לתקן כי לא ציינתי שעקב הגיבוי מביאים אנו חוק זה, אלא אמרתי שהבעיה הוחרפה עקב הכנסת מטוסי הגיבוי להפעלה, וצריך לעשות הכל כדי שהמעבר יהיה מהיר בכל האפשר, על-מנת שלא ייווצרו בשדה התעופה לוח צווארי-בקבוק למטוסי גיבוי נוספים ולמטוסים רגילים, המביאים גם הם כ-100-150 איש בכל טיסה.

לגבי נטל ההוכחה: נטל ההוכחה, כפי שמוצע כאן, הוא תמיד על שלטונות המכס. איננו מציעים לסטות מן האמור כאן בהצעת החוק.

אם אינני טועה, ואני אומר זאת במלוא הזהירות, הרי שאין זו האינסטנציה הסופית. קיימת אפשרות של עירעור, אבל ייתכן שאני טועה בעניין זה. על כל פנים אני חושב שיש מקום להביא עירעור.

לעניין התקנות — אם יאושרו התקנות על-ידי ועדת הכספים של הכנסת או יופעלו ישירות על-ידי שר האוצר. מדובר כאן בתקנות בעניינים פרוצדורליים, ובדרך כלל בעניינים פרוצדורליים לא נהוג היה להביא את התקנות השונות לאישור מראש מטעם ועדת הכספים. נראה לי שלא בריא להעמיס זאת על ועדת הכספים, אבל אם תוך כדי דיון בוועדה זו ייצא הדבר לנכון שהתקנות יאושרו מראש, הרי מבחינת משרד האוצר אין לכך התנגדות עקרונית. מעל דוכן זה אני יכול להציע שהתקנות וה-טפסים המתאימים יובאו לידיעה מוקדמת של ועדת הכספים ובהעדר תגובה נוכל להפעיל אותם, כדי להחיש את המהלך התקין של העניין; מה גם שתקנות אלה אינן עומדות לעד, אלא עומדות במבחן ביקורת המציאות ומשתנות מפעם לפעם. אני מציע איפוא שלא נסרב, כי המגמה היא להחיש את התהליך. אני מציע שלא נטיל על עצמנו כל מיני חובות, שישומו לאל את הכוונה הטובה שיש כאן למתן אפשרות למעבר מהיר בשדה התעופה של לוח. אבל כאמור ועדת הכספים תדון בעניין, ואנו פתוחים להצעות, הואיל ולגבי המגמה עצמה אין ויכוח.

משום כך אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים, לשם הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר צ. צימרמן:

לפנינו הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת המכס (תיקון מס' 3), תשל"א-1971, לוועדת הכספים. אני ממעיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת המכס (תיקון מס' 3), תשל"א-1971, לוועדת הכספים נתקבלה.

ה. הצעות לסדר-היום

1. עריכת שבוע התרבות הגרמנית בישראל

ועסקות של "נתיבי נפט לישראל". ראשונה נשמע הצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת קלמן כהנא, בקשר לעריכת שבוע התרבות הגרמנית בישראל. רשות הדיבור לחברי-הכנסת כהנא.

יהיה אפילו כופר. אני מבין שאפשר לדרוש מאדם מכס כפול, משולש או מכס גדול פי-עשרה משום שבחבילה שקיבל נמצא משהו אסור, ואפשר להעמיד אותו לפני ברירה: תשלם או נקפא. כל זה בסדר, אך לקרוא לזה קנס או אפילו כופר — אין זה נראה לי. אומרים כי יש מקרים מיוחדים, ששולחים סחורה פסולה לעשר כתובות, בחלקים קטנים, כדי למנוע מכס. דבר זה אינו כתוב בחוק. הוא כתוב רק בדברי ההסבר, אבל הצעת החוק רחבה הרבה יותר.

אני מבין, אדוני היושב-ראש, שיש צורך בתיקונים מסויימים בחוק המכס בקשר לתנועה הגדולה בשדות התעופה. הבוקר הייתי במקרה בשדה התעופה וראיתי שזה ממש מגדל בבל. מאות אלפי אנשים מסתובבים שם וכל הזמן בא או יוצא אווירון. יש גם עניין הגיבוי. אני מבין שצריך לעשות משהו, אבל לא זה. ועדת הכספים תצטרך לדון בכבוד ראש מה אמנם דרוש, מה הביטויים הנכונים ומה צריך לעשות כדי שאדם חף מפשע לא יעמוד במצב שבו הוא צריך לשלם קנס בלי שהוא אשם.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה כופר...

יוחנן בדר (גח"ל):
חברי-הכנסת קרגמן היקר, אני מציע לך להלך בין הבריות ולהסביר מה זה קנס שמשמעותו כופר. זה עניין לוועדת הכספים.

הי"ר צ. צימרמן:
רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לדברי תשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה להא-ריך בדיבור על מספר הערות שהושמעו כאן. כאמור, אני הרי מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים לדיון ולהכנה בצורה נאותה לקריאה שנייה ושלישית. אשר להערות שהושמעו בקשר לסגנון ושימוש הנכון במילים, בעניין זה נקבל את הכרעת משרד המשפטים או אנשי חוק. גם הצעת החוק כפי שהובאה כאן נוסחה על דעת משפטים, לא רק של משרד האוצר, אלא גם של משרד המשפטים, אך כאמור נקבל את כל ההצעות הסגנוניות כפי שהדבר יידון, ייקבע ויוכרע בוועדת הכספים.

למלה קנס יש בכלל תקדימים גם בחוקים אחרים. נאמר לי שמשמשים בה גם בחוק המועצה לייצור ולשיווק ירקות וגם בחוק המועצה לענף הלול. המושג כופר בא במקום משפט, ועד היום הטלת קנס כופר תלויה בעבריו. אינני מרחיב על כל פנים את הדיבור בעניין זה, משום שהדבר יידון בוועדת הכספים של הכנסת, ונקבל את מה שייקבע שם.

הי"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים להצעות לסדר-היום בדיון דחוף. יושב-ראש הכנסת והסגנים הכירו בנושאים הבאים כדחופים: עריכת שבוע התרבות הגרמנית בישראל, ודרכי ניהול

צריך אני להסביר בבית הזה? זו היתה הפתיחה לשלב האחרון של "הפתרון הסופי". ובחזור תאריך "ליל הבדו" לח" השנה ייהנו אזרחי ישראל, יהודים, אוד מוצל מאש, הם ייהנו מצלילי התרבות הגרמנית, והתזמורת הפילהרמונית הישראלית תניעם לנו ולגרמנים זמירות.

מה חרדו כולם, צעקו וועקו שמא שר החוץ פלט פליטות-פה. ולמה לא יועקו ולא יחשבו רגע קט איך נסביר לילדינו את "ליל הבדולח" מול כל הסנובים שיופינו, בחזור אותו תאריך אחרי שלוש שנים, למופע תרבותי רב-פאר של גרמניה בישראל? האם לא קבענו בשעתו, שיחסים בין מדינות, שהכרחיים הם, אינם יכולים לגרוז — ובדורנו אנו ודאי שלא — יחסים בין העמים היהודי והגרמני? האם כל כך רחוק הוא היום שבו במדינת ישראל החרימו זוג בדרנים זול, אשר הופיע בגרמניה, על הופעותיו שם, וכעת מה קורה איתו? האם אין זה ברור שאנו לא נוכל לקשור קשרים גורמליים טבעיים עם גרמניה והגרמנים, אנו שאיננו רוצים ואיננו יכולים לשכוח את השואה?

לא רחוק מ"יד ושם", שבו אפר קדושינו מצוי עדיין, שבו רוכז מעט מן המעט ממה שעבר עלינו, לא רחוק מ"יד ושם" זה יפארו את תרבות גרמניה בחסות ראש עיר, ראש עיר הקדוש, ראש בירת ישראל, ראש ירושלים. הייתכן?

נדמה לי כי אין תשובה לכך בהעברת הדיון לוועדת הפנים. יידון הדבר בכנסת. יביעו חברי הכנסת קבל עם ועדה את דעתם כי סולדים הם מפעולה זו, אינם מסכימים לה.

מתוך האמור ומתוך הרבה הרבה אשר לא נאמר, אשר טמון בקדו של כל אחד מאתנו, הנני מציע לכנסת לדון בשאלת שבוע התרבות הזה כדי למנוע פראטנרניזציה עם מי שאין אחווה עמו.

חברי הכנסת. הערב הוא ליל ט"ו במרחשון. לפי התאריך העברי, הערב יימלאו שלוש שנים שנים ל"ליל הבדולח". שלוש שנים — כמינין אבל האבל עדיין קיים. הערב מתקיים דיון מוקדם בשאלת שבוע התרבות הגרמנית בישראל. אל יהא מישוה שותף בבית הזה לאישור פעולה מבישה זאת.

זכור! אל תשכח!

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה: שהיה כאן כשלוש נדמה לי כי אין חולק, וההוכחה ברורה. לכשלוש אין אבא, ולכשלוש זה הנקרא שבוע התרבות הגרמנית בישראל אין אבא. אמנם פורסמו מודעות על שיתוף פעולה בין שגרירות גרמניה ובין עיריית תל-אביב וראשי הערים ירושלים וחיפה, אך כשהגיעו הדברים לבירור הודיע ראש עיריית ירושלים כי הוא רק עושה את רצונו ודברו של משרד החוץ. כששמע על כך משרד החוץ מיהר לגער חצנו משיתוף פעולה מוצלח זה והודיע כי אין לו יד וחלק במאורע זה. ונתבשרנו כבר, כי כאשר יגיע הדבר לדיון כאן בכנסת, הרי לא ישיב בשם הממשלה השר הממונה על השלטון המקומי, אף-על-פי שבשם שלוש העיריות או ראשי העיריות הגדולות במדינה מבוצע שיתוף פעולה תרבותי זה, ואף לא ישיב שר החוץ, אשר סוף סוף צריך הוא לדעת משהו בקשר למאורע כביר זה שבו משתתפת מדינת ישראל באמצעות שלוש הרשויות המוני-ציפיות הגדולות שלה. אף השר הממונה על החינוך והתרבות לא יענה. כולם אינם אחראים. יענה, כפי שנועד לנו, חבר-הכנסת ברעם, שיציע להעביר את העניין לוועדת הפנים. אני רוצה רק להביע תקווה שאין כאן כוונה לקבור עניין זה בוועדה, כי חמור הוא וחמור מאוד.

לפני פחות מעשר שנים התקיים דיון בכנסת בנושא דומה. היה זה ביום ז' בשבט תשכ"ב, ואז קבעה הכנסת הנחיות בעניין הקשרים עם גרמניה. ההנחיות שהוצעו בשם הממשלה ובשם ועדת שרים מיוחדת נתקבלו ברוב דעות, והיו כאלה שחבטו ודרשו הנחיות מחמירות יותר. אך גם לפי ההנחיות שנתקבלו אין ספק שאין כל מקום לשבוע התרבות הגרמנית בישראל. כעת מבשר לנו שגריר גרמניה בישראל כי שבוע התרבות הגרמנית בישראל הוא תוצאה הגיונית של חילופי מדענים, ספורטאים וצעירים בין שתי המדינות, חילופים שממדיהם הלכו וגדלו. לפני מספר ימים התקיים משחק כדורגל היתולי בין חברי הפרלמנט הגרמני ובין פקידים בכירים במדינת ישראל. שמחה וששון והתבדרות. משלחות נוער, משלחות השלטון המקומי, משלחות מורים, "כנר על הגג" והפילהרמונית רבותי, עד היכן? היכן הגבול? האם זוכרים אתם עדיין את "ליל הבדולח"? בנוכמבר, בתודש שבו יפתח השנה שבוע התרבות הגרמנית בישראל, באותו חודש לפני שלו-ש שנים, היה "ליל הבדולח". ומה קרה אז, האם

2. עריכת שבוע התרבות הגרמנית בירושלים, תל-אביב וחיפה

יורשה לי, אדוני היושב-ראש, לשאול: ידו של מי היתה במעל הזה? כל אחד מנער כעת את חצו מן המיבצע הזה. הממשלה מונעת את חצנה מכל זה, וכפי שכבר נאמר, לא נמצא אף שר אחד בממשלה אשר ירצה ללמד זכות על הפעולה הזאת. לבי עליך, ידידי חברי הכנסת ברעם, שעליך הוטל התפקיד הזה.

מרכז השלטון המקומי מנער גם הוא את חצו מכל זה.

ראש העיר ירושלים הודיע גם הוא, כי כעקרון מש-תתפת עיריית ירושלים באירועים הקשורים לגרמניה המערבית רק לאחר פניית הממשלה. עיריית ירושלים לא נתבקשה — ואני מדעית זאת מעל במת הכנסת — וממילא לא נתנה חסות לשבוע התרבות, והיא מונעת את חצנה מן המיבצע הזה.

היו"ר צ. צימרמן:

הכנסת העביר לנושא דומה: עריכת שבוע התרבות הגרמנית בירושלים, תל-אביב וחיפה — הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עמנו, העם אשר נצטוו לזכור וזכר את אשר עשה לך עמלק, מחה תמחה את זכר עמלק על מה שעולל לעמנו לפני כשלושת אלפים וחמש מאות שנה, איך וכיצד שכח עמנו את אשר עשה לנו, לכל אחד מאתנו, בדורנו זה, היטלר ימח שמו, וכל הדור ההוא שגדל על תרבות גרמניה.

איך זה קורה שבעיר הקדוש, ירושלים, בגדולה שבעירנו תל-אביב, ובחיפה עיר העתיד, יוכרו השבוע הבא כשבוע לתרבות גרמניה?

חבר-הכנסת כהנא הזכיר את "ליל הבדולח". "ליל הבדולח" לא אידע רק לפני שלושים ושלוש שנים; זה היה גם לפני שש מאות וחמישים שנה, מאז קיימת תרבות גרמנית. 146 קהילות נחרבו או לפני כ-670 שנה 100,000 יהודים נרצחו כבר אז. עשר שנים אחר כך הושמדו ככלי 300 קהילות ישראל בגרמניה. וגרץ כתב "בשום ארץ לא נעשתה מלאכת השמדת היהודים בדיוק גדול יותר מאשר בקיסרות הרומית הגרמנית הקדושה".

בתקופה של 200 שנה גורשו היהודים מגרמניה שלושים ושלוש פעמים, כל פעם מעיר אחרת. וכך משוחזרת ההיסטוריה הגרמנית: טבח, רצח, הרס קהילות ישראל ואבדן אלפי ישראל במשך יותר מאלף שנה, עד שהגיעה לשיא השיאים בשואה המחרידה שהשמדה לעמנו שליש מבניו.

דם ששת מיליוני אחינו הקדושים וקהילות הקדוש שנהרגו, שנשרפו, שנטבחו על-ידי אבירי התרבות הגרמנית, הדם עודנו רותח ולבב כל אחד מאתנו עודנו שותת דם, כי נחתכו מאתנו מעצמינו ומבשרנו אברים אברים ממשפחותינו. בנים עוד מתהלכים אבלים על הוריהם, משפחות שסועות וקדושות מתהלכות שבורות ורצועות ממה שעוללו לנו אלה שגדלו על תרבות גרמניה. מתהלכים אתנו יהודים הזוכרים כיצד קלגסי גרמניה, שהתיימרו לייצג את ה"דיוטשה קולטור" "דיוטשלנד איבר אלס", הם הם שהובילו את ילדיהם, יקיריהם, הוריהם, לטבח למשפחות אש.

ואנו כאן בעיר הקודש, בארץ קדשנו, נרם על נס תרבות גרמניה, ועל כך תתן הכנסת את דעתה להסיר זאת מעל סדר-היום ולהעביר זאת לוועדה? למה לא נשמיע מכאן את קולנו ולמה לא נעשה את הפעולות להפסיק את המיבצע הזה?

אם יכולנו להגיע בלא בושה ורתיעה לקבוע שבוע לתרבות גרמניה, סימן הדבר שעלינו לערוך בדיק ביתנו והבקיעים בביתנו. בית ישראל הוא כזה שכאשר רק נפסקות הרדיפות נמצאים כאלה בתוכנו אשר מתוך פוליתם לתרבויות זרות אינם בוחרים גם בתרבות גרמניה.

וההיסטוריה חוזרת על עצמה. עוד בשנת 1871, בעת המלחמה בין צרפת וגרמניה, והיתה זו תקופת ההשכלה, עמדו יהודים משכילים לצדה של גרמניה, כאשר ראו בה ארץ המדע, השיטה והסדר. הרב מזאח ממוסקבה מוסר בזכרונותיו דרשה מפי המגיד מקלן שאמר עוד לפני מאה שנה: הגרמני לא ירדוף את היהודי סתם בעלמא ולא יהא פשוט מיצר לישראל בשעה שירים ראש, אלא יעשה משנאות ישראל מין שולחן ערוך רחמנא ליצלן. מורי ורבותי, שאג אז המגיד מקלן, לפני מאה שנה: שימו זאת על לבכם, כי על חטא השולחן הערוך של גיינר יקום לנו שולחן ערוך חדש נוסח גרמניה נגד כלל ישראל ושם יהא כתוב "טוב שביהודים — הרוג, טוב שביהודים — הרוג".

כל אימת שאני קורא דברי המגיד מקלן שנאמרו לפני מאה שנה לערך, אני רואה זאת כנבואה למה שראה דורנו על תרבותה של גרמניה. האם לא נלמד לקח גם עכשיו? האם לא נדע שהצו "זכור לא אשר עשה לך עמלק, לא תשכח, זכור את אשר עשה לך היטלה, לא תשכח" זהו לזכור מה שעוללה לנו תרבות היטלה? ומה לנו לעם השם, לעם התורה, לעם הספר, העם המבוהך בערכים קדושים, ערכי נצח, שהוכיח לעולם עצמות גדולת עוז תפארת עמנו, תורתנו שעיצבה לנו דמויות העולות

השאלה היא: מי עולל לנו זאת?

ויכוחים סוערים ומרים מאוד התנהלו בכנסת, בעם, ובכל התפוצות, בשאלה: האם עלינו לקבל מכספי השילומים מגרמניה? אולם הסבירו, כי גרמניה זו שהשמידה שליש מעמנו אינה צריכה גם לרשת אותנו, בבחינת "הרצחת וגם ירשת".

ויכוחים סוערים ומרים מאוד התנהלו כאשר מדינת ישראל קשרה יחסים דיפלומטיים עם גרמניה. הסבירו ואמרו כי הקשרים לקבלת שילומים גורמים גם קיום יחסים דיפלומטיים.

לפני "דברי הכנסת" מיום כ"ו בטבת תשכ"ב, 2 בינואר 1962. בדיון הסוער שהתקיים בכנסת על ביקור אורחים גרמנים בבית-ספר בישראל הודיע השד מר אבא אבן, שהיה אז שר החינוך והתרבות — ואני מצטט מדברי הכנסת כך 32 עמוד 907 — את הדברים הבאים: "לאור הצורך בהגדרה ברורה של תחום המותר ותחום האסור בשטח זה" — ולא דאנו זאת כתחום מותר אלא כתחום אסור, ולא כל מי שרוצה יכול לשחק פעולה — "החליטה הממשלה למנות ועדת שרים שתנסח הנחיות לכל משרדי הממשלה". ועדה זו קבעה שורה של מגבלות לגבי היחסים עם גרמניה. לאחר פירוט שורת המגבלות קיבלה הכנסת את ההחלטה הבאה: "הכנסת רושמת לפניה את סיוכמי הממשלה האחרונה בבעיה המגע עם גרמנים בשטח התרבות, ששר החינוך והתרבות הודיע עליהם בכנסת".

מי, אם כך, נתן את ידו לאותה התעלמות מכל המגבלות על המגע עם גרמניה בשטח התרבות?

וכשאנו מדברים על גרמניה ועל תרבות גרמניה, אל לנו לשכוח את דברי ימי גרמניה ותרבותה. הרי תרבות גרמניה הולידה לנו לא רק את השואה, שהשמדה שליש עמנו; גרמניה היא הארץ שבה היו הרדיפות הממושכות והקשות ביותר בכל הדורות, יותר מאשר בשאר ארצות העולם. השואה לא היתה התפרצות בודדת בהיסטוריה של שנאת הגרמנים ליהודים. כבר לפני כאלף מאה ועשרים שנה נרצחו בגרמניה יהודים רבים על-ידי ההמון. לפני כתשע מאות חמישים שנה נערכו במגנצא רדיפות מטעם הקיסר ואחר כך גורשו היהודים מן העיר.

בזירות שנת ד' תתנ"ה, לפני שמונה מאות שבעים וחמש שנה, נרצחו שנים-עשר אלף יהודים וקהילות שלמות הושמדו. חמישים שנה אחרי כן היו שוב רדיפות והיהודים נאלצו לשלם סכומים גדולים להגנתם, ומאו נחשבו היהודים לעבדי הקיסר. וידוע מה שכתב ההיסטוריון גרץ בספרו, כי כשש מאות חמישים שנה נמשכה אז התקופה שבה היהודים בגרמניה נחשבו לשפלי בני-אדם. הם הגרמנים, "דיוטשלנד איבר אלס", ואנו העם היהודי — שפלי בני-אדם. וכך נפוצו עלילות-הדם בכל גרמניה, ויהודים נהרגו תוך עינויים גוראים, כפעם בפעם צצו עלילות שנסתיימו ברציחת יהודים וקהילות שלמות.

יקצר זמני לגולל לפניכם את כל התקופות השונות, אם זה היה לפני שבע מאות ארבעים שנה בגירוש יהודי ברסלאו, אם זה לאחר חמש-עשרה שנה בפוגרומים שנעשו ביהודי פרנקפורט, אם זה בעלילות-הדם שחזרו ונשנו בכל שנה, בתקופת מהר"ם מוויטנברג, שהתעתד לעלות לארץ-ישראל אולם כתוצאה מהלשנה של משומד נתפס ומת בבית-הסוהר, או רוצים אתם לגולל את פרשת פרעות מגנצא לפני שש מאות שמונים ושלוש שנים, או שריפת יהודים כשהם בתוך בתי-הכנסת במינכן.

ולא היינו מעלים על הדעת כי אנו בארצנו, עמנו, עם הספר נרשה לתת מקום לתרבות זרה זו, אשר הזרימה הרס ארור זה שהביא להשמדת שליש עמנו.

ולכן אבקש דיון בכנסת ומהכנסת לעם לידע ולהודיע מי זה אשר רוצה להשיכח את אשר עלינו לזכור.

אני מציע לזה, שישב לנו להצעות אלה, לחזור בו מכוונתו להעביר זאת לוועדה, ולקיים כאן דיון בכנסת. ישימיעו כל הסיעות את קולן ונעשה את כל הצעדים לבטל את המיבצע המביש הזה של שבוע התרבות הגרמנית בארץ קדשנו.

3. עריכת שבוע התרבות הגרמנית

היסטוריה גדול ומקביל למאבק על קיום מדינת ישראל. הוא איננו נופל בחשיבותו. יתר על כן, הוא חלק ממאבק זה, מן המאבק על הקיום. אני יודעת, כאשר קשרו קשרי מסחר, קשרים פוליטיים וקשרי נשק עם גרמניה, אמרו לנו: האלמנט הפוליטי והבטחוני ביחסים עם גרמניה זהו ה-ultima ratio, זה מאבק על הקיום הפיסי. ועוד הוסיפו: אין אלה מחייבים קשרים בתחום החברה והתרבות.

אין זה קרה שהגענו ל"נורמליזציה"? נורמליזציה דוהרת מעצמה, וזאת בעזרתם האדיבה של ראשי המדינה והערים. כך מטיל ראש העיר ירושלים את האחריות על משרד החוץ. הכדור מוחזר לראש העיר תל-אביב, רבותי, הבה נעצור דגע בריצת האמוק ל"נורמליזציה" זו. גשם נדבות של ידידות לא גשם ברכה הוא. שגריר גרמניה אמר, בנימת שביעות-רצון מעצמו, על השבוע הזה כי לפני שנתיים אי-אפשר היה לחלום על כך, והנה הגענו עד הלום והוא מרוצה.

אומרים שהיו עוד שבועות המוקדשים לתרבויות עמים וארצות. אינני יודעת משום-מה לא השגחתי בהם, אולי משום כך שאלו לא היו חתונות. פאר כאלו ואולי משום שלחתונות אחרות מסוג זה לא קיבלתי הזמנה. דווקא לחתונות פאר זו קיבלתי הזמנה מפוארת, במועדה, בליווי תכנית, תכנית אירועים מפורטת ודברי ברכה מודפסים, נרגשים, של ראש העיר תל-אביב. בשבילי חתונת הפאר הזאת היא בבחינת "חתונת דמים". בין אם משרד החוץ ובין אם ראשי הערים נתנו את שמותיהם מתוך יזמה או בדיעבד — כולם נבחרו הציבור הם, לפני הציבור עליהם לעמוד ולהסביר את כוונותיהם ולומר מה הדין אותם, לשם מה ובשם מי. האם חסרים לנו מקורות השראה תרבותיים אחרים, שלנו ושל העולם הנאור? אני מוכרחה להודות ששמעתי את גינר גראס מקריא את שיריו. הם לא הפריעו לי. הם יפים. בודאי שאין לי דבר נגד יצירת-מופת של לסינג, של בקט, וה"שילר תיאטר" הנא כגנאה על רמת. בודאי יש בהם נכסי תרבות אוניברסליים, אך זה שבוע תרבות גרמני, עם משמעות כוללת, ואיזו תרבות גרמנית כוללת יכולה להיות מוצגת בישראל בלא זכר השואה? הרי מחר מחרתים יזכרו את גירוש ספרד יותר מאשר את השואה. האפיני לגרמניה של היום היא תרבות ההשכחה. ספרי ההיסטוריה שלפיהם מלמדים בבתי-הספר בגרמניה מדל-גים על פני תהום הנאציזם וכחלוף הימים נעשית הפיס-קה על הנאציזם והשואה מצומקת עד כלה. היסטוריונים ואנשי צבא בגרמניה, המטפלים בנושא הקשור במלחמת-העולם השנייה, חוקרים ובודקים את השאלה "למה

במעלות גדולים או קדושים כוזהר הרקיע, להעלות עכשיו על נס את הקלוקלת שבתרבויות העמים, תרבות זרה זו שגידלה מרצחי נפש?

במלחמת ישראל עם עמלק כתוב לאמור: "והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל, ובהניח משה את ידו וגבר עמלק".

חברי הכנסת הנכבדים. אילו שמרנו אמונים לתורתנו, לשבת קדשנו, לערכי עמנו, אילו היינו חרדים לזכור את יום השבת לקדשו, לא היינו שאננים לזכור את אשר עשה לך עמלק ולא היינו שוכחים את אשר עשה לנו היטלר

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן, להצעה לסדר-היום בדבר עריכת שבוע התרבות הגרמנית.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אודה שברגשות מעורבים נטלתי את רשות הדיבור. מצד אחד יש בי התקוממות הנפש. מצד שני מכרסם בי היאוש האם ניתן עוד להתמודד במדינת ישראל עם נושא זה. אינני רוצה להילחם נגד טחנות רוח.

בכל זאת החלטתי ליטול את רשות הדיבור בהצעה לסדר-היום. במהלך הגשת ההצעה לסדר-היום בדבר עריכת שבוע התרבות הגרמנית התברר לי כי אין אבא חוקי לאירועים אלה. אולי משום כך שאירועים אלה בחטא לידתם.

אינני מדברת בשם ששת המיליונים שנטבחו, מעדי לא הרהבתי עון בנפשי לדבר בשמם. הצעתי לסדר-היום היא אישית בהחלט. אני מציעה לדון בנושא כאזרחית המדינה וכחברת הבית הרם, בית המוחקקים של מדינת היהודים.

המתים זועקים בדממתם, ואשר לנותרים בחיים — עליהם רק למלא את חובתם, ותו לא. אני יודעת שבמדינת ישראל יש רבבות יהודים דרוכים לדברים שיישמעו מעל במה זאת. אני יודעת שיש ועד האירוגונים של לוחמי הגטאות, של לוחמים אנטי-נאציים, של אסירי נאצים לשעבר. אני יודעת שהם פנו לראש עיריית תל-אביב וביקשו בהחרות והביעו מחאתם. אני יכולה רק לשער כי הם יסמכו ידיהם על הדברים שאשמיע כאן.

לא אנצל הזדמנות אומללה זאת כדי לגולל את כל פרשת יחסינו עם גרמניה, אם כי יש מקום לבידור מעמיק. לא באתי לסחוט דמעות ובכל פרשה הקשורה בזכר השואה מנסה אני לדבר בשקט. אני יודעת שיש בעיה של אחריות קולקטיבית של העם הגרמני. זאת פרשה סבוכה. מה שקרה בשואה לא קרה על פלנטה אחרת ויש מי שיטען, אולי בצדק כלשהו, כי השואה לא קרתה מחוץ לתחום החיים ולא מחוץ לתחום היהודים בין עמים. ואולי טען משהו נגדי, שמי שמטיל אחריות קולקטיבית על העם הגרמני בסופו של דבר חוק לפי ביתם לעמים אחרים ויימצא לוקה בגזענות. בכל זאת אין פרשה היסטורית דומה ואין פרשה שנייה שחוקיה יהיו רלבנטיים לגבי הפתרון הסופי, לגבי ה"אקציון ריינהארד". ואינני יכולה לפרש זאת פה. אמרתי ולא אוסיף.

בכל היסטוריוסופיה ימלא זכרון האומה מקום מרכזי, אך אין ינהג העם היהודי בזכרון השואה — זהו מבחן

אני מסכימה עם שר החוץ — אך אותם מספרים בחשבון, שהם בהישג ידינו, אל נדחה אותם בשל חוסר הפרופורציה ההיסטוריוסופית בין גודל הפשע לקטנות העונש. גם המשפטים נגד הנאצים אינם בבחינת נקם אישי, אלא תשובה מינימלית ללית דין ולית דיין.

הרי לעג לרש היא כל פרשת המשפטים נגד הנאצים בגרמניה. פחות מ-30% של הפושעים הבולטים הועמדו לדין, ורבים מאלה שהועמדו לדין נענשו עונש סמלי. אל נסתתר מאחורי חשבון היסטורי גדול. אל נסתתר מאחורי הנצח כדי לשכוח את היום המכוער.

יש דברים במרכיב החשבון שאין להשיגם. אך יש דברים שאם הם קטנים ממצוות עשה דיים כדי למלא מצוות אל תעשה. לא יכולע לנו אם לא נכין שבוע התרבות הגרמנית, לא לאינטרס ובוודאי שלא לערך ולתוכן, כפי שלא היתה מקפחת את עצמה מדינת ישראל אילולא היתה מזמינה את הנאצי שדר. לשם מה? הרי לפי הסדר הטוב הוא צריך היה להיענש לפי חוק המדינה, לפי חוק עשיית דין בגנאים ובעוזריהם. איך מען הוא? בנו האשם שמעו גרמני לבוא כאורח משרד החוץ, וכאשר שואלים אותו שאלות הוא עונה כי לא בא לישראל כדי לכרר פרטים בביוגרפיה שלו. ושה חוץ טוען, כי אין זה מתפקידו לדעת את עברו של כל אורח גרמני. אני טוענת שזה מתפקידו. ועוד איך מתפקידו.

רבותי. בימים אלה שנפרצו כל הסכרים, אנא נעצור לרגע. נקרא את עצמנו לסדר. נחשוב על מעשינו, ואולי עוד נשיג את הדבר הגדול שלא יעמיד חייך בין האתמול לבין המחר על-ידי היום-יום המכוער.

4. מי נושא באחריות על אירגון שבוע תרבות גרמנית בדור ההשמדה?

אלית. שישה ימי תרבות כנגד שש שנות רצח והשמדה, כנגד שישה מיליונים.

מה זה כאן? בידור? קרבנל? פסטיבל? שעשוע? האם זהו המפגש החדש בין המרצחים וקרבותיהם? הוזה המישור שעליו ירקדו אותנו?

נציג את השאלה: מי אחראי לקרבנל זה בדור ההשמדה? את מי ובשם מי יכרך ראש עיריית תל-אביב? באיזו חגיגה ישתתף ראש עיריה אחר? האם הם קיבלו מנדט, אותם שניים שלושה אנשים מכובדים, לכרות ברית תרבות בשם העם היהודי?

לא היו מושמדים שישה מיליונים אילולא התרבות הגרמנית. הם הושמדים על-פי דברי רבי-המרצחים, למען התרבות הגרמנית. הם הושמדו באמצעות התרבות הגרמנית, באמצעות הידע, התיכנון והמדע הגרמניים ובידי גרמנים, שמיליונים מהם, החיים עדיין כיום, ממשיכים לראות עצמם כבני תרבות, ובמיוחד כבני התרבות הגרמנית. זו התרבות שעל ברכיה גדל הנאציזם, ובעקבותיה — ההשמדה. זו התרבות שבנקבות מעשי האימים שלה נקבע-בעולם המושג "ג'נוסייד" — רצח עם. זוהי תרומתה של גרמניה לתרבות בדור הזה.

עם, אדוני היושב-ראש, אי-אפשר לרצוח אם אין רוצח אותו עם אחד. יחיד, גם יחידים, אינם יכולים לרצוח עם. עם יכול. ואם תרבותו מאפשרת ומעודדת, הוא גם מבצע את רציחתו.

לרשות ההשמדה עמדו המדע הגרמני והמדענים,

הפסדנו במלחמה" ולא "למה רצחנו". העם הגרמני יכול לחנך עצמו מחדש רק עם זכר השואה. זה הבסיס היחיד לקשרי תרבות. להציג לפנינו את תרבות גרמניה בתפאורה כשהיא מפודרת, יפה, בתערוכה של היינה? האם זו האמת?

רבותי חברי הכנסת. ב-1942, כאשר ההכנות למרד המזויין בגטו היו בעיצומן, השתלט על הלוחמים "ההומור" של עץ התלייה". היתה זו הדרך היחידה כדי להתגבר על הפחד והאימה הטמונים בתיבות "הליכה לקרב האחרון והסופי". אחת מאימרות הכנף של אותו "הומור" של עץ התלייה", שנורקו אז בחלל כאשר רצו לתת איכשהו, בצורה די "חבר'מנית", ביטוי לממד הלאומי וההיסטורי של המרד המתוכנן, היתה: "אנו לוחמים על שתי שורות בהיסטוריה". הדברים כתובים בספר זכרונות של מרדכי טננבאום, מפקד המרד בגטו ביאליסטוק.

התבטא מדינת ישראל את השורות האלה בהיס-טוריה, לא במלים, אלא במהות חייה, תכניה וערכיה? אני מודה, שאלה זו רודפת אותי. ארשה לעצמי לומר בענווה: היא רודפת את היהודים, ברצונם ושלא ברצונם. אני יודעת, חשבון היסטורי גדול לנו. הבינונית את דברי שר החוץ בטלוויזיה. האמריקנית, כאשר רצה לתת ביטוי לעצמת החשבון שלא ניתן לפרטו למעות קטנות. לא חבורה של נוקמים קטנים אנו ואין לפרט חשבון היסטורי לנקמות קטנות.

אך גם חשבון גדול אינו מופשט ואינו יכול לנוע על פסי הדברים הבלתי-נתפסים, הבלתי-מחייבים, כי הרי הכל, כביכול, הוא מעבר ליכולת התפיסה האנושית. זוהי התחמקות. נכון, אין פיצוי לפשע ואין נקם הולם —

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יורם ארידור להצעה בנושא: מי נושא באחריות על אירגון שבוע תרבות גרמנית בדור ההשמדה?

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין סבל, אנושי או בלתי-אנושי, הזר לעם היהודי. במשך ארבעת אלפים שנה ידענו הרג, שיכול, שיעבוד, עינויים, רדיפות, הגליה, גירוש, עלילות. השמדה, שואה, ידע רק הדור הזה. לא ידעו דורות עברו. לא יידעו בעתיד. אנו ידענו. אנו יודעים, חשים, כואבים, מתייסרים.

דור המשמידים חי. דור המושמדים עודנו חי, כי המשמידים הופסקו כטרם כילו מלאכתם. בין שני הדורות האלה היה מפגש כאשר היהודי היה מושמד, נרדף ומושפל.

היום העם היהודי שוב אינו מושמד בשום מקום. עדיין הוא נרדף במקומות רבים בעולם. אך הוא מושפל על-ידי בנו בארצו שלו. זוהי הגרועה מכל ההשפלה, ההשפלה העצמית. וכאשר אנו שואלים היום לגבי שנות ההשמדה, לגבי אחינו שהושמדו, איך זה קרה, האם ישאלו לגבי תקופתנו אנו: כיצד הם שכחו?

לנו, לדור הזה, ששליש מאתנו נהרג, בארץ שאלה נתקבצו אלה שלא ניספו, לנו מוגש ביום ראשון הקרוב שבוע התרבות הגרמנית ושבוע ההשפלה העצמית הישר-

ומה קורה למשרד החוץ? שוב "לא הבינו אותו". ראש עיריית הבירה לא הבין את משרד החוץ. איך זה קורה ששלוש ערים מקיימות שבוע כזה בשיתוף עם שגרירות זרה, ומשרד החוץ אינו יודע? מי נושא באחריות לכך? או אולי גם עניין שבוע התרבות הגרמנית שייך אף הוא לאותם דברים ששר החוץ לאחר משפט אייכמן אינו מתעניין בגורלם?

תביע הכנסת את סלידתה ממה שקרה. תקבל את החלטתה לביטול השבוע הזה. מן הכנסת, מהבמה הנכבדה ביותר של העם היהודי, צריכה לצאת הקריאה לבטל את ההשפלה, ולהחזיר את הכבוד העצמי שנפגם.

הכנסת תוכל לעשות זאת על-ידי כך שתקיים דיון במליאה, ועל-ידי כך שתקבל החלטה שתבטל אותו השבוע. אבל עליו לקרוא כבר בשלב זה, כבר בהצעה לסדר-היום, לכל יהודי ישראל; כמו במשרפות אושביץ, גם אירועי שבוע התרבות הגרמנית צריכים להיות ריקים מנפש חיה.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת. לא באה דרישה מטעם הממשלה להשיב להצעות לסדר-היום, ואילו חברי-הכנסת ברעם ביקש את רשות הדיבור להצעה. אני מוסר את רשות הדיבור לחברי-הכנסת ברעם.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפי תקנון הכנסת אין הממשלה חייבת להשיב על כל הצעה לסדר-היום המוצעת בכנסת. לכן מצא המחוקק נכון להחליט כי ברגע שהממשלה איננה רואה צורך או חובה להשיב, הרי כל חבר כנסת יכול ליטול את היוזמה ולהשיב להצעת חברי כנסת.

באמת קשה להתווכח בתחום זה, כשמתעוררת כפ"ע בפעם בכנסת שאלה כל שהיא הנוגעת לגרמניה. הכאב הוא עצום, גדול, ונדמה לי שקשה לנו כיהודים, כאנשים, כאזרחי המדינה לבטא את הכאב העצום על מה שקרה לעמנו בעת השלטון הנאצי בגרמניה.

אני יכול לתאר לעצמי שהוויכוח הזה לא ייתם ולא ייפסק כל עוד הבעיה הזאת קיימת, והיא תהיה קיימת לעד. אנחנו, כל אחד מאתנו, מבטאים את רגשות הכאב, הצער והאבל. אולם לנו דנים בכנסת, לאחר שורה של ביטולים שקיימנו על יחסים עם גרמניה ולאחר החלטות שקיבלנו, לאחר תקדימים שנוצרו, נוצרו בידועין, נוצרו במרוצת השנים, נוצרו כי החיים הם כנראה חזקים יותר מאשר הרבה מאוד דברים, הבטחות ואפילו החלטות.

אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת הנכבדים. בהודמ"נות זו אני רוצה בכל זאת להעיר משהו. יש גרמניה נוספת, גרמניה מרוחית. היא ברוך השם לא נהנית משום חסדים של מדינת ישראל, באשר איננה רוצה בזאת. היא מעולם לא הביעה צער כלשהו, מעולם לא הודתה בחטא. היא עומדת תמיד בראש השונאים הגדולים של מדינת ישראל והעם היהודי. הם עומדים בראש המסיתים נגד המדינה שלנו. לא רק שאינם רוצים לקיים אתנו יחסים, אלא הם תמיד במחנה של הקיצוניים ביותר. במה פוסלת אותם האנושות? במה הפסול בהם? הם אינם מכובדים בכל הפורומים הבין-לאומיים של הסוציאליזם, של הקומוניזם? מישוה מתרגש מפגישה עם גרמנים גרמניה המזרחית?

התחבורה הגרמנית והנהגים, הכימיה והכימאים, הרפואה והרופאים, הטכנולוגיה והטכנאים, ההנדסה והמהנדסים. אפילו המוסיקה. את כולם מייצג שבוע התרבות הגרמנית.

בגישה מסחרית-עסקית "תרבותית" מאוד פיתחו מהנדסים וטכנאים גרמנים שיטות להגברת יעילות ההש"מדה. חברת א. א. טופף ובניו כתבה לרבי-הטבחים ביום 12 בפברואר 1943: "אנו מאשרים בזה קבלת הזמנתכם לחמישה תנורים משולשים, בכלל זה שתי מעליות חשמ"ליות להרמת הגוויות ומעליות אחת לשעת-חירום. כן הוזמנו מיתקן מעשי להעמסת פחם ולהובלת האפר." מפעלי דידיאר מברלין כתבו: "כדי להכניס את הגוויות אנו מציעים פשוט מוצלג מתכת הנע על גלילים".

את מי עוד תייצג התרבות הגרמנית? את תשעים וחמישה הפרופסורים אשר באוקטובר 1942 ערכו בגירנ"ברג כינוס תרבותי מדעי, שנושאו היה: ניסויי הקפאה ביצורים אנושיים. ועל הנושא הזה קיימו דיונים מדעיים ומסור דיווח, ואיש מהפרופסורים הללו לא מיהא. ודוקטור אחד כתב ש"אושביץ מתאימה הרבה יותר לניסויים כאלה מאשר דאכאו, משום שקר שם יותר ומשום שגודל השטח מעורר פחות רעש במחנה; אנשי הניסויים צווחים כשהם קופאים".

איזו תרבות מיוצגת בשבוע התרבות הגרמנית? התרבות שעשתה משינוי אחינו מצבורי זהב שנשלחו באופן סדיר לבנק הגרמני? התרבות שעשתה מגופותיהם סבון? התרבות שעשתה מעורותיהם אהילים למנורות? איזו מוסיקה גרמנית תיוצג כאן? אותה מוסיקה, המוסיקה של אושביץ, המארשים העלילים שניגנה תזמורת אוש"ביץ? אנו זוכרים את התמונה: יהודים מגולחי ראש בכותנות מפוספסות מנגנים מארשים עלויים מלאי חיים בעוד אחיהם מובלים למוות. האם הצלילים האלה אינם רועמים באזניים המוסיקליות של מברכי הקרבול הגרמני?

לשבוע התרבות הגרמנית קדמה משלחת של חברי הפרלמנט המערב-גרמני. הם שיתחו משחק כדורגל ידידותי עם פרופסורים יהודים בישראל, עם גורלים במילואים. האם שמענו באיזו מדינה אחרת שבאה משלחת של צירי הפרלמנט הגרמני והם משחקים שם כדורגל ידידותי עם גורלים במילואים של אותה ארץ? רק בישראל.

כאשר לפני מספר שבועות עשה קיסר יפאן סיור בעולם הוא נתקבל בבה, בהפגנות, מצד מי? מצד אנגלים שזכרו את סינגפור; מצד הולנדים שזכרו את בטאביה. אבל כאן, בישראל, משלחת של צירי הפרלמנט המערב-גרמני מתקבלים במשחק ידידותי. וקצין הוור"מאכט לשעבר, חבר הפרלמנט, ראש הקבוצה, בן 59, אומר: "כשנציגים של שני עמים משחקים צוחקים יחד, הרי זה סימן שנשכחו המריבות ביניהם בעבר." "מריבה" בינינו ובין גרמניה; ממש כאילו בין קבוצות כדורגל בישראל.

זה עניין של תרבות, אדוני היושב-ראש. התרבות שלנו. מדוע לא נשמע עד היום קולו של שר החינוך והתרבות בישראל? זה לא עניין של חינוך? לא עניין של תרבות? מדוע אין הוא משמיע את קולו, ולפחות את נוכחותו, בדיון הזה? גם ראשי עיר זקוקים לפעמים לחינוך.

מדוע לא נשמע קולו של שר הפנים? איפה הוא? האם ראשי הערים אינם בתחום טיפולו? מדוע לא נשמע קולו?

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני מתפלל על הערה זאת. מותר לחבר כנסת להשיב. אני מתווכח אתך, אתה יכול לקבל את דעתי או לא לקבל אותה; הכנסת יכולה לקבל את הצעתי או לא לקבל אותה, בדיוק כמו לגבי שר. נראה איך הכנסת תצביע.

לגופו של עניין: העניין אינו יתום. קיימת מערכת יחסים בין העיריות, בין עיריית תל-אביב והשגרירות הגרמנית. זה איננו המופע היחיד והראשון המשותף לעיריית תל-אביב ולשגרירות הגרמנית. אינני זוכר אם היתה הצעה לסדר-היום או לא, אבל ב-1969 התקיים שבוע ישראלי בשטוטגרט, כמעט באותן תכניות כפי שאנחנו רואים. אינני יודע אם מיהו מתה על כך. על כל פנים זה התקיים, ולא רק בשטוטגרט.

כפי שנמסר לי, ואני רשאי להגיד זאת על דעת הממשלה, הממשלה אינה שותפת לשבוע התרבות הגרמנית, משום שהיא לא נשאלה. אני מניח שאילו נשאלה לא היתה לה דעה אחרת. אבל הממשלה לא נשאלה על כך, אלא עיריית תל-אביב, בהמשך לקשרים שלה, מקיימת את זה. עיריית ירושלים, במידה שבחנתי זאת בלשכת ראש העיר, לא נתבקשה לתת את חסותה למופעים בירושלים. נדרשו ממנה שני דברים: להעמיד אולם מתאים למופעים אלה, וכן לפטור אותם, בהתאם לחוק, מחובות היטל עינוגים, כפי שנוהגים לגבי מופעי תרבות אחרים. גם לעיריית חיפה אותו דין. זהו קשר ישיר בין עיריית חיפה והשגרירות הגרמנית.

כדי שלא יגידו שרוצים לברוח מבירור זה, והואיל והעניין קשור עם העיריות, והעיריות הן בתחום טיפולה של ועדת הפנים, אני מציע לכנסת להעביר את ההצעות לסדר-היום לוועדת הפנים, על-מנת שהיא תסיק מסקנות ותניח אותן על שולחן הכנסת.

הי"ר צ. צימרמן:

לפני הבית שתי הצעות: האחת, של חברי הכנסת שהעלו את ההצעות, לקיים דיון במליאת הכנסת; והשנייה — הצעת חבר-הכנסת ברעם, להעביר את ההצעות לוועדת הפנים. אשאל את המציעים, לפי הסדר, האם הם מסכימים להחלטה מוסכמת על-ידי הבית להעביר שאלה זו לבירור בוועדת הפנים.

חבר-הכנסת כהנא, האם אתה מסכים להעברת ההצעה לסדר-היום לוועדת הפנים?

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
אני מבקש דיון במליאה.

הי"ר צ. צימרמן:

האם חבר-הכנסת פרוש מסכים להעברה לוועדה?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אני מבקש דיון במליאה.

הי"ר צ. צימרמן:

האם חברת-הכנסת גרוסמן מסכימה להעברה לוועדה?

דה?

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אני מבקשת דיון במליאה.

קשה להתפלמס בנושא כזה. אך בכל זאת, מה היה קורה אילו ממשלת פנקוב היתה מציעה לממשלת ישראל לכונן יחסים דיפלומטיים, קשרי מסחר ואחרים? הייתי רוצה לשמוע ויכוח כזה בכנסת. אילו לפחות היינו משוכנעים, כשעולה חבר כנסת מכובד על הבמה ומסביר שמשום שאנחנו נוהגים כפי שאנחנו נוהגים משום שופר בתדמיתה של גרמניה המערבית וניזוקה התדמית של גרמניה המזרחית. אך האם המציאות הבינ-לאומית מוכיחה זאת? האם המפגשים הבינ-לאומיים מאמתים הנחה זאת?

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. עוד אגיד משהו לגבי היתמות של העניין שבו אנחנו דנים. מאז כוננו יחסים עם גרמניה האם מי שהוא חשב בדצינות שהדבר הזה ייגמר אך ורק בזה? האם מי שהוא חשב שהחיים ישלימו עם כך שזה יהיה רק בתחום המסחר והמדיניות? בינתיים קרו דברים ביחסים בינינו. אבל כנראה שהחיים חזקים הרבה יותר מאשר אנחנו חשבנו. ואינני אומר את זה כמצטדק, חבר-הכנסת פרוש. איש לא הטיל עלי דבר. בכלל אינני איש שמטילים עליו. אילו הייתי חושב שאינני מסוגל מבחינה נפשית, כיהודי, להגיד את אשר עם לבי, לא הייתי עושה זאת.

ובכן האם באמת כך חשבנו? רוב התעשייה הישראלית מופעלת במכונות גרמניות, ביצוד גרמני, עם חומר גלם גרמני. גרמניה היא אחת מארצות היצוא שלנו הגדולות ביותר. אנחנו נהנינו מעזרה מדינית כפי שאנחנו מסוגלים לקבל אותה. האם זה סוד? האם משלחת של הבית שלנו לא ביקרה בגרמניה? האם זה חשוב פחות מאשר שבוע תרבות? האם משלחת של הפרלמנט הגרמני לא ביקרה בישראל, והתקבלה בחדר בקומת הוועדות? האם זה חשוב פחות? האם בכל פעם נצטרך לגרד בפצע ולעשות לנו את החיים קשים עוד יותר, כאילו יש לנו הרבה ברירות בתחום זה? האם זה סוד שהשלטון המקומי מקיים זה שנים חילופי משלחות של נוער וספורטאים עם גרמניה? אני יודע שבכל פעם היה עידעור על כך. היה עידעור על כך בכנסת.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אתה צודק, עבירה גוררת עבירה.

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):

חבר-הכנסת לורנץ, עוד לא בדקתי מה מידת ההיגיון שלך מגרמניה, ואני אומר זאת לכל חברי הכנסת המרבים לדבר בנושא זה. כל מה שעשינו עד כה בתחום זה היה על-פי החלטות מוסכמות. לא עשינו זאת באישון לילה. ומה היה אילו גרמניה היתה מדינה עוינת למדינת ישראל? האם היה לנו טוב יותר? האם זה היה טוב יותר למעמדה של המדינה, לכוחה של המדינה?

עלינו לבחור לעצמנו אחת ולתמיד מה אנחנו רוצים. שר החוץ הגרמני ביקר השנה בישראל. שרדר ביקר בישראל. אני יודע שיש מפלגות וחוגים ואנשים שאינם מקבלים זאת. האם עשינו זאת באישון לילה? האם עשינו זאת בהסתרה? איך אפשר להעלים עובדות כאלה מעיני הציבור?

חיים קורפו (גח"ל):

אז למה לא עונה שר, אלא אתה?

הצבעה

- בעד ההצעה לקיים דיון בהצעות לסדר-
היום במליאת הכנסת
22 —
בעד העברת ההצעות לסדר-היום לדיון
בוועדת הפנים
32 —
נמנעים
6 —
ההצעה להעביר את ההצעות לסדר-היום לדיון
בוועדת הפנים נתקבלה.

ה"ר צ. צימרמן:

האם חברי-הכנסת ארידור מסכים להעברה לוועדה?

יורם ארידור (גח"ל):

אני מבקש דיון במליאה.

ה"ר צ. צימרמן:

לפנינו שתי הצעות: האחת, לקיים דיון במליאה, והשנייה — להעביר את ההצעות לסדר-היום לוועדת הפנים.

5. קביעת ועדה פרלמנטרית לבדיקת דרכי הניהול והעיסקאות של חברת נתיבי הנפט

ה"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת סנה: קביעת ועדה פרלמנטרית לבדיקת דרכי הניהול והעיסקאות של חברת נתיבי הנפט. רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אל הרוח הרעננה הנושבת אלינו ממגיני המעוזים בסיני חדר באחרונה ריח רע של עסקי נפט בלתי-מוקקים, הגורמים לזיהום האוויר בארץ. אני מניח שחברי הכנסת קראו מה שפורסם ברבים על נושא זה. לכן אצטמצם לשלושה דברים: א. למנוע כמה עובדות המוכיחות מעל לספק כי נתגלתה פרשה מרעושה של שחיתות בענף חיוני של משקנו הלאומי; ב. לבקורות על אופן הטיפול בפרשה זו מצד הממשלה; ג. להגשת ההצעה שאין בה חריצת משפט על שום אדם, אבל יש בה משום אות לציבור, כי לא יהיה חיפוי על שחיתות, וכי מגוי וגמור עם הכנסת לע"קור נגע ההפקרות מהצמרת העליונה של החברה הגבוהה.

עורך-הדין משה בן-זאב, מי שהיה היועץ המשפטי לממשלה, נתמנה על-ידי שר המשפטים כבודק תלונות של מר דוד גיב על "התליכים שליליים בשטח חיפוי הנפט של ישראל". הדו"ח אינו ממצה בדקת התלונה עד תום. אדרבה, הבדוק עצמו כותב: "עלי לציין כי בכל מה שנוגע לממצאים העובדתיים יש לראות אותם כממצאים לכאורה מאחר שאינם מבוססים על עדויות שעמדו במבחן של חקירה נגדית."

אכן, יש סיכומים ומסקנות של הבדוק שמן הראוי לחלוק עליהם. ברשותכם, אסקור מסקנות אלו. הראשונה היא כי "אין לבוא בטרגיה אל מנכ"ל 'נתיבי נפט' על עצם עשיית העיסקה שעליה קיבל אישור הן מסגן שר האוצר והן מהדירקטוריון". מבחינה פורמלית זה מובן. אבל יש שאלה לא פורמליות, ציבוריות, בתחום הבקורות הפרלמנטריות: האם צריך היה לתת לו את האישור הזה? אני אפילו מרחיק לכת: האם צריך היה למנות אדם שהוא בעל חברת נפט פרטית, הפועלת בסיני אחרי מלחמת ששת הימים, לתפקיד של מנהל החברה הממלכתית באותו תחום, מבלי שישתלק מעסקו הפרטי? האם לא היתה incompatibility מלכתחילה?

מסקנה שנייה של הבדוק: "מנכ"ל 'נתיבי נפט' הפיק מהעיסקה הנ"ל רווח בלתי-מבוסס". זה נכון. הרווח הוא בין 200,000 דולר לפי גירסה אחת ובין 300,000 דולר לפי גירסה שנייה, סבירה יותר. אני יודע: מותר להרוויח; שכן — אסור להעלות; רווחים — מותר.

אולם אחרי זה בא סעיף ג' האומר שהבדוק שוכנע כי מצד הנהלת "מדבר" — זו החברה הזרה שקנתה ממד פרידמן את "קונטיננטל" — העיסקה נעשתה על יסוד עסקי ולא היו שיקולים לא-טהורים. כך קובע הבדוק. אבל בדו"ח המלא שלו יש שורה של עדויות האומרות שהיו גם היו שיקולים לא-טהורים מצד החברה הקונה. אחד מהם אמר: "באפריקה נותנים שוחד, בישראל — ביונס בנפטי", טובת הנהגה". רק עד אחד לא גרס כך, וזו זכותו של הבדוק לקבל את העד האחד, ולא לקבל את העדויות האחרות. אבל הוא מוסיף — הבדוק בעצמו — שהעדויות שדחה אותן, בכל זאת "מוכיחות שנוצר הלך-רוח סביב העיסקה, שגרם נזק לשמה הטוב של מדינת ישראל". גם זה עניין. אפילו מבחינה משפטית אי-אפשר לבוא בטענה, הרי עיסקה שגורמת לאווירה משחיתה או מייקה לשמה הטוב של מדינת ישראל גם היא עניין. ומכיוון שהבדוק אמר שכל מה שאמר הוא רק לכאורה, מותר לו לראות את העיסקה באור אחד מאשר הוא רואה אותה.

"לדעתי — אומר הבדוק — יש לראות עיסקה זו כעיסקה שנעשתה בתום-לב". אני מוכרח לומר שזה לא לגמרי מדויק. קודם כל העידו עדים, שהקונים ראו בזה מתן טובת הנהגה, הם קנו את החברה מבעל פרטי שהוא באותו זמן מנהל כללי של חברת "נתיבי נפט" הממלכתית, אשר בה תלויה החברה הזרה הקונה "מדבר" על-פי החוזה שעשתה עמה; כלומר, חברת "מדבר" קנתה קניין פרטי ממני שיש לו סמכות ממלכתית לגביה. אבל לא רק זה. מתוך הסכום שהמנכ"ל מוטי פרידמן קיבל — 700,000 דולר — 100,000 דולר קיבל בעד הזכויות שקיבל מחברת "נפטא" והעבירן לחברה הקונה "מדבר", הרשומה באנגליה. והזכות היתה להעסיק אותה בקידוחים כך וכך ימים. הוא העביר את זה מעצמו, מחברת "קונטיננטל", לחברת "מדבר". "נפטא" היא חברה ממלכתית. היא לא קיימה את ההתחייבות. לא היתה לה אפשרות. לכן צריך היה האוצר לשלם פיצויים לחברה הקונה "מדבר", ופיצויים אלה היו בסך 473,000 לירות.

מלבד זאת, חברת "נפטא" מעולם לא החליטה באופן חוקי, כדן, להעביר את הזכויות לחברה הזרה "מדבר" מחברת "קונטיננטל". היה לה חוזה עם "קונטיננטל", לא עם "מדבר". היתה ישיבת הדירקטוריון של "נפטא" ולא נתקבלה החלטה להסכים להעברה, אלא לדרוש הבהרות מהמנהל הכללי של "נתיבי נפט", שהוא גם בעל "קונטיננטל". ואמנם נשלח אליו מכתב: הן הבהרות. אך הוא לא ענה — זאת כותב הבדוק וזה ישנו בדו"ח — ולא נתן הבהרות. בכל זאת, המנהל של

חות לכל מי שיוסמך לדרוש אותן ממנו. אבל גם הבדוק אומר: "הטיפול בצידו זה, רישומו, המעקב אחריו וההתחשבות בגיונו לקו ברשלנות, על אף שבגסיבות העניין היתה מוטלת על מנכ"ל נתיבי נפט חובת זהירות וקפדנות גבוהה". זו ביקורת חמורה מאוד לגבי מנהל. להגיע על יסוד זה למסקנה שהוא כשר - אי-אפשר. עד לגמר החקירה אינני אומר את ההיפך, - אבל אין אפשרות לפסוק שהוא כשר? הבדוק אומר שמסמך שהציג מנכ"ל "נתיבי נפט" בנידון לא הבהיר את העניין אלא סיבך אותו.

בנוגע לצידו שנגנב הוא אומר: "אשר לצידו אחר שנגנב מסיני ו/או הועבר לשימוש אנשים פרטיים ולמטרת פרטיות, אין בפני הוכחות מספיקות שיש בהן כדי לקשור את מנכ"ל נתיבי נפט ישירות לפעולות אלה". זה אומר רק שאין הוכחות לבדוק, אבל החקירה עדיין לא נגמרה. אני נוהר מלחרוץ משפט לחובה, אבל הבדוק לא חרוץ משפט לזיכוי.

בסעיף הבא אומר הבדוק: "היה, לדעתי, מחדל מצד מנכ"ל נתיבי נפט והדירקטוריון שלה לגבי הטיפול הנכון בגניבות כאשר אלה הובאו לידיעתם". מדובר על מחדל, ומפרש הבדוק בגוף הדין-וחשבון, שקראתי אותו מאלף עד תו, ושואל: מדוע לא פניתי למשטרה כשנודע לכם כי גונבים רכוש? ותשובה מניחה את הדעת לא ניתנה. הבדוק עצמו, שאני חולק עליו בהרבה דברים, לא נתן זיכוי כולל כמו שמשתמע מהמסקנה של שר המשפטים.

אחר-כך באה שורה של דברים חמוצים, אף אם אינם עניין משפטי - למשל, חוללות האמינו לי שגם אני נוקט לשון המעטה. יש מלים שאינני רוצה להשתמש בהן, אם כי הן מופיעות בתלונה שלא נבדקה. אומר הבדוק כי אין זה ענייני, אבל לא בכדי אמרתי שיש גם רוח אחרת הנושבת מסיני, והרוח ההיא אינה סובלת בשכונות חוללות. זאת לא בדק הבדוק, אבל יש על כך תלונה של אדם רציני וישר שהיה שם, גיאולוג אשר עבד בחברה זו, דוד גיב. יש לו תלונה גם על כך.

יש עוד דבר אחד שאיננו עולה אמנם מיליונים, אבל גם הוא בעל משמעות חמורה, וזה מחנה הגנער. בימי החופשה בבתי-הספר הוזמנו צעירים לאבו-יחסי לשהות שם זמן-מה. הם קיבלו שם את כל הדרוש ו-25 לירות ליום לכל אחד. המנכ"ל אומר שזה נעשה כדי לקרב את הגנער אל הפרובלמטיקה של הנפט. זה דבר חינוכי. אם כן, מדוע בחר את הצעירים האלה, שהם כולם בני מיוחסים? גם כאן אני עוצר את לשוני. אם לקרב את הגנער לנפט, יש לקרב לא רק בני מיוחסים, אלא גם בני פשוטי העם, ואם לתת לכל אחד הטבה של 25 לירות ליום, הרי יש יותר מקקים מאשר המוזמנים. והבדוק אומר: "פה יש ללא ספק פגם ציבורי, יש בזה יותר מאשר פגם אסתטי".

לגבי תקנות מספר 94 ו-95 בתקנות ההתאגדות של נתיבי נפט אומר הבדוק, כי אלה תקנות המתאימות אולי לחברה פרטית, אבל לא לחברה ממשלתית או ציבורית. גם זה עניין לבדיקה.

לכן רוצה אני להגיע למסקנה כי הממשלה חייבת היתה להשעות את מנכ"ל "נתיבי נפט" מתפקידו עד תום החקירה לגבי כל התלונות. אדם מושעה מתפקידו אינו מורשע. הוא נחשב חף מפשע עד לבידור התלונה נגדו. אבל כשיש תלונות חמורות, זה יקל על עצם

החברה הממלכתית "נפטא" הסכים להעביר את הזכויות מ"קונטיננטל" ל"מדבר" בלי החלטת הדירקטוריון; במי-דה גדולה בניגוד להחלטה שאמרה שצריך עוד לקבל הבהרות. כאשר נשאל מנהל "נפטא" עלי-ידי הבדוק: למה עשית זאת? השיב: "דיברתי עם דינשטיין והוא אמר שזה בסדר". ולי נראה שזה לא בסדר. אפילו בתורה פרטית, משפחתית, כאשר יש החלטה של מועצת המנהלים, שאת זה ואת זה תעשה אחרי שתקבל הבהרות, אין המנהל יכול לחתום בלי שקיבל הבהרות ובלי החלטה סופית של המועצה. בחברה ממשלתית - על אחת כמה וכמה.

זאת ואף זאת. חברת "נפטא" סירבה לתת את הזכות לקידוחים לחברה ישראלית אחרת ששמה "לפי-דות", ואשר גם היא שייכת לממשלה. מכיוון שניתנו הבטחות ל"לפידות" והן לא נתקיימו, צריך היה האוצר לשלם פיצוי ל"לפידות" בסכום של 3,400,000 ל"י. כך זרמו מיליונים על אי-מילוי התחייבויות, ובזמן שההתחייבויות האלה הועברו לחברה זרה, בו בזמן לא קיימו אותן לגבי החברות המקוריות שלהן הובטחו. אני חושב שזה מאוד לא בסדר, שעיסקה זו לא נעשתה בתום-לב.

אבל כאן חייב אני לומר לשר המשפטים, עם כל הידידות ועם כל הזהירות: עודני חולק על המסקנה של הבדוק, והנה בא שר המשפטים והרחיב אותה. איך הרחיב אותה? הבדוק אמר: "לדעתי, יש לראות עיסקה זו כעיסקה שנעשתה בתום-לב". שר המשפטים, במכתב שהעביר לשר האוצר, אומר: "לדעתי, אין מקום להסיר את מוטי פרידמן מתפקידו כמנכ"ל בחברת 'נתיבי נפט'". את זאת לא אמר הבדוק. הייתי אומר שיש לשר המשפטים מסקנה משלו, ובכלל, אולם הוא הקדים לאמירה זו שאין יסוד להסיר את מוטי פרידמן מתפקידו את המלים הבאות: "אינני רואה יסוד להגיע למסקנה שונה ממסקנתו של בן-זאב". אולם הבדוק, בן-זאב, לא הגיע כלל למסקנה זו. הוא רק אמר: "עיסקה זו נעשתה בתום-לב". והרי הדין-וחשבון של בן-זאב דן בסעיפים 2 ו-3 בתלונות אחרות נגד מוטי פרידמן, ושם אין הוא מזכה אותו.

המסקנה של שר המשפטים היתה מובנת והגיונית אילו היה הבדוק אומר: כל התלונות בטלות ומבוטלות. אני קורא בדו"ח בן-זאב את סעיף 2(ב) האומר: "כאשר 'מדבר' נכנסה בעוליה של 'קונטיננטל' בקידוח 'גורים', שבוצע למען 'נפטא', קיבלה 'מדבר' גם צידו של 'נתיבי נפט'". זאת אומרת שהועבר צידו מ'נתיבי נפט' אל החברה 'מדבר'. איך הועבר הציד? הוא הועבר בצורת השאלה, אבל אם אמנם היתה זו השאלה - יש חולקים, מפני שנמצא ציד של 'נתיבי נפט' במחסני 'קונטיננטל' שלא נרשם בכלל ברשימת ההשאלה.

היום התפרסמה - כהוכחה שהעניין טעון עוד בדיקה נוספת - עדות של עתונאי, יונה שמשי, ב"דבר"; עתונאי אחראי בעתון אחראי. והוא אומר כי המכתבים שיש בהם אישור לגירסת ההשאלה נכתבו אחרי שמישהו צולם את הציד של "נתיבי נפט" במחסני "קונטיננטל" והדבר נודע, ואז כתבו מכתבים באופן דטרואקטיבי, היינו כתבו אותם בפועל בתאריך 6 באוגוסט 1970 ורשמו עליהם תאריך של נובמבר 1969, אפריל 1970. זה אומר שיש כאן זיוף תאריכים לשם חיפוי על גניבה. זה דבר חמור עד מאוד. ואם הדבר לא נבדק, הרי הוא טעון בדיקה. העתונאי אומר, כי הוא מוכן להמציא את ההוכ-

האם כל זה אינו בעל חשיבות ציבורית חיונית? כי הרי אין זה גוגל רק לפרט. אם מותר משהו במקום זה, יתיר לעצמו משהו במקום אחר. מי מעוניין בריון זה? דבר זה מוזיק לשמה הטוב של מדינת ישראל, אפילו הריון היה ללא סיוע.

ואשר לביטוי "אותה שעה": באופן סכולסטי אפשר לומר שהכוונה — לפני שמונה חודשים. לפני שמונה חודשים לא התעניין הציבור בדבר כי לא ידע על כך, אבל חשיבות ציבורית חיונית היתה לעניין גם אז מבחינה אובייקטיבית. איך מודדים חשיבות ציבורית? אם "הארץ" ו"דבר" נפגשים במאמרים ראשיים כמעט זהים; אם שני עיתוני ערב מגישים חומר כמעט זהה; אם בכנסת איש גח"ל יעלה אחרי איש מק"י ויציע הצעה דומה — ואיני אומר שהנימוקים יהיו זהים; אם נפגשים אנשים בעלי דעות שונות ורוצים למנוע את הרעה שבדבר, הרי שיש לעניין חשיבות ציבורית חיונית. על כן צריך היה למנות ועדת חקירה ממשלתית.

מדוע אני מציע להעביר את העניין לוועדה פרלמנטרית? אם היא לא תשכנע את הממשלה שעליה להשתמש בכוחה ולמנות ועדת חקירה ממשלתית, יש לכנסת הסמכות למנות ועדת חקירה פרלמנטרית ואז נהיה שקטים שהחקירה תתנהל עד מיצוי הבעיה.

העניין אינו מבוטל, אבל אין זה עניין בודד. יש איוו מחלה רעה בצמרת של החברה העליונה. על כל הפערים שיש בארץ יש עוד פער. הקדמונים אמרו: דמים תרתי משמע. גם בחברה הישראלית כיום יש דמים ששופכים לוחמים בשירות העם, ויש דמים שנוכלים מעטים צוברים על חשבון העם; ואסור שהנוכלים יתעשרו על חשבון הלוחמים.

לכן חשובה גישה אמיצה לבדיקה, לחקירה ממצה עד תום. תצא האמת ונדע עד היכן הכל כשורה, ומה אינו כשורה. וייעקד הנגע מקרבנו.

החקירה אם אדם זה לא יוסיף לכהן במשרה רמה, ומהציבור יימנע החשש מפני משוא פנים לגבי בעל משרה גבוהה כזו ובעל יחסי ציבור יוצאים מגדר הרגיל כאלה. מוטב שאדם כזה יושעה מתפקידו עד תום החקירה. מבמבל, חלילה, להרשיע אותו לפני תום החקירה. במכתב כותב שר המשפטים למפקד המדינה: תוסיף לבדוק. האם כבר ידוע שיש להסיר אותו מתפקידו? — איני אומר זאת. אבל האם כבר אתה יודע, אדוני השר, שאין להסיר אותו? מגנין לך?

דבר שני: אני חושב ששר המשפטים שגה בשיקול-דעת מוטעה, כאשר לאחר קבלת התשובה של הבדוק הראשון, ד"ר ארנון, מי שהיה המנהל הכללי של האוצר (הוא הציע מינוי שופט-חוקר, משום שאינו משפטן ולא ידע שאין אצלו שופט-חוקר אלא ועדת חקירה ממשלה-תית, אבל כוונתו היתה ברורה — חקירה משפטית, עם סמכות לגבות עדות, לחייב), הפנה שר המשפטים את הדבר לבדוק שני, אדם מאוד מכובד, מאוד מהימן, שהיה היועץ המשפטי לממשלה. מדוע לא ועדת חקירה ממשלה-תית? מסביר שר המשפטים — קראתי את מכתבו לשר האוצר, ואני מודה על האדיבות שהיתה בהעמדת החומר לרשותי — כי החוק קובע שוועדת חקירה ממינים רק אם העניין הוא בעל חשיבות ציבורית אותה שעה.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):
חשיבות ציבורית חיונית.

משה סנה (מק"י):

ובכן, רבותי, האם עניין זה אינו בעל חשיבות ציבורית חיונית? איני פוסק, מה היה — אם היו מעילות או לא היו; אם היו עיסקאות בלתי-כשרות או לא; אם היתה עיסקה של שוחד או עיסקה שנעשתה בתום לב; אם היתה גניבת ציוד או היתה השאלת ציוד; אם זוויפו תאריכי מכתבים או לא זוויפו; אם היה מחנה גוער כדי לתת טובת הנאה למויחסים ולמקורבים או לא.

6. גילויי הבודק לגבי חברת "גתיבי נפט לישראל בע"מ" והצורך בביקורת פרלמנטרית בעניין

לכל אחד מאתנו המכיר מקרוב את העובדות הקשורות לקידוחי נפט ולהפקת נפט, על-ידי חברת "גתיבי נפט", יקשה מאוד לבוא עתה ולהצטרף למקהלת הת-נים הזורקים בוך ללא גבול על מפעל חלוצי ממדרגה ראשונה, לדעתי, אולי החלוצי ביותר — הן מבחינת המאמץ, הן מבחינת הסיכון האיש והן מבחינת התוצאות — שהוקם מאז קום המדינה, ואולי גם בתקופה של המדינה בדרך. אין אנו מכירים רבים בישראל אשר היו מוכנים באותם ימים שלאחר הנצחון לנתק עצמם מבני משפחותיהם, ממקום עבודתם ומהחברה האנושית שהם היו חלק ממנה, ולעשות לילות כימים בקצה המדבר, וזאת מבלי לדעת מה ילד יום ומה תהא התוצאה של פעולותיהם לטווח ארוך.

היתה לי הזכות, בתוקף תפקידי בעבר, לא כתבר הכנסת, לבקר בבסיס הנפט פעמים רבות, ולא אשכח את המראות שנתגלו לעיני בביקורי שם בסוף חודש יוני 1967 ובמחצית הראשונה של חודש אוגוסט באותה שנה. הוזהמה והתוהו-והוה ששררו בשטח, לאחר של מעלה מאלפיים עובדים מצריים ברחו בבהלה גדולה

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גדעון פת, להצעה לסדר-היום בנושא דומה.

גדעון פת (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בתחילת חודש יוני 1967, עוד בטרם נדמו הדי התותחים, ובאותם הימים שבהם עשו פליטי הצבא המצרי המובס את הדרך בחולות המדבר, חזרה לבסיסהם שמעבר לתעלה, עשו את דרכם מספר מצומצם של חלוצים נאמנים, משארם לאבז-רחס, לבדוק את הנעשה בבסיס הנפט שם, כש-בידיהם ידע מוגבל ביותר על הנעשה בבסיס, אולם בלבם חזון רב-תעוזה, אשר מאז ועד היום הפך למציאות מופלאה. אולם, גברתי היושבת-ראש, כשם שהיתה טובה השתיקה מטעמים מדיניים על כל מה שנעשה בשטח זה באותם ימים קשים, טובה השתיקה גם בימים אלו, וזאת למרות העובדה שמה שנעשה באבז-רודס ידוע לרבים, לאלה שביקרו במקום וראו במו עיני-הם את הנעשה שם ולא לה שקראו על כך בעתונות או שצפו על כך מעל מסכי הטלוויזיה.

מדוע לא הובא בחשבון האינטרס המיוחד שהיה לחברת "לפידות", שלא נחלה בעבר הצלחה עסקית גדולה ביותר, לעודד חתירה כנגד חברת "נתיבי נפט" וזאת על מנת לזכות בניהול בסיס הנפט באבו-דאבס, כפי שהדבר משתקף בתזכיר של חברת "לפידות" לזוה"ד זה "לבדיקת מערכת הקידוחים, ההפקה, החיפוש והשיירותים", מיום 12 באוקטובר 1971?

מדוע מצא נכון שר המשפטים, לאחר קבלת מסקנותיו של הבודק היחיד בעניין מכירת הציוד של חברת "קונטיננטל", לשוב ולהעביר למבקר המדינה וזאת לאחר שהוכח כי המנהל הכללי של חברת "נתיבי נפט" פעל באישור מועצת המנהלים ויושב-ראש מועצת המנהלים, ולאחר שהובהר על דעת כל הבודקים שאין בפעולה זו כל פסול, פעולה שהביאה למכירתו של ציוד לחברה זרה, תמורת מטבע חוץ שהורם לקופת המדינה? צאו וראו כמה שלבים עברה הבדיקה בנושא שהיו חייבים לבדוק אותו תוך ימים ספורים, ולפעול בהתאם לתוצאות הבדיקה תוך שעות ספורות.

ראשון הבודקים היה המנהל הכללי לשעבר במשרד האוצר. יש להניח כי נעשו בירורים בעניין זה במחלקת הביקורת באוצר או ברשות החברות, ולאחר מכן הועבר העניין לבדק יחיד, שאל ממצאיו יש לדעת להתייחס במלוא האמון, מאחר שמדובר באדם שהיה יועץ משפטי לממשלה. מהבודק היחיד עבר העניין למבקר המדינה, ועכשיו ממבקר המדינה לגורם רביעי או חמישי - ואין זה עדיין סוף-פסק.

גברתי היושבת-ראש, יש להצטרף צער עמוק על כך שהטיפול בנושא כה חמור, כה עדין וכה מסוכן, מהרבה בחינות, שאני מעדיף לא להזכיר כאן, זכה לטיפול כה פגום, כה בלתי-ענייני וכה מוזק, אשר תוצאותיו - היסטריה ציבורית, בעוד שרוב העובדות לאשורן אינן ידועות עדיין לציבור הרחב.

הציבור הרחב מבקש לדעת את האמת לאמיתה, מה נתגלה ומה לא נתגלה, מי אמר הצי-אמת ומי אשם באי-סדר. והכנסת, גברתי היושבת-ראש, חייבת לתת דעתה לעניין זה, עניין החורג בהרבה מהתחום המוגבל של חברת "נתיבי נפט" וגולש לאווירה הכללית והשלי-לית שאנו עדים לה במדינתנו בשנתיים האחרונות.

הכנסת איננה יכולה להימנע מן האחריות לנושא ולדרך שטיפלו בו האחראים לכך בממשלה. והיא חייבת לבחון את הנושא ולתת לעניין זה את מלוא הביקורת והפיקוח הציבורי, שאנו כחברי כנסת חייבים בהם. אני מאמין שבדרך זו נעשה שירות טוב לציבור הרחב, לחברת "נתיבי נפט" בישראל, למנהלה ולציבור עובדיה.

אני מציע, גברתי היושבת-ראש, שהכנסת תזון בעניין חברת "נתיבי נפט", ותעשה זאת במהירות מירבית וללא כל סחבת נוספת.

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אתמול ביקשתי מאת יושב-ראש הכנסת, ששתי ההצעות לסדר-היום, זו שהוגשה שלשום על-ידי חבר-הכנסת סנה וזו שהוגשה אתמול על-ידי חבר-הכנסת פת, תועמדה לדיון בכנסת

המקום; חוסר כוח-אדם להשתלט על המבנים והמח-סנים, טרמינל הרוס ושירוף לחלוטין, ובנוסף לכל זאת חוסר התמצאות ראשונית כיצד להפעיל את הבסיס על כל שלוחותיו.

מחדש לחודש הפך החזון למציאות ונתן למדינת ישראל בארבע השנים האחרונות - ואני מקווה לעוד שנים רבות בעתיד - שיחזור מהמצב האומלל וה-מסוכן שהיינו נתונים בו עד לשנת 1967, שנים שבהן היתה מדינת ישראל תלויה בגורמי חוץ, שלא תמיד פעלו ופועלים אך ורק בהתאם למסכמות כלכליות, בהספקת מכשירי האנרגיה שאנו זקוקים לה.

הרבה מדינות בעולם ויתרו על עצמאותן, על כבודן ועל מיטב כסף כדי להבטיח לעצמן נפט. אנו כמדינה היינו גם כן במצב דומה. רבים מאתנו שכחו זאת ומוכנים כיום, בהבל פיהם, להוציא פסק-דין כנגד מפעל חלוצי שנתן לנו את השקט הנפשי - peace of mind - ואת הבטחון שלא בנקל יוכלו אויבנו להחניק אותנו ולאן דווקא בשדה הקרב הצבאי.

כל זאת, גברתי היושבת-ראש, איננו יכול בשום פנים להצדיק בשמץ של הצדקה מחדלים, אי-סדר ואולי גם שחיתויות, וכפי שמציין הבודק שנתמנה לכך על-ידי שר המשפטים - גניבות, במפעל ציבורי חיוני, ובמיוחד דווקא משום היותו מפעל חלוצי לדוגמה.

אם אכן היו מקרים של חריגות, של אי-סדר ושל שחיתויות, היכן היה המנגנון המפקח ברשות החברות ובמשרד האוצר? היכן היה מבקר המדינה? ומדובר ע"מ ששר המשפטים בשנת 1968. היכן היה שר המשפטים שגם באזינו בודאי הושמעו חלק מהריגושים השונים שהס-תנו במהירות מפתיעה כל-כך לעתונות והפכו לשיחת היום בפי כל אזרחי המדינה.

אם היה אי-סדר, אם היתה שחיתות, אם נעשו דברים שלא ייעשו, מדוע אין מטפלים בהם בצורה מהירה ביותר, הנוקשה ביותר וההחלטית ביותר? מדוע מבזבזים זמן רב, הופכים אדם מסוים, צוות של עובדים ומפעל שלם, לשעיר לעזאזל, ומעבירים את הנושא לדיון מוועדה לוועדה, מבדק לבדק, עד שמרוב ועדות ובודקים לעולם לא יידע הציבור, שבצדק חפץ לדעת במה דברים אמורים, מהי האמת לאמיתה?

אין אפשר להבין ולא לשאול? מדוע לא הועברו התלונות והריגושים לאינסטנציה המתאימה במדינה לבירורים כגון אלה - למבקר המדינה? מדוע נת-מנה בודק יחיד, שבסופו של דבר הפכו ממצאיו לא כביס לפעולה מיידית, אלא למין חומר רקע למבקר המדינה, שאליו הועברו ממצאי הבודק היחיד? ומאימתו זקוק מבקר המדינה לאדם מן החוץ, מחוץ למשרד, שיכין בשבילו את החומר ויבדוק בשבילו חצאי דברים? מדוע לא הובא בחשבון הנוסח האישי המקטרג של אותו אדם, שאב הוא חבר במועצת המנהלים של חברת "לפידות", חברה ציבורית ממשלתית מתחרה לחברת "נתיבי נפט", נגד המנהל הכללי של חברת "נתיבי נפט", ואשר החל את כל מחול-השדים סביב מנהל חברת "נתיבי נפט"? ואני רוצה לצטט רק חלק מהציטוט שאליו התכוון חבר-הכנסת סנה, המדבר באותו אדם: "יריות מאקדחו של המנהל הכללי על עובדים לשם שעשוע". הייתי מספר פעמים במקום ולא ראיתי בתי-קברות של עובדים שהרגו או נפגעו כתוצאה מ"שעשועיו" של המנהל.

לשלווה העתק מהדין-וחשבון שיגיש לי ישיבות למבקר המדינה, בלי להשאיר זאת אחר כך לשיקול דעתי אם להגיש את הדין-וחשבון שלו למבקר המדינה או לא.

אולי כדאי לציין שלפני כל צעד שעשיתי בעניין זה התייעצתי עם שר האוצר ועם מבקר המדינה, אלא שהאחריות לטיפול כולו חלה עלי בלבד.

ד"ר ארנון בא אלי בסוף יוני 1971 והביא לי את הדין-וחשבון שלו, שתאריכו הוא 28 ביוני 1971. ברשו-תך, היושבת-ראש, אקרא את מכתבו של ד"ר ארנון:

"בתשובה למכתבך מיום 27 במאי 1971, שבו ביי-קשת ממני לברר את התלונה שהגיש מר דוד ניב להנהלת האוצר, אני מעביר אליך רצוף בזה דין-וחשבון קצר על פעולותי וכן המלצותי לטיפול בתלונה:

1. לאחר שקראתי את מכתב התלונה הזמנתי את מר ניב לשיחה, כדי להתרשם מטיב תלונתו. עלי להדגיש שאני מכיר את מר ניב מהזמן שהוא היה ממונה על ענייני הנפט במשרד הפיתוח, בתחילת שנות השישים, כאשר אני טיפלתי אישית בשטח זה מטעם משרד האוצר. בזמנו עזב מר ניב את תפקידו בניגוד לרצו-נו כדי להתמסר יותר לעבודתו המקצועית כגיאלולוג.

2. לאחר מכן נפגשתי עם יושב-ראש חברת 'נתיבי נפט', מר ישראל דיקנשטיין, וכמו כן היתה לי שיחה ארוכה עם מר מ. פרידמן, כדי לשמוע הסבריו על חלק מהתלונה השייך לו באופן אישי.

נוסף לכך שוחחתי עם שלושה אנשים הפעילים בשטח הנפט שיש להם ידע על המתרחש בנושא. למי-רות שבשעת השיחה הם ענו על כל שאלותי וחיוו גם את דעתם האישית, העדיפו בשלב זה לא להיות מצוטטים על-ידי.

3. לאחר קריאת מכתבו של מר ניב ולאחר השי-חות שהיו לי עם האנשים המוזכרים לעיל, באתי למס-קנה שלכאורה יש במכתב ראיות מספיקות כדי לטפל בתלונה ברצינות רבה. הסודיות בפעילותו בסיני, שהיא בלי ספק מוצדקת בשטחים מסוימים, היא קרקע פוריה לכל מיני שמועות, שיש להפריך או להוכיחן.

4. נראה לי שיש לחלק את תלונתו של מר ניב לארבעה חלקים: (א) הטענות בקשר להשקפות עולם בחיפוש נפט בארץ מנקודת-ראות גיאולוגית; (ב) הבע-יות האידגוניות כתוצאה מפעילותו בסיני, ומסירת אי-פורמציה על המתרחש בשטח זה; (ג) התלונות על אי-סדרים בהפעלת שדות נפט בסיני על-ידי חברת 'נתיבי נפט'; (ד) התלונה בעניין פעילותו של מנהל חברת 'נתיבי נפט' כבעל חברה אחרת ויחסים עם גורמי חוץ.

הדוגמה הבולטת בשטח זה היא בעובדה הבאה: ממשלת ישראל העבירה את סמכויותיה בשטח קידוחי נפט בסיני לחברת 'נתיבי נפט' אשר טיפלה בלעדיה עם כל הגורמים בנושא זה. לפעילות זו נוצרו הקשרים עם חברת 'מדבר' (חברה בבעלות וזה) שקיבלה זכויות קידוח הן בצפון והן בדרום סיני. המשא-ומתן עם חברת 'מדבר' התנהל באופן טבעי על-ידי מנהל חברת 'נתיבי נפט', מר פרידמן. כאשר התברר שלחברת 'מדבר' יש צורך במכונות קידוח, התנהל המשא-ומתן בין חברת 'מדבר' וחברת 'קונטיננטל', הנמצאת בבעלותו של מר פרידמן, על קניית מכונה. למכונות קידוח מסוג זה אין

בהקדם האפשרי. אני מודה ליושב-ראש הכנסת ולסגנים על ההחלטה ששתי ההצעות והתשובה תושמענה היום. לשם הבהרת הדברים מוטב שאספר את השתל-שלותם באופן כרונולוגי.

התלונה של מר דוד ניב הגיעה למשרד האוצר בחו-דש אפריל, ושר האוצר העביר אלי את התלונה. אני יכול לומר להבר-הכנסת פת, שכאשר קראתי את הת-לונה של מר דוד ניב, שמעתי בפעם הראשונה שיש איוו תלונה שהיא על חברת 'נתיבי נפט', על מנהלה ועל סדרים או אי-סדרים שם. כשהתחילה הפעולה באבו-רודס, שהחבר-הכנסת פת תיאר אותה ברגש רב, התייצגו גם ההייעצו את, על הצד המשפטי של ההפ-עלה והמשך הפעולה באבו-רודס. לאחר שתיינתי בתלונה מצאתי לנכון להטיל את בדיקת התלונה על אדם בלתי-תלוי, מהימן ובעל כישורים מתאימים. לפיכך חשבתי לנכון לבקש את ד"ר ארנון, מנכ"ל משרד האוצר לשע-בר, שיקבל עליו את הטרחה. התייעצתי עם שר האוצר, עם מבקר המדינה. פניתי לד"ר ארנון וביקשתי ממנו שיעשה את הבדיקה, והוא הסכים לכך.

עקב זאת כתבתי לו ב-28 במאי 1971 את מכתב המינוי, שברצוני לקרוא במלואו לפני הכנסת: "בעקב שיחתנו הטלפונית משלשום הריני לבקשך לבדוק את העניינים והתלונות המפורטים בקובלנתו של מר דוד ניב אל הנהלת משרד האוצר מאפריל 1971, שהעתק ממנו רצוף בזה. את התלונה הגיש מר ניב לשר האוצר, שהעביר אותה אלי בבקשה שאעניין בה ואסיק את המסקנות המתחייבות. מובן שהדבר מחייב בירור מעמיק של הדברים ושל העובדות ואני מכיר לך תודה על שהואלת לקבל עליך את המשימה ולהגיש לי בסוף בירורך דין-וחשבון עליהן.

כפי שתראה מהקובלנה מתייחס הקובל לשלושה מישורים עיקריים המפורטים בעמוד הראשון בקובלנה הרצופה. שלושת הסעיפים טעונים בדיקה, אולם אופי הבדיקה הוא בהכרח שונה לגבי כל אחד מן המישורים ובמיוחד לגבי המישור השלישי המתייחס אל 'דרכי ניהולם של שדות הנפט בסיני מבחינה אידגונית, מקצו-עית וחברתית-מוסרית'. במישור זה יהיה צורך לקבל אינפורמציה יותר מבוססת מכפי שפירט הקובל בקוב-לנתו. מר ניב אומר בעצמו שהפרק הזה בקובלנתו נכתב 'על סמך עדויות של עובדים בנתיבי נפט, נוכחים או לשעבר, וכן אנשים נוספים שיש להם מגע עם הנושא'. ברור שיש צורך לשמוע את העדים שמר ניב מסתמך על עדויותיהם וכמובן תדע לגבות את העדויות שיביאו בפניך המנכ"ל של נתיבי נפט וכן אנשים אחרים.

ד"ר ארנון היקר, בקשה לי אליך להחיש את הבי-רו, כי אין לך חומצה האוכלת את ריקמתם של יחסים כלחישות ורמויות של עד מפי עד, והדברים צריכים להתברר ולהיות מוסברים כל צרכם. אבקשך להגיש לי את הדין-וחשבון על בירורך ולשלווה העתק מהדין-וחשבון ישירות למבקר המדינה.

העתק לשר האוצר ולמבקר המדינה."

רצוני להסב את תשומת לבו של הבית לשני פרטים בקשר למכתב שקראתי זה עתה: ראשית, שלחתי העת-קים מהמכתב לשר האוצר ולמבקר המדינה וצירפתי להעתק שיעוד למבקר המדינה העתק מתוכירו של מר דוד ניב. ושנית, בסיפה של מכתבי לד"ר ארנון ביקשתי

מחיר קבוע והרבה תלוי במצב השוק ובמידה שזה שוק קונים או שוק מוכרים.

מסקנות והמלצות:

(א) הביקורת על דרך חיפוש נפט במדינת ישראל ובעיקר בחצי האי סיני משקפת בעצם ויכוח מקצועי בין הגיאולוגים השונים. לא נראה לי שטענותיו של מר נב בשטח זה יכולות להיות נושא לטיפול מיוחד מטעם שר המשפטים או שר האוצר; הן שייכות לתחום אחריו-תו של שר הפיתוח והמנגנון המקצועי המשרת משרד זה.

(ב) לכאורה נראה שיש ליקויים במסירת אינפורמציה על מה שמתרחש בסיני למוסדות האחראים לחיפוש נפט בארץ. הדרך הנכונה לברר אם ובאיזו מידה יש צורך לתקן את המצב היא דיון בדרכים הנגב-הים ביותר בין משרדי האוצר, הבטחון והפיתוח.

(ג) הבדיקה על המתרחש במסגרת פעולותיה של חברת 'נתיבי נפט' (שהיא חברה ממשלתית במאה אחוז) נוגעת לשטח השייך למבקר המדינה. לי נראה כי בחלק זה צריך להפנות את מכתבו של מר נב למב-קר המדינה ולבקש ממנו בדיקה מיוחדת, במידה שהיא לא נעשתה באופן שגרתי. רצוי שהמבקר ימסור את ממצאיו באופן מיוחד לשר האוצר.

(ד) לי נראה חלק ד' של התלונה, זאת אומרת Incompatibility של תפקיד מנהל 'נתיבי נפט' על בע-לות של חברת קידות, כחמור ביותר. למרות שהעיסקה המוזכרת בסעיף 4(ד) היתה ידועה באופן עקרוני הן לדיקטטוריון של 'נתיבי נפט' והן לממונה על ענייני הנפט במשרד האוצר, סבור אני כי לכאורה יש בה פגם.

כדי לבדוק באיזו מידה פגם זה הוא אסתטי בלבד או בעל אופי חמור הרבה יותר, יש לחקור באופן יסודי את פרטי העיסקאות ואת המניעים של הצדדים המ-עורבים.

אני ממליץ לשם כך למנות שופט חוקר בעל סמ-כות להזמין עדים, לחייב אותם להופיע ולמסור עדות בשבועה. השופט החוקר חייב להיות ער למשמעות המעשית והכלכלית של עיסקאות. כאלה על מנת שיוכל להגיע למסקנות ברורות בנושא זה.

בקשר להשלכות הבין-לאומיות שייכתנו בנושא זה, נראה לי שצריך לשקול באיזו מידה יש לשמור על סודיות בתקופת החקירה.

מהמסקנות שקראתי זה עתה ברור שבשתיים הרא-שונות, לגבי דרך חיפוש נפט ולגבי ליקויים במסירת אינפורמציה על מה שמתרחש בסיני, ההמלצות היו שהטיפול יהיה בידי אנשי מקצוע המומחים לאותו דבר ובידי הנהלות משרדי האוצר, הבטחון והפיתוח.

המלצה (ג) היא כולה לטיפולו של מבקר המדינה, שכאמור היתה בידי תלונתו של מר דוד נב וכן מכתבי לד"ר ארנון והדין-וחשבון עצמו של ד"ר ארנון.

נשארה איפוא המלצה (ד), המתייחסת כולה לעיס-קה שנעשתה בין מר פרידמן לבית חברה "מדבר" ואשר ביחס אליה המליץ הד"ר ארנון למנות שופט חוקר בעל סמכות להזמין עדים ולחייב אותם להופיע ולמסור עדות בשבועה. יתירה מזה, המלצה היתה שהשופט החוקר חייב להיות ער למשמעות המעשית והכלכלית של עיס-קאות כאלה.

קיבלתי את מסקנות הד"ר ארנון, שהדבר טעון חקירה נוספת, אלא שלא יכולתי לקבל את המלצתו למנות שופט חוקר, מהסיבה הפשוטה שאין המוסד "שופט חוקר" קיים אצלנו. שופטים אינם חוקרים בשיטה המשפטית שלנו. הדבר הקרוב ביותר לשופט חוקר הוא ועדת חקירה המוקמת על-פי חוק ועדות החקירה, תשכ"ט-1968. אולם לא ראיתי כל אפשרות חוקית להמליץ לפני הממשלה על מינוי ועדת חקירה לפי החוק האמור, ועל כך עוד אעמוד בהמשך דברי.

כיוון שמצאתי את עצמי במבוי סתום מבחינה משפטית, ראיתי חובה לעצמי להביא את הבעיה ואת השיקולים שלי לפני היועץ המשפטי לממשלה.

מובן שאני מקיים התייעצויות עם היועץ המשפטי לממשלה כמעט יום-יום ולעתים כמה פעמים ביום, אולם כל פעם שאני מבקש ממנו חוות-דעת משפטית בעניין בלתי-שגרתי, אני נוהג להעלות את הבעיה על הכתב, לציין את שיקולי אני ולבקש את חוות-דעתו. במקרים כאלה חוות הדעת ניתנת לי בכתב.

ב-2 ביולי 1971 כתבתי ליועץ המשפטי לממשלה לאמור:

"שר האוצר העביר אלי את תלונתו בכתב של מר ד. נב מאפריל 1971 להנהלת משרד האוצר שהראייתה לך בשעתה, ושהעתק ממנה אני מצ"ב.

חשבתי לבקש מד"ר י. ארנון לברר את תוכן תלונת מר נב. ההצעה נראתה לך ולאחר שהתייעצתי בנדון עם שר האוצר ועם מבקר המדינה, כתבתי לד"ר ארנון מכתב מיום 27 במאי 1971 שהעתקו מצ"ב.

ד"ר ארנון ביקר אצלי ביום 29 ביוני 1971 והגיש לי את הדו"ח הקצר שלו המכיל ארבע המלצות. דא עקא שהמלצה (ד), הכבדה ביותר, מציעה מינוי שופט חוקר בעל סמכות להזמין עדים, לחייב אותם להופיע ולמסור עדות בשבועה. עד כמה שידוע לי אין לי ולאף אחד סמכות למנות שופט בעל סמכויות כאלה בעניין זה. הדבר הקרוב ביותר להמלצה זו הוא החלטת הממ-שלה למנות ועדת חקירה לפי חוק ועדות החקירה.

אינני חושב שהעניין הוא די טרי בשביל שהממ-שלה תוכל לקבל החלטה על מינוי ועדת חקירה, אבל העיקר הוא שאין להעלות על הדעת שדבר מעין זה יימסר לוועדת חקירה לפי חוק ועדות החקירה.

אודה לך מאוד אם תואיל להמליץ לי את המל-צותיך בנדון."

ביום 6 ביולי 1971 כתב היועץ המשפטי לממשלה את חוות-דעתו בזה הלשון:

1. קראתי את הדו"ח של מר ארנון ואת הצעותיו.
 2. אינני רואה אפשרות משפטית למנות שופט חוקר כמוצע על-ידי ד"ר ארנון, הואיל ועל-פי הוראות החוק הקיים אין אפשרות למנות שופט לשם חקירתה של עבירה. חקירה יכול שתיעשה על-ידי המשטרה או על-ידי ועדת חקירה המתמנית לפי חוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968.

בהתאם לנתונים אשר בדינו אין ראיות אשר תצדקנה, בשלב זה, פעולה לפי החלופה הראשונה וגם לא ניתן לומר כי הנושא שבפנינו הוא בגדר 'עניין בעל חשיבות ציבורית חיונית אותה שעה', כדי שיהיה הצדק למינוי ועדת חקירה על-ידי נשיא בית-המשפט העליון.

בתפקיד בכבוד רב, נהנה מאמונו של הכנסת החמישית והשישית וועדות החוקה, חוק ומשפט שלהן.

כשנכנסתי לתפקידי הנוכחי נתפרסמו גבוהות בע-
תונים שאחד הצעדים הראשונים שלי יהיה להחליף את
מר בן-זאב באחר. כל כך למה? מפני שידוע היה
שחלקתי על חוות-דעתי בעניין "הפרשה". הגבוהה נת-
בדתי כי לדידי חילוקי דעות בעניינים משפטיים לאחד
ועבודה משותפת לאחר. עבדנו במשותף במשך תקופה
של קרוב לשלוש שנים. הוא רצה לפרוש עוד קודם לכן,
אולם נענה לבקשותי להמשיך בכהונתו עד שפרש ממנה
לבסוף.

כאשר פרש ליווהו ברכותיה של הכנסת השישית,
ובמיוחד של ועדת החוקה, חוק ומשפט, שכמעט כל אחד
מחבריה הביע את התקווה שלא ירחק היום ויראהו
בתפקיד ממלכתי חשוב אחר.

אולם לא רק בכנסת ובממשלה העריכו את מר
בן-זאב. גם נשיא בית-המשפט העליון גילה את אמונו
בו כאשר מינה אותו כחבר לוועדת החקירה בענייני
כדורגל. אני מזמין כל חבר כנסת להיבדל מדרך זו של
הלבנת פני חבר ברבים על לא עוול בכפו.

גברתי היושבת-ראש, ברשותך אמשיך בהרצאת
הדברים.

ביקשתי איפוא ממר בן-זאב לקבל עליו את בדיקת
העניין כפי שכתוב במכתבי אליו מיום 18 ביולי 1971,
בזו הלשון:

"בהמשך לשיחתנו הנני מעביר לידך לוטה את כל
החומר הנמצא בידי בנושא הנדון:

1. תלונות של מר דוד ניב אל הנהלת משדד
האוצר מאפריל 1971; 2. העתק ממכתבי לז"ר י.
ארונו מיום 27.5.71; 3. מכתבו של ז"ר י. ארונו מיום
28.6.71; 4. מכתבי אל היועץ המשפטי לממשלה מיום
2.7.71; 5. העתקים ממכתבי למפקד המדינה ולשר
האוצר מיום 2.7.71; 6. חוות-דעתי של היועץ המש-
פטי לממשלה מיום 6.7.71; 7. העתקים ממכתבי למ-
פקד המדינה ולשר האוצר מיום 7.7.71.

אודה לך אם תבדוק את חלק (ד) מן התלונה
כאמור במכתבו של מר יעקב ארונו מיום 28 ביוני 1971."

מר בן-זאב שלח את הדין-וחשבון שלו למשרדי
והוא הגיע לידי ביום 13 בספטמבר 1971. הדין-וחשבון
הוא ארוך למדי, משתרע על פני 26 עמודים, וברשותך,
גברתי היושבת-ראש, אבקש לצרף לפרוטוקול לא אקרא
איפוא כאן על הדוכן את הדין-וחשבון מלה במלה,
ואסתפק בקריאת סעיפים 11 ו-12 מתוכו. *

סעיף 11 — אותו סעיף שקרא אותו לפני-ך ד"ר
סנה — אומר:

1. העיסקה שבין מנכ"ל 'נתיבי נפט' לבין 'מדבר'.
א. אין לבוא בטרוניה אל מנכ"ל 'נתיבי נפט' על עצם
עשיית העיסקה עליה קיבל הצרף מוסגן שר האוצר
והן מהדיקטטוריון. ב. מנכ"ל 'נתיבי נפט' הפיק מה-
עיסקה הנ"ל רווח בלתי-מבוטל. ג. עם זאת שוכנעתי
כי מצד הנהלת 'מדבר' נעשתה עיסקה על יסוד שיקוי-
לים עסקיים, ניתוח כלכלי של הנתונים הרלבנטיים וה-
תחזיות לעתיד ועל-פי החלטת שלא היתה נגועה בשי-

3. נראה לי כי לאור הנתונים שבידינו מן הנוכח
הוא שהעניין ייבדק על-ידי איש מהימון וכשיר וכי לאור
תוצאות בדיקה כזאת נחליט על המשך הצעדים.

ייתכן שהייתי גוטל על עצמי בדיקה זו לו היתה
לי היכולת להקדיש לכך את הזמן הדרוש, אולם הואיל
ואינני רואה אפשרות לכך, הרי הצעתי בפניך היא כי
תבקש מעורך-דין משה בן-זאב, קדמי בתפקיד, לערוך
בדיקה זו."

נהגה כי כן היה זה היועץ המשפטי לממשלה, מר
שמגר, שהעלה לפני את ההצעה להפקיד על הבדיקה
את עורך-הדין מר משה בן-זאב, הצעה שקיבלתיה בר-
צון, מתוך תקווה שמר בן-זאב ייענה לבקשת.

מאחר שחבר-הכנסת ד"ר סנה הסתמך על הדברים
הכתובים ב"הארץ" וב"דבר", אני רוצה להתעכב קצת
על הדברים שנכתבו לגבי מר בן-זאב בעתון "הארץ"
מהיום. בנקודה זאת עלי לעשות אתנחתא בהרצאת
הדברים, כי רואה אני חובה לעצמי לומר כמה משפטים
ביחס לאיש משה בן-זאב, כי היום הרשה לעצמו עתון
"הארץ" לעסוק במלאכה הנקיה של רצח אופי של מר
בן-זאב ולגולל את כבודו בעפר. במאמרו הראשי-אומר
"הארץ" מהיום: "חקירתו של מר בן-זאב, כעדותו שלו,
אינה מספקת. ניכר בו שהוא עושה כל מאמץ כדי לטהר
את מר פרידמן מכל אשם."

דברים כאלה לומר על אדם, משמע שאיננו אומר
מה שהוא חושב, אלא עושה מאמץ להגיד דבר שאיננו
חושב.

באותו הגליון מתפרסם מאמר שבמרכזו תמונת מר
בן-זאב מול תמונתי שלי וכותרתו היא "יד רוחצת יד".
אכן כל המאמר כולו הוא ברוח הכותרת, אלא שגולת
הכותרת היא בקטע הבא: "הוחלט איפוא להעביר את
הבדיקה למר משה בן-זאב, מי שהיה יועץ משפטי
לממשלה וכיום עורך-דין פרטי. וכאן באה השאלה מס-
פר שלוש: מדוע הוטלה הבדיקה על עורך-דין פרטי
כשיש לממשלה כל כך הרבה זדונויות לבדוק דברים
בלתי-כשירים? כלום לא הבין שר המשפטים שמינוי זה
יכול לעורר את הריגון שבהיותו יועץ משפטי לממשלה
לשעבר, יכול היה שר המשפטים לסמוך על כך שמר
בן-זאב ינהג — איך אומר זאת — באחריות?"

חברי הכנסת, אינני מפקפק בזכותו של כל אדם
לערוך על מסקנותיו של כל חוקר ושל כל שופט. זהו
לחם חוקנו, שבכל יום בפני המשפט לעירעורים
ממעררים את מסקנות של שופט שבערכאה קודמת,
מפריכים את מסקנותיו, מקשים על ממצאיו, ובמקרים
רבים מתקבלים העירעורים ומבטלים את פסק-דינו של
השופט שעליו עירערו. אולם אין הדעת סובלת עירעור
בדרך של הטלת מום ביושרו של השופט. אין להשלים
עם האינסינוואציה שאני יכולתי כביכול לסמוך מראש
על מר בן-זאב באחריות במרכאות כפולות. אינני
עוסק בהגנה על אופיי. אני קורא תגר על הנסיון לרצוח
את אופי של מר בן-זאב.

מיהו מר בן-זאב ומה קשריו אתי? — האיש היה
במשך שנים מספר שופט בבית-המשפט המחוזי בחיפה,
עד אשר הד"ר דב יוסף, קדמי בתפקיד, נתן עינו בו
ובחר בו להיות היועץ המשפטי לממשלה. הוא כיהן

לגופם, אלא שגם ייראה כי הם בסדר וכי ניתנה הדעת על כל האספקטים הציבוריים הכרוכים בעיסקאות כגון אלה."

שלחתי את הדין-וחשבון של מר בן-זאב לשר האוצר ולמבקר המדינה, ולאחר מכן קיימתי אתם שתי התייעצויות. ההפסקה שבין שתי התייעצויות היתה, למרבה הצער, ארוכה מדי, בגלל האסון שקרה בביתו של שר האוצר.

לאחר ההתייעצויות ועיון נוסף בדין-וחשבון וב-מסקנות כתבתי ביום 27 באוקטובר 1971 לשר האוצר את דעתי בעניין זה בזה הלשון:

"במאי 1971 מסרת לידי את תזכירו של מר דוד גיב, הנושא את התאריך של אפריל 1971 ושנושאי הם 'נתיבי נפט בע"מ' ומר-מרכי (מוטי) פרידמן, מנכ"ל החברה, וביקשת ממני שאעיין בתזכיר ואסיק את המסקנות המתחייבות.

2. לאחר שעיינתי בתזכיר באיתי לידי המסקנה הפרלימנרית שהדבר טעון בדיקה אשר יש להקדיש לה יותר זמן מאשר עומד לרשותי. שוחחתי עם הד"ר יעקב ארנון, מנכ"ל האוצר לשעבר, וכתבתי לו ב-28 במאי 1971 וביקשתי 'לבדוק את העניינים והתלונות המפורטים בקובלנה של מר דוד גיב, שהעתקו צירפתי למכתב ששלחתי לד"ר ארנון.

3. בסוף יוני 1971 בא אלי הד"ר ארנון והביא לי את סיכומו בכתב מיום 26 ביוני 1971. הסיכום קצר וקראתי, קריאה ראשונה, בנוכחות הד"ר ארנון ושוחחתי אתו עליו וחזרתי וקראתיו ביתר עיון לאחר מכן. סיכומו מכיל ארבעה סעיפים של "מסקנות והמלצות" אשר שתיים מהן רחוקות במקצת מחוג ראייתי.

מסקנה א', הנוגעת לביקורת על דרך חיפושי נפט במדינה ובחצי האי-סיני, היא שאין בעיה זו נושא לטיי-פולי או לטיפולו של שר האוצר.

גם מסקנה ב' אינה עניין לטיפול. המדובר הוא בצורך בדיון בין משרדי האוצר, הבטחון והפיתוח לגבי דרכי מסירת אינפורמציה על התקדמות חיפושי הנפט בסיני.

מסקנה ג' ממליצה על הפניית תזכירו של מר גיב למבקר המדינה. נהגתי לפי המלצה זו כאשר שלחתי למבקר המדינה, ב-28 במאי 1971, את סיכומו של הד"ר ארנון.

4. מסקנה ד' ממסקנותיו והמלצותיו של הד"ר ארנון היא שגרמה לי דאגה מיוחדת. הדאגה היתה בכך שהד"ר ארנון לא הגיע לשום מסקנה סופית, אלא העמיד סימן-שאלה גדול ולא המשך.

הד"ר ארנון אומר כי חלק ד' של תלונת מר גיב, זה העוסק ב-Incompatibility של תפקיד מנהל 'נתיבי נפט' עם בעלות על חברת קידוח, נראה לו כחמור ביותר. הד"ר ארנון סבור כי לכאורה יש פגם במכירה שמכר מר פרידמן לחברת 'מדבר', אלא שאין הוא יודע אם הפגם האמור הוא 'אסתטי' בלבד או בעל אופי חמור יותר. מכאן שיש לדעתו לחקור את פרטי העיס-קאות ואת המוניעים של הצדדים המעורבים, ולכן ממליץ הד"ר ארנון למנות שופט חוקר בעל סמכות להומין עדים, לחייב אותם להופיע ולמסור עדות בשבועה.

קולים לא-טהורים. ד. לדעתי יש לראות עיסקה זו כעיסקה שנעשתה בתום-לב.

2. גניבת ציוד מסיני. א. ממסמכי המכירה שבין 'קונטיננטל' לבין 'מדבר' נובע שהממכר לא כלל כל ציוד שמקורו בסיני, וכי הציוד שנמכר היה אך ורק ציוד של 'קונטיננטל'. ב. עם זאת, למעשה, כאשר 'מדבר' נכנסה בנעליה של 'קונטיננטל' בקידוח 'גורם', שבוצע למען 'נפטא', קיבלה 'מדבר' גם ציוד של 'נתיבי נפט'. ג. השאלת ציוד מ'נתיבי נפט' ל'נפטא' בשביל 'קונטיננטל' היוותה עיסקה עקיפה שמטרתה היתה לעקוף את העיסקה האמיתית — שהיא מסירת ציוד של 'נתיבי נפט' ל'קונטיננטל' לשימושה היא. ד. צורה זו של העיסקה לא היה בה כדי לשחרר מנכ"ל 'נתיבי נפט' מחובת הנאמנות שלו כלפי 'נתיבי נפט' בגין הציוד האמור. ה. הטיפול בציוד זה, רישומו, המעקב אחריו וההתחשבות בגינו לקו ברשלנות, על אף שבנסיבות העניין היתה מוטלת על מנכ"ל 'נתיבי נפט' חובת זהירות וקפדנות גבוהה. ו. אשר לציוד אחד שנגנב מסיני ו/או הועבר לשימוש אנשים פרטיים ולמטרות פרטיות, אין בפני הוכחות מספיקות שיש בהן כדי לקשור את מנכ"ל 'נתיבי נפט' ישירות לפעולות אלה. ז. היה, לדעתי, מחדל מצד מנכ"ל 'נתיבי נפט' והדירקטוריון שלה לגבי הטיפול הנכון בגניבות כאשר אלה הובאו לידיעתם.

3. יחסי ציבור והתנהגות אישית של מנכ"ל 'נתיבי נפט'. א. יש פגם ציבורי בקיום מחנה העבודה לנערים באבו-רודס ובדרך קבלת המועמדים למחנה זה."

ובסעיף 12, שעניינו המלצות, נאמר בדין-וחשבון של מר בן-זאב:

"א. אין אני רואה צורך להמליץ המלצות כלשהן בכל מה שנוגע בסעיפי המסקנות 2(א), 2(ז) ו-3(א) (כלומר הטיפול בציוד, הטיפול בנושא הגניבות ועניין יחסי הציבור). לדעתי יש להשאיר את הדבר לשיקול-דעת הגורמים המוסמכים.

ב. אשר לגניבת הציוד, אני ממליץ שתיערך בנידון הקירה משטרתית בהיקף מלא על מנת לגלות אם נגנב ציוד, מהו הציוד שנגנב, מי האחראי לכך, מי הם האני-שים הפרטיים שעשו שימוש באותם פריטי ציוד שנלקחו מאבו-רודס והוחזרו לשם ומי הפיק רווחים מכך.

ג. אני ממליץ שהחקירה המשטרתית תקיף גם את בעיית הציוד שהועבר מ'נתיבי נפט' ל'קונטיננטל' בכסות הוצאה ל'נפטא' ושייבדקו כל פריטי הציוד שהועברו כנ"ל, הרישומים וההתחשבות.

ד. אני מפנה תשומת-לבך לכך שישנן בעדויות טענות על מעשי שחיתות אחרים שבוצעו על-ידי אני-שים שונים בשדה אבו-רודס או בהנהלת 'נתיבי נפט', כגון קבלת תשלומים על-ידי אנשים בשדה או בהשכרה מספקים וקבלנים, מעשי חבלה בציוד ועוד, ושלא היו בתחום המוגדר של בדיקתי. אני ממליץ שכל החומר בדגון יועבר אף הוא למשטרה.

ה. אני ממליץ שהגורמים המוסמכים יתנו את הדעת על כך אם לא הגיעה השעה לקבוע נוהלים ברורים וקפדניים לגבי אופן הטיפול בחברות ממשלתיות בעיסקאות של מנהלים ועובדים אחרים שבהן עשוי להיווצר ניגוד אינטרסים בין תפקידם הרשמי ועניינם הפרטי. חשוב בעניין זה לא רק שהדברים יהיו בסדר

עבי הקורה ואשר יהיה רשאי להפעיל את המשטרה במידה שיראה צורך בכך.

לאחרונה נשמעת בציבור מדי פעם בפעם התביעה להקים ועדות חקירה לעניין זה או אחר.

השאלה אם להרבות בהקמת ועדות חקירה או להגדיר ולצמצם את שדה פעולתן נחלתה בכנסת לפני פחות מארבע שנים, בעת הדיון בקריאה הראשונה של הצעת החוק על ועדות חקירה. אני הטפתי לצימצום, ובדברי התשובה שלי למתווכחים אמרתי:

'השאלה הראשונה שנתעוררה... היתה השאלה אם חקירה צריכה להיות מוגבלת לעניינים המוגדרים בהצעת החוק כעניין דיומא בעל חשיבות ציבורית חיונית. היו חברי כנסת נכבדים שעירערו ורצו להרחיב את הידיעה ולומר שתמיד אפשר, בכל מקרה ובכל עניין שיש בו אינטרס ציבורי, להקים ועדת חקירה. לפי עניות דעתי הצימצום שאנחנו מציעים בהצעת החוק הוא צימצום מוצדק. הוא צימצום מוצדק גם מבחינה היסטורית של המוסד הזה ששמו ועדת חקירה. הצימצום נקבע בחוק הראשון, החוק האנגלי משנת 1921. לפי הפורמולה האנגלית זאת הדרך לחקור ב-"a definite matter of importance" — דבר מסוים המתואר בהחלטת שני בתי הפרלמנט כעניין בעל חשיבות ציבורית דחופה. גם הפרקטיקה במשך כל השנים מאז קיימות ועדות חקירה, אם באנגליה עצמה ואם בחלקים שונים של האימפריה הבריטית, וכן גם בארצות-הברית של אמריקה הצפונית, ארצות המשתמשות במוסד זה, מי בהרבה ומי במעט, הצדיקה את הדבר. אני חושב שהמטרה לגופו של עניין היא לשכך סערה ציבורית בדרך נאותה. כאשר יש מועקה בלב הציבור לרגל ספקות שנתעוררו בדעת הציבור או לרגל עניין שהתרחש זה עתה, או אז יש צורך ויש טעם לעשות משהו כדי לברר את העניין, להעמיד את הדברים על דיוקם, במידה שהדבר ניתן. אז יש להקים ועדת חקירה' ('דברי הכנסת', כרך 50, עמ' 876, מיום 13 בינואר 1968).

הכנסת קיבלה את רעיון הצימצום וניסחה את הס' עיף הראשון לחוק בנוסח שציטטתי לעיל.

למען הדיוק אציין שבהצעת החוק השתמשתי בנוסח 'עניין דיומא בעל חשיבות ציבורית חיונית', בעוד שבסופו של דבר משתמש החוק בנוסחה 'עניין שהוא בעל חשיבות ציבורית אותה שעה'. אלא שאני בעצמי הזמנתי את הכנסת להציע נוסחה יותר מוצלחת מזו שהצעת, ובדברי הפתיחה לוויכוח אמרתי בזה הלשון:

'אני רוצה לומר כבר בשלב זה: הרעיון על מהותו המוגדרת של נושא החקירה וחשיבותו הציבורית הדחופה — את הרעיון הזה אנו מעלים עכשיו בהצעת החוק שלפניכם, ורצוני לצטט סעיף 1: "ראתה הממשלה שיש צורך לברר עניין דיומא בעל חשיבות ציבורית חיונית, רשאית היא להחליט על הקמת ועדת חקירה שתחקור בעניין ותמסור לה דין-וחשבון על תוצאות חקירתה". העניין צריך איפוא שיהא מוגדר, וצריך שיהא בו אינטרס ציבורי, דבר שניסיון לתרגמו לעברית במלים "עניין דיומא". ייתכן שכדי להביע את הרעיון הזה אפשר להשתמש בביטוי מוצלח יותר, אף כי בעיני גם ביטוי זה מוצלח מאוד. אם יציע משהו בוועדה ביטוי טוב יותר, תבוא עליו ברכה' ('דברי הכנסת' כרך 50, עמ' 537, מיום 26 בדצמבר 1967).

דבריו אלה של הד"ר ארנון גרמו לי, כאמור, דאגה מדוהה. אין לי ואין לאחר סמכות למנות שופט חוקר בעל סמכויות כאלה. עצם המוסד של שופט חוקר אינו קיים בשיטה המשפטית שלנו.

הדבר הקרוב ביותר לשופט חוקר הוא ועדת חקירה המוקמת על-פי חוק ועדות חקירה, תשכ"ט—1968, אולם העניין לא התאים כלל למסגרת של ועדת חקירה, כי הממשלה רשאית להחליט על הקמת ועדת חקירה רק כאשר היא רואה שקיים 'עניין שהוא בעל חשיבות ציבורית חיונית אותה שעה הטעון בירור'. נושא תלונתו של מר גיב היה מיושן קצת, ולא העסיק את דעת הציבור, והחוק לא איפשר למנות ועדת חקירה למקרה זה.

בינתיים נשאלה בעתונות השאלה למה לא המלצתי בפני הממשלה להקים ועדת חקירה בנושא זה, ואוסיף לכם כמה הערות בסוף מכתבי.

כתבתי ב-2 ביולי 1971 ליועץ המשפטי לממשלה וביקשתי להגיש לי את המלצותיו לגבי המסקנה ד' של הד"ר ארנון. ב-6 ביולי 1971 השיב לי היועץ המשפטי לממשלה. דעתו היתה כדעתי והוא יעץ לי לבקש מעורך-הדין מר משה בן-זאב, היועץ המשפטי לשעבר, לבדוק את העניין. וכן עשיתי במכתבי אל מר בן-זאב מה-18 ביולי 1971.

מר בן-זאב שלח לי את סיכומו מה-22 באוגוסט 1971, שבא לידי ב-13 בספטמבר 1971, ביום שובי מחוץ-לארץ. עיינתי במסקנותיו של מר בן-זאב. שאלתי בעצתך ובעצת מבקר המדינה. חזרתי ועיינתי בחומר ושוב שאלתי בעצתך ובעצת מבקר המדינה, והחלטתי לכתוב לך את מסקנותי.

תוך כדי עיון במסקנותיו של מר בן-זאב קיבלתי מכתב חדש מהד"ר ארנון מה-26 בספטמבר 1971, ובתאריך מכתב זה כתבתי לו תשובה.

ביחס לעיסקה שהיתה בין מנכ"ל חברת 'נתיבי נפט' לבין חברת 'מדבר' בא מר בן-זאב למסקנות הבאות: "... וכאן באות המסקנות שאותן קרא חבר-הכנסת ד"ר סנה.

"אינני רואה יסוד להגיע למסקנה שונה ממסקנות של מר בן-זאב, ולפיכך דעתי היא שאין מקום להסרת מר פרידמן מתפקידו כמנכ"ל בחברת 'נתיבי נפט'."

אילו המכתב היה נגמר בפסק זה, היה מקום לתלונתו של חבר הכנסת ד"ר סנה: ומה על העניינים האחרים שעליהם המליץ מר בן-זאב? אך בהמשך המכתב נאמר:

"כאמור לעיל העניין אינו מסתיים. מר בן-זאב המליץ על חקירה משטרתית לגבי גניבות ציוד והעברת ציוד מ'נתיבי נפט' ל'קוטינגטל', ועל מעשי שחיתות שבוצעו על-ידי אנשים שונים בשדה אבו-ירדס ובהנהלת 'נתיבי נפט'. כן ממליץ מר בן-זאב שהגורמים המוסמכים יתנו את הדעת על טיפול בציוד, רישומו וכדומה, ועל השאלה אם היה מחדל לגבי הטיפול הנוכח בגניבות ואם יש פגם ציבורי בקיום מחנה עבודת נערים באבו-ירדס ובדרך קבלת המועמדים לאותו מחנה.

לאור מסקנותיו של מר בן-זאב והחומר שעליו הוא נשען נראה לי שהדרך הטובה ביותר לבדיקת כל השאלות האלה ולבירור כל הדברים ההם היא שלא לפצל את הבירור אלא לרכוז בידי מבקר המדינה, שייכנס לכל

כות לחקור דברים שאין להם אופי פלילי כלל אלא שליקויים הוא ליקוי מינהלי או מוסרי, המסור למבקר המדינה. מאידך גיסא, החקירה הזאת במלוא היקפה זקוקה בחלקה למגנון שישנו...

מנחם בגין (גח"ל):

אתה מוכן לחזור על דברך לגבי המשטרה?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אגיד זאת עוד פעם:

התחבטתי בשאלה כיצד להסדיר את המשך החקירה. היתה מניעה חוקית למסור את המשך הבירור כולו בידי המשטרה, אשר אין לה הסמכות לחקור דברים שאין להם אופי פלילי כלל אלא שליקויים הוא ליקוי מינהלי או מוסרי, המסור למבקר המדינה, כגון העניין של הזמנת צעירים מיוחסים לאבו-רודס. המשטרה אינה יכולה לחקור אם זה נכון או לא, ולמה ומדוע. מבקר המדינה רשאי ורשאי לחקור זאת. או שיטת המינהל או שיטת הרישום. זה לא עניין שהמשטרה יכולה לחקור. זה עניין שמבקר המדינה יכול לחקור כפי שהוא עושה מזמן לזמן לגבי מוסדות ממשלתיים.

מאידך גיסא, החקירה הזאת במלוא היקפה זקוקה בחלקה למגנון שישנו בידי המשטרה ושיאנו בידי מבקר המדינה. לא רציתי לפצל את החקירה, שיהיו שני חוקרים - מבקר המדינה והמשטרה - ולכן החלטתי לנהוג כפי שכתבתי במכתבי, שלאור מסקנותי של מר בן-זאב והחומר שעליו הוא נשען נראה לי שהדרך הטובה ביותר לבדיקת כל השאלות האלה ולבירור כל הדברים ההם היא שלא לפצל את הבירור, אלא לרכזו בידי מבקר המדינה, שייכנס לכל עבי הקורה ואשר יהיה רשאי להפעיל את המשטרה במידה שיראה צורך בכך.

רבתי חברי הכנסת, לא צריך להיות נביא בשביל להניח, כפי שהנחתי אני, שמבקר המדינה אכן ישתמש בעזרת המשטרה. ולמעשה את מכתבי שלחתי למבקר המדינה ב-27 באוקטובר 1971, ואתמול, ב-1 בנובמבר 1971, החליט מבקר המדינה להכניס את המשטרה לעניין, והדבר פורסם בכל העתונות, דבר שיכולתי לעשות מראש בלי מאמץ גדול. אבל אני רוצה לומר יתירה מזו: חברי הכנסת. הנכבדים, גם ד"ר סנה וגם חברי הכנסת פת, מבקשים להשיג בירור פרלמנטרי של עניין "נתיבי נפט". עם כל הכבוד לחברים הנכבדים האלה, בעניין זה הקדמתי אותם כאשר ביקשתי משר האוצר במכתבי, שרק עכשיו קראתי אותו, שהעתיקים ממכתבי זה ומהלוטות צריכים להימסר לא רק לכל חברי הממשלה, אלא גם לחברי ועדת הכספים של הכנסת, ועדה שדרכה מקיים מבקר המדינה את קשריו עם הכנסת. ברור שבדברי אלה התכוונתי, שאם הממשלה או מישהו מחבריה ירצו לבדוק את השאלה, יהיה בידיו כל החומר. הוא הדין לגבי ועדת הכספים וחבריה. אני חושב - כפי שחשבתי בזמן שכתבתי את המכתב - שהדבר ראוי ורצוי שיימסר לוועדת הכספים של הכנסת. היא תשמע את מבקר המדינה, תשמע את מי שתמצא לנכון, תשמע את המשטרה. כמובן, אם המשטרה מגיעה לדבר של ממש, אין היא פונה למוסד פרלמנטרי, אלא היא פונה - באמצעות הפרקליטות - לבית-המשפט. הצעתי זאת, כדי שתהא העין של הכנסת על כל החומר. יתירה מזו, דאגתי שהחומר יהיה בידי העתונות.

כלומר, אני לא התחבטתי עם המלים "עניין דיומא", אלא עם התוכן. התוכן צריך להיות שהציבור מודאג, אינו יודע עובדות, ואין דרך להבהיר את העובדות, וזה עניין דיומא - אז מקימים ועדת חקירה.

אני תושב ותיק בארץ הזאת, אני יודע שהיו וישנן דרישות להקים ועדת חקירה לעניין שהתרחש לפני 30 שנה, לפני 47 שנה, לפני 20 שנה. היו דרישות כאלה. יכול להיות שהאנשים שתובעים זאת צודקים. אני חושב אחרת. ואת מחשבתי האחרת ניסחתי בחוק כפי שניסחתי אותו...

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

אבל לא זו השאלה, אדוני השר. השאלה היא מדוע לא הופעלה המשטרה כאשר היועץ המשפטי לשעבר המליץ על חקירה משטרתית.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

תיכף ומיד אגיע לזה. לא גמרתי את קריאת המכתב. כשאגמור - אעיר עוד שתיים-שלוש הערות.

סעיף 13 של המכתב: "סבורי שהעתיקים ממכתבי זה ומהלוטות צריכים להימסר לא רק למבקר המדינה, כמצויין בשולי המכתב, אלא גם לחברי הממשלה, לחברי ועדת הכספים של הכנסת ולחברי הדיקטוריון של חברת 'נתיבי נפט'. יתירה מזו: מכתבי והלוטות צריכים לעמוד לעיון ולהעתקה לנציגי העתונות. אלא שהקטע עים שבתוכירו של מר גיב ובמסקנותיו של מר בן-זאב, שסגרתים בסוגריים מרובעים, יימחקו מההעתיקים שיעמדו לעיון לנציגי העתונות. המחיקות נחוצות מטעמים בטחוניים ויחסי חוץ, והעדר הקטעים האלה מתוך המסמכים שהזכרתי אינו משנה במאומה את תוכן המסמכים."

וצירפתי בזה את התוכיך של מר גיב וכל הדוקומנטים שכבר קראתי.

ועתה רצוני לעמוד על עניין ועדות החקירה, ואחר כך אעבור לעניין המשטרה.

אני יכול להניח, שלא אני ולא היועץ המשפטי לממשלה איננו מפרשים נכונה סעיף 1 של חוק ועדות החקירה. מותר להניח הנחה כזאת. כבר קרו דברים, שלנו היתה דעה אחת, והמוסד הקובע את הפירוש הנכון, בית-המשפט העליון, סבר אחרת. השאלה היא - האם אני האמנתי בפירוש כזה של החוק? האם היועץ המשפטי או אני - אבל מוטב שאדבר רק על עצמי - האם הנחתי שכך צריך לנהוג לגבי ועדות חקירה, שזה רצפתי שצריך להיות מצומצם, שהשימוש בו צריך להיות לעתים רחוקות ולגבי עניינים אקטואליים שלגביהם נסער הציבור אותה שעה? כאשר אני מצטט מה שאמרתי בויכוח על החוק - לא לצורך העניין שלפנינו - אני חושב שבזה אני מצביע מה היתה הטנדנציה שלי בזמן הצעת החוק, כשם שהטנדנציה של המרחיבים היתה אחרת. הם רצו להשתמש בביטויים אחרים כדי שאפשר יהיה לחקור בוועדת חקירה דברים שאירעו לפני 10, 15, 20 או 30 שנה.

כפי שיש לראות ממכתבי, קיבלתי את כל מסקנותיו של מר בן-זאב, אלא שהתחבטתי בשאלה כיצד להסדיר המשך החקירה. היתה מניעה חוקית למסור את המשך הבירור כולו בידי המשטרה, אשר אין לה הסמ-

חוברת ב', ישיבה רכ"ה

— הצעות לסדר-היום (שפירא, סנהדראי, סנה, פת); החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור ובצו מס קנייה (סנהדראי, אמוראי) —

כפי שאני מפרש את החוק, וכפי שפירשתי אותו כשדובר על זה לגמרי באופן אקדמי, זה לא נכנס בגדר החוק. אבל מי שחושב אחרת, יוכל לערער בעניינים משפטיים. לאחר שיש חוות-דעת של היועץ המשפטי לממשלה, יש רק דרך אחת: ללכת לבית-משפט. כל בית-משפט, לאו דווקא בית-המשפט העליון, יכול לק- בוע דעה שונה מדעתו של היועץ המשפטי לממשלה או מדעתו של שר המשפטים.

בשלב זה אני חוזר להצעתי להעביר את העניין לוועדת הכספים.

היו"ר ט. סנהדראי:

חבר-הכנסת סנה, האם אתה מקבל את הצעת השר?

משה סנה (מקי):
כן.

היו"ר ט. סנהדראי:

חבר-הכנסת פת, האם אתה מסכים להצעת השר?

גדעון פת (גח"ל):
כן.

היו"ר ט. סנהדראי:

ובכן, לפנינו רק הצעה אחת — להעביר את העניין לוועדת הכספים.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדת הכספים נחקבלה.

מי שקורא היטב את מכתבי גוכח לדעת כי אינני מסיים את המכתב בכך שהמנכ"ל יישא, ושאל להסיר אותו מכהונתו. אני אומר: בקשר לעיסקה, בקשר עם הממצאים, אין להסיר אותו מכהונתו. ביחס ליתר הדברים — יש לעשות חקירה על-ידי מבקר המדינה. ואם ימצא לנכון — וכפי שאמרתיו הוא כבר מצא לנכון — ייעזר על-ידי המשטרה.

חברי הכנסת, אותם אנשים שחושבים שצריך למ- סור את הדבר למשטרה — כאשר המשטרה הביאה תלונה נגד מישהו שקרוב לעתון מסויים, העתון הזה אמר: מה, המשטרה? אי-אפשר להאמין לה. יש למנות ועדת חקירה למשטרה.

אני מוסיף להיות סבור — ואני אינני המשפטן היחיד הסבור כך — שוועדות החקירה, או שגשתמש בהן ביד קמוצה, בעניינים הנוגעים לשרשי דברים, או שגשתמש בהן בכל שני וחמישי וערכן יהיה כקליפת השום. השתמשנו בוועדת חקירה בעניין "קטן" — הש" ריפה באל-אקצה. או בדבר הרבה יותר קטן — בלי אירוניה — אבל דבר שהעסיק חלק גדול מהאוכלוסיה: הנעשה בכדורגל, שמשתתפים בו אלפים בתור שחקנים, ומאות אלפים בתור צופים מדי שבת בשבתו, ולא רק בשבתות, וה"טוטו", ומה לא? השוו נא את שני המקרים האלה, שלגביהם החליטה הממשלה למנות ועדת חקירה, למקרה זה שהיתה קובלנה של דוד גיב, שאינני מכיר אותו, אולם אין זה חשוב, אין זה מוריד מערכו ואין זה מוסיף לכבדו אם אני מכיר אותו. גם פה מדב- רים על ועדת חקירה. היתה תלונה שפלוגי העתונאי יש משהו נגדו — ועדת חקירה; יש תלונה שפלוגי קצין משטרה הלך לאשר הלך — ועדת חקירה.

1. החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצווי תעריף המכס והפטור (החלפת התוספות) (תיקונים מס' 65, 82, 78, 80), תשל"א—1971; 2. בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעור), תשל"א—1971 *

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיפים ט' עד י"ג לסדר-היום: החלטות בדבר אישור הוראות בצווים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אמוראי, בשם ועדת הכספים.

עדיאל אמוראי (בשם ועדת הכספים):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בשם ועדת הכספים אני מביא לאישור — במקרה זה יחד — את צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספות) (תיקון מס' 65), תשל"א—1971, ואת צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספות) (תיקון מס' 82), תשל"א—1971. צווים אלה עוסקים במיסוי על רכב ולכן אבקש להת- ייחס לשניהם ביחד. צווים אלה קשורים גם בצווי מס קנייה שאתייחס אליהם אחר-כך.

בחודש אפריל שנה זו הועלו שיעורי המס על מער- כות חלקים להרכבת רכב כדי לצמצם את שיעור ההגנה על הרכב המקומי בהתאם לתכנית חמש שנים לצמצום

שיעור זה ב-1,500 לירות ליחידה בממוצע. הצימצום הנדרש השנה הוא 225 לירות ליחידה, אך העלויות שחלו במחירי היבוא של מערכות החלקים האלה ולאחר מכן הפיחות גרמו לצימצום ההגנה על הייצור המקומי של מכוניות נוסעים מעבר למה שנקבע בתכנית המקורית. על מנת למנוע צימצום נוסף זה הופחתו המסים על ה"ס.ק.ד. של מכוניות נוסעים ומשלוח משיעור של 100% ל-85%. באשר לטנדרים, מאחר שהמסים על הייצור המקומי נמוכים בהרבה מאשר במכוניות נוסעים, למרות השינויים ה"גל" הצימצום בהגנה לא הגיע לשי- עורים הנדרשים לפי התכנית המקורית. לפיכך היה צורך בצימצום נוסף והמכס על ה"ס.ק.ד. של טנדרים שמשק- לם עד 2,200 ק"ג הועלה מ-40% ל-50%.

נגררים וחצאי-נגררים נחשפו, לפי המלצת ועדת הרכב הבין-משרדית, במכס בשיעור של 30% אך לא פחות מ-2 לירות לק"ג, במקום 10%, וזאת על מנת

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור ובצו מס קנייה (אמוראי) —

על כל תיקונו. על-פי הוראות סעיף 16 לפקודת הפר" שנות, הרשות שהתקינה תקנה רשאית לתקנה, לשנותה, להפסיקה לשעה או לבטלה, באותה דרך שהתקינה אותה. השר השתמש בסמכותו זו ופירסם את הנוסח המשולב של תעריף מס הקנייה, כפי שהיה בתוקף ב-30 באפריל 1971, עם תיקון אחד שדרש את אישורה המוקדם של הכנסת, וכן העלאת שיעורי המס על רכב.

יושב-ראש ועדת-המשנה של ועדת הכספים, חבר-הכנסת מרדכי עופר זכורנו לברכה, דיווח על הנושא בבני מליאת הכנסת ב-29 ביוני 1971 ואמר בין היתר: "הקובץ המונח לפניכם הוא נוסח משולב של תעריף מס הקנייה כפי שפורסם בשנת 1968, על כל תיקונו. הוא כולל למעלה ממאה צווים שאישרה הכנסת מאז 1968 ועד היום, ומטרתו לרכזם על מנת להקל על האזרח הנזקק להם. רצוני לשבח את אגף המכס על פעולה חשובה זו, אשר כאמור תמנע את האזרח הנזקק להם מלהודק לפרסומים רבים ושונים כשירצה לדעת את שיעורי מס הקנייה על השירותים והמצרכים השונים. הקובץ, או הקונסולידציה, כולל צווים משני סוגים עיקריים: (א) צווי מס קנייה לשירותים שונים הטעונים אישור מוקדם מטעם הכנסת; (ב) צווים שהם תקפים עם פירסומם למשך חודשיים וטעונים אישור של הכנסת תוך תקופה זו. הכנסת מתבקשת לאשר היום את הצווים הטעונים אישורה המוקדם בלבד. כל שאר הצווים המתפרסמים בקונסולידציה תקפים במשך חודשיים, והכנסת תחזור לדון בהם... צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעור) (תיקון מס' 103), תשל"א-1971, מיום 27 באפריל 1971, שהוא כאמור הצו היחיד שעדיין לא אושר על-ידי הכנסת, דן בהגדלת המס על רכב נוסעים מייצור מקומי במסגרת צימצום ההגנה על תוצרת הארץ. ועדת המשנה, וכן מליאת ועדת הכספים, קיימה בנדון כמה ישיבות, שמעה את נציגי הממשלה ונציגי המפעל הנוגע בדבר, אך עדיין לא סיכמה את עמדתה הסופית. במצב זה ולאור העובדה שתקפו של הצו יפקע השבוע ועדיין לא אושר על-ידי הכנסת, סוכם על דעת ועדת הכספים שהצו יפורסם מחדש במסגרת הקונסולידציה המונחת לפניכם, כלומר יהיה תקף למשך חודשיים ככל שאר הצווים. משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, משרד התחבורה, האוצר ומשרד המסחר והתעשייה, הבטיחו לחזור ולשקול את שיעורי צימצום ההגנה ולהביא מסקנותיהם לפני ועדת הכספים תוך שלושים יום על מנת שיידונו לפני פגרת הכנסת." עד כאן דברי חבר-הכנסת המנוח מרדכי עופר זכורנו לברכה.

משרדי הממשלה הנוגעים בדבר בדקו בינתיים מחדש את המיסוי על רכב והגיעו למסקנה, על דעת היצרנים המקומיים, כי ניתן להפחית את המסים על מכוניות נוסעים, כפי שהסברתי בעת הבאת צו המכס תיקון מס' 82 לאישור הכנסת.

ברוח זו פורסם ב-17 בספטמבר 1971 — במקביל לצו מכס — תיקון מס' 6 לתעריף מס קנייה, שאיננו טעון אישורה של הכנסת והוא מונח על שולחנה רק לדיעתה, כי המדובר בהפחתה. לפי תיקון זה נקבע מס קנייה של 44% במקום 45% אשר בקונסולידציה

למונע יבוא של עודפי ציוד הקיים בענף זה במחירים נמוכים. אף על צירים, ג'נטים, הישורים ומעצורים לנגר-רים נקבע מכס בשיעור של 30%. הייצור המקומי של נגרים הוא בהיקף של 250 יחידות לשנה. הערך הנחשך מגיע עד ל-50% ממחיר היבוא, ומחיר הדולר הנחשך הוא 4.2 לירות.

פירוט מלא הן של שיעורי המכס והן של שיעורי מס הקנייה ניתן בדברי ההסבר לצווים המונחים על שולחן הכנסת.

חברי הכנסת, הצו הבא שאני מביא לאישור הוא צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 78), תשל"א-1971. צו זה מעביר את תשלום החובה המוטל על שעתוקי תמונות — רפרודוקציות — לתעריף המכס, ללא שינוי בסך המסים על טובין אלה, וזאת בהתאם למגמה לבטל עד כמה שניתן תשלומי חובה ולהחליפם במכס ומס קנייה.

חברי הכנסת, צו נוסף שאני מביא עתה לאישור הוא צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 80), תשל"א-1971. צו זה כולל מספר תיקונים בעלי אופי טכני שמגמתם פשוט תעריף המכס ותהליכי השיחרור של סחורות:

1. בפרט "מוצרים מברזל או פלדה" אוחדו שבעה פרטי משנה לשניים, אך כתוצאה מכך הועלה שיעור המכס על משקלות נגדיים מ-30% ל-35%. למעשה היבוא של משקלות נגדיים הוא קטן ביותר והסתכם בשנה האחרונה ב-120 יחידות, בערך של 2,773 לירות, ובמכס של 830 לירות בלבד. במלים אחרות, ההעלאה בסכום המס שנגבה תהיה כ-140 ל"י לשנה, ולתיקון אין איפוא כל השפעה אפקטיבית, לא על היבוא ולא על ההכנסות.

2. בפרט "מוצרים מעוצבים או מגולפים משע"וה" בוטלו כל סעיפי-המשנה ונקבע מכס בשיעור אחד של 10% על כל הטובין המסתווגים לפי פרט זה. עקב הביטול הועלה המכס על יערת-דבש מלאכותית מפטור ל-10%, העלאה שהיא תיאורטית גרידא, הואיל ובשנים האחרונות לא היה כל יבוא של יערת-דבש כאמור. יתר על כן, במקרה שיהיה יבוא, הרי יהיה פטור לפי סעיף מיוחד הפטור ציוד המיועד לענף הדבש.

3. בוטל הפרט "מונעים חשמליים לייצור מכוניות למיון ביצים" ובעקבותיו הפטור שניתן להם. נוסד לוועדה כי משרד החקלאות בדק ומצא כי אין מייצרים עוד בארץ מכוניות למיון ביצים ולכן הופסק גם היבוא של מונעים לייצורן.

חברי הכנסת, הצו האחרון שאני מביא לאישור הוא צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעור), תשל"א-1971, המכיל נוסח משולב של תעריף מס הקנייה. ב-30 באפריל 1971 ביקש שר האוצר מיושב-ראש הכנסת להניח על שולחן הכנסת את הנוסח המ-שולב של תעריף מס הקנייה. השר כתב שמאחר שמאז פירסומו של הצו, במאוס 1968, ועד אפריל 1971 הוכנסו בו 105 תיקונים, דבר המקשה על ההתמצאות בו, בדעתו לבטל את הצו משנת תשכ"ח ולפרסמו מחדש,

חוברת ב', ישיבה רכ"ה, י"ד חשון תשל"ב (2 נובמבר 1971)

– החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור ובצו מס קנייה (אמוראי, סנהדראי) –

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 78), תשל"א–1971, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 80), תשל"א–1971, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו), תשל"א–1971, נתקבלה.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה מחר ב-11.00. ישיבה זו נעולה.

על מכוניות "סטיישן" עד 300 סמ"ק "ו" 50% במקום 51% על רכב מנועי אחר, אף הוא עד 1300 סמ"ק.

היו"ר ט. סנהדראי:
חברי הכנסת, נעבוד להצבעה.

הצבעה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 65), תשל"א–1971, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 82), תשל"א–1971, נתקבלה.

הישיבה ננעלה בשעה 20.04.